

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

DEVELİ İLÇESİ ESNAF DİLİ

**Hazırlayan
Ahmet Şükrü SOMUNCU**

**Danışman
Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH**

Yüksek Lisans Tezi

**Temmuz 2018
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

DEVELİ İLÇESİ ESNAF DİLİ

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Ahmet Şükrü SOMUNCU**

**Danışman
Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH**

**Temmuz 2018
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ahmet Şükrü SOMUNCU

YÖNERGEYE UYGUNLUK

Develi İlçesi Esnaf Dili adlı Yüksek lisans tezi Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Ahmet Şükrü SOMUNCU

Danışman

Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH

KABUL ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Mustafa Argunşah danışmanlığında A. Sükrü SOMUNCU tarafından hazırlanan
“ Develî İlgesi Esnaf Dili”
adlı bu çalışma, jürimiz
tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul
edilmiştir.

17/08/2018

(Tez Savunma Sınav Tarihi Yazılacak)

JÜRİ:

Danışman

Prof. Dr. Mustafa Argunşah

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARAR

Üye

Doç. Dr. Galip GÜNER

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 10/09/2018 tarih ve 35 sayılı kararı
ile onaylanmıştır.

10/09/2018

Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Tarihe bakıldığında dünyanın değişik yerlerinde ve farklı zamanlarda küçük veya büyük toplulukların iletişim içinde olabilmesi için dili kullanmak zorunda olduğu görülmektedir. Doğanın gereği olan iletişim konuşmayı beraberinde getirmiştir. İletişimin temel ve zorunlu kaynağı olan dilin de birçok çeşidi bulunmaktadır. Bu çeşitlerden en farklısı özel dildir. Özel dil, belki de kelimenin tam manasıyla gizli dil, toplumdaki birtakım insanların kendi aralarında geliştirmiş oldukları anlaşma biçimidir. Hemen hemen her meslek grubunun içinde önemli bir yeri olan gizli dilin temelinde argo vardır. Bir toplumda genel dilden ayrı fakat ondan türemiş olan ve yalnızca o grup tarafından anlaşılabilen özel dilin asıl amacı, gizlilik esasında anlaşmayı sağlamaktır. Anlaşma sağlanırken mecazdan, deyimlerden, alıntı kelimelerden yararlanılmaktadır.

Her dilde mutlaka argo bulunmaktadır. Özel dil oluşurken benzer yollardan gidildiği dikkat çekicidir. Sanatlı ve nükteli bir dilin tercih edildiği özel dil, kendiliğinden ortaya çıktığı gibi bazen de kişilerin kendi çabalarıyla oluşturulmaktadır.

Türkçenin ilk sözlüğü *Divanü Lügati't-Türk*'ten itibaren tarihî dönem metinlerinde argo sözcüklere rastlamak mümkündür. Osmanlı döneminde külhanbeyi ya da tulumbacı ağzı denilen argo, halk ve divan edebiyatında şairlerce kullanılmıştır. Türk kültür tarihinde ilk yapay dil Osmanlı döneminde Gülşenî tarafından oluşturulmuştur.

Türkçede önemli bir yere sahip olan argoyla ilgili çalışmalara bir yenisini daha eklemek için *Develi İlçesi Esnaf Dili* adlı yüksek lisans tezini yapmaya karar verdik. Bu tezde, dilde ayrıcalıklı bir yere sahip olan özel dil ana başlığı ile Kayseri'nin Develi ilçesinde yaşayan irili ufaklı esnafın dili incelenmiştir. Develi'nin esnaf kesiminin kendi aralarında geliştirmiş oldukları bir özel dil kullandıkları tespit edilmiştir. Bu dilden kasıt, kullanılan veya türetilen kelimelerin anlamının başkaları tarafından bilinmemesi veya anlaşılmasındadır. Böyle bir çalışmayı hazırlayabilmek, gerek esnafın dilini çözmek için onlardanmış gibi davranmak, dolayısıyla onlarla uzun vakit geçirmek, gerekse toplanan malzemeleri gizli tutmak bilim dünyasına katkı sağlamak adına keyif verse de zorluğundan bahsetmeyi de gerektirmektedir.

Bu çalışmada, özel dil, argo, jargon terimleri üzerinde durulduktan sonra yapılan tezin hangi kategoriye girdiği ifade edilmiş, daha sonra derlenen sözcükler, kullandıkları bağlamlar ve örnekleriyle birlikte dikkatlere sunulmuştur.

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu tezi hazırlamama olanak sağlayan, hatalarıma rağmen her zaman sabırla yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH'a teşekkür ediyorum. Ayrıca saha çalışması konusunda tecrübeleriyle yön veren Emekli Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZDAMARLAR hocama, her zaman yanımda olan ve farklı bakış açısıyla büyük yardımı dokunan en büyük destekçim kıymetli eŐim Dr. Melike SOMUNCU'ya teşekkür ediyorum.

DEVELİ İLÇESİ ESNAF DİLİ

Ahmet Şükrü SOMUNCU

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi 2018

Danışman: Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH

ÖZET

Gizli dil, insanlar arasında iletişimi özel ve gizli bir yolla sağlayan, bir şifre veya parola görevinde olan söyleyiş tarzıdır. Elimizdeki yazılı kaynaklardan yola çıkarak Karahanlı dönemine kadar gidebildiğimiz bu söyleyiş tarzı, günümüzde de hâlâ canlılığını çeşitli mecralarda korumaktadır.

Gizli dil temel başlığı altında incelediğimiz Kayseri'nin Develi ilçesinde yaşayan esnafın dili bu tezin konusudur. Çalışma özel (gizli) dil, argo ve jargon terim ve kavramlarının ayrıntılı incelenmeye çalışıldığı giriş bölümüyle başlamaktadır. Bu bölümde bu terim ve kavramlar incelendikten sonra yapılan çalışmanın hangi kategoriye girdiği ifade edilmiştir. Daha sonra ana malzemenin yer aldığı ikinci bölüm gelmektedir. Tam anlamıyla saha çalışmasına dayanan bu tez, esnafın kendi ağzından derlenmiş ve sonra yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirilen kelimelerin anlamları, nasıl kullanıldıkları örnek cümlelerle sunulmuştur. Böylece derlenen malzemenin sadece Develi'nin esnafı tarafından anlaşılıyor olması dikkatlere sunularak Türklük bilimine katkı sağlaması hedeflenmiştir. Derlenen kelimelerin oluşumuna bakıldığında esas unsurun mecaz olduğu görülmektedir. Mecaz dışında anlam daralması, genişlemesi, deyim aktarmaları, yabancı kelimelerin farklı anlamda kullanılması gibi daha birçok yöntemin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sonuç bölümünde derlenen malzemeyle ilgili dikkat çekici hususiyetlerden bahsedilmiştir.

Bu çalışma ile Develi esnafının oluşturmuş olduğu dil, bilim dünyasına sunulmuş ve sadece Türk dili çalışmalarına değil; halk bilimi, sosyoloji ve psikoloji gibi birçok alana katkı sağlanarak yaşayan kültür gözler önüne serilmiştir.

LANGUAGE OF TRADES DEVELİ DISTRICT

Ahmet Şükrü SOMUNCU

Erciyes University, Social Sciences Institute
Master Degree Thesis, 2018
Supervisor: Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH

ABSTRACT

Secret language is the way people speak in a password or password role, providing communication between people in a private and confidential way. This way of saying that we can go up to Karahanlı period by going out from written sources in our hands still preserves its vibrancy in various circles today.

This thesis is the language of tradesmen living in the Develi district of Kayseri where we studied under the heading of the secret language. The study begins with an introductory section where detailed (hidden) language, slang and jargon terms and concepts are studied in detail. In this section, it is expressed in which category the work done after these terms and concepts are examined. Then there is the second part where the main material is placed. This thesis, which is a field study in full, was compiled from the tradesman's own mouth and then passed to the writer. The meanings of the words passed in the text are presented as examples of how they are used. Thus, it is aimed to contribute to the science of Turkishness by giving attention to the fact that the material that is compiled is understood only by Develinin shopkeepers. When we look at the formation of the collected words, it is seen that the main element is metaphorical. It has been found out that many other methods are used, such as narrowing and expansion of meaning outside the metaphor, transfer of idioms, use of foreign words in different meanings. In the conclusion part, remarkable features are mentioned about the material that is compiled.

With this work, the language that the Develi tradition has formed has been presented to the world of science and not only for Turkish language studies, folklore, sociology and psychology have been contributed to many areas such as the living culture has been exposed.

İÇİNDEKİLER

DEVELİ İLÇESİ ESNAF DİLİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	ii
KABUL ONAY.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Konusu	1
1.2. Amaç ve Yöntem.....	1
1.3. Literatür Değerlendirmesi	3
1.4. Özel Dil, Argo ve Jargon Kavramları	4
1.5. Esnaf Dili Hangi Kategoriye Girer?.....	9
2. DEVELİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	11
2.1. Develi İlçesinin Tarihi.....	11
2.2. Develi İlçesinin Coğrafi Yapısı.....	13
2.3. Develi İlçesinin İdari Yapısı ve Nüfusu.....	14
2.4. Develi İlçesinin Sosyal Yapısı	15
2.5. Develi İlçesinde Kültür ve Turizm.....	15
2.6. Develi İlçesinin Ekonomik Yapısı	16
2.7. Develi İlçesinde Mahalli İdareler.....	16
2.8. Develi İlçesi ile İlgili Yapılmış Tezler.....	17
2.9. Develi Esnafı.....	18
3. DEVELİ İLÇESİ ESNAFINDAN DERLENEN SÖZCÜKLER VE DEYİMLER	30
3.1. Uydurma Yoluyla Oluşan Sözcükler	30
3.2. İnsanlara Ait Eşya Adlarından Oluşan Farklı Anlamlar Oluşturan Sözcükler	37
3.3. Anlam Değişmesine Uğramadan Doğrudan Kendi Anlamıyla Kullanılan Sözcükler.....	38

3.4. Müşterileri Oyalama Amacıyla Kullanılan Sözcükler	41
3.5. Yansıma Sözcüklerden Oluşan İfadeler	43
3.6. Bitki Adlarından Oluşan Sözcükler	45
3.7. Cinsellik ile İlgili Sözcükler	46
3.8. Söylenmesi Ayıp Karşılana (Küfür İçerikli) Sözcükler	51
3.9. Öyküsü Olan (Bir Olaydan Sonra Oluşmuş) Sözcükler.....	53
3.10. Mekân Adlarıyla Oluşan Sözcükler	58
3.11. Özel Ad ve Unvanlardan Oluşan Sözcükler.....	59
3.12. Kendi Anlamı Dışında Yeni Anlam Kazanarak Oluşan Sözcükler	61
3.12.1. Olumlu Anlam İfade Eden Sözcükler	62
3.12.2. Olumsuz Anlam İfade Eden Sözcükler	70
3.12.3. Olumluluk veya Olumsuzluk İfade Etmeyen Sözcükler.....	82
3.13. Bulunulan Bağlama Göre Hem Olumlu Hem Olumsuz Anamlarda Kullanılan Sözcükler.....	83
3.14. Hayvan Adlarından Oluşan Sözcükler	90
3.15. Küçümseme, Hor Görme, Dalga Geçme Amacıyla Kullanılan Sözcükler	92
3.16. Gizlilik Unsuru İçeren Sözcükler.....	98
3.17. Benzetme Yoluyla Oluşan Sözcükler.....	107
3.18. Yanlış Telaffuz Sonucu Oluşan Sözcükler	117
SON SÖZ	118
KAYNAKÇA	122
ÖZ GEÇMİŞ.....	125

1.GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu

Kayseri'ye bağlı Develi ilçesindeki esnafın kendilerine özgü kullandıkları sözcük ve ifadeleri derlemek; özel dil, argo ve jargon kapsamında malzemeleri değerlendirmek ve ifade ettikleri anlam doğrultusunda sınıflandırmaya tabi tutmaktır.

1.2. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı, ticaretin önemli merkezlerinden olan Kayseri-Develi'de konuşulan ve sadece ticaretle uğraşan insanların bilip kullandığı sözcük ve yapıları ortaya çıkarmak; bunları konuşulduğu bağlam dâhilinde açıklamak ve anlam açısından incelemektir. Tamamına yakını yazılı hiçbir kaynakta bulunmayan ve esnaf jargonu da diyebileceğimiz bu özel kullanıma ait söz varlığını gün yüzüne çıkarmak; sözlüklere ve genel olarak Türk diline katkı sağlayacağı için önem taşımaktadır. Çalışma sonucunda Türk dilinin bir zenginliği daha ortaya çıkacak; derlenen ve incelenen söz yapıları Türk Halk Bilimi gibi Türkoloji'nin diğer dallarına da malzeme sunacaktır. Ayrıca zekâ ürünü olarak ortaya çıkan esnaf jargonuna ait kullanımların incelenmesi; toplumsal bir grubun şifrelenmiş kodları olması bakımından sosyolojiyi; insan zihninin işleyişinin bir ürünü olması bakımından psikolojiyi ilgilendirdiği için disiplinler arası çalışmalara kapı açmakta, bu nedenle de önem taşımaktadır.

Tez yazılırken kullanılan yöntem şu başlıklar altında incelenebilir:

Kavramsal Çerçeve:

Bu çalışma ile öncelikle “gizli dil, argo, jargon” gibi terimler üzerinde durulmaktadır. Toplanan malzeme açıklanarak ve ifade ettiği anlam doğrultusunda tasnif edilmiştir. Çalışmaya konu olan dil kullanımına ait malzeme için öncelikle gözleme dayanan ve

bizzat dil kullanıcılarından derlenen sözcükler temel alınmış, yazılı kaynaklar ikinci planda tutulmuştur.

Kapsam ve Sınırlılıklar:

Bu çalışmanın kapsamı Kayseri-Develi’de bir grubun kullandığı dildir. Toplanan malzeme, söz konusu yerden olmak üzere özel kullanıma girmeyen yapılar çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca “gizli dil, argo, jargon” terimleri de çalışmanın kapsamına girmektedir.

Veri Toplama:

Veri toplama tekniği olarak “gözlem yöntemi” tercih edilmiştir. Belli gruba ait dil kullanımını tespit etmenin en doğru yolu, gözlem olarak düşünülmektedir. Çünkü o grubun kendi arasında şifrelediği bir yapıyı, röportaj-sorarak öğrenme ile elde etmek zor olmaktadır. Dil kullanımına ait yapıları elde etmek için sözlü kaynaklar/kişiler çalışmanın kaynağını oluşturmaktadır. Veri toplarken genel olarak gözlem yöntemi tercih edilse de izlenen yöntem şöyle sıralanabilir:

1. Bizzat olaya şahit olmak ve kulak kabartmak amacıyla olayın şahıslarından olmak. Mesela; aracı arızalanmış bir vatandaş olarak tamirciye gitmek ve tamirci ustası ile çırağı arasında geçen diyalogu gözlemek, kaydetmek.
2. Tesadüf edilen bir esnaf ortamında olayların gidişatına göre esnaf argosuna tanıklık etmek. Burada tesadüf sonucu duyulan, öğrenilen söz ve ifade sayısı da epeyce fazla olmuştur.
3. Soru sorma yöntemi ile esnafın gizli diline ulaşmaya çalışmak. Bu yöntem biraz esnaf kişilerle olan samimiyet, tanınırlıkla ilgilidir. Çünkü hiç tanımadığımız bir esnafa böyle bir konu hakkında soru sormak sonuç elde etmekten oldukça uzaktır. Diğer iki yöntemle göre elde edilen veri sayısı daha sınırlı olsa da zaman zaman bu yöntemle de başvurulmuştur.

Derleme çalışması yazıya geçirildikten sonra çalışmanın giriş kısmının hazırlığı ve elde edilen malzemenin hangi kategoriye gireceği konusunu aydınlatmak için “gizli dil, özel dil, jargon” terimleri gibi konularda bilimsel kaynaklara başvurulmuştur. Konumuzla

ilgili tez, makale ve kitaplara ulaşılmış; bunlar yöntem, teknik ve kaynakça yönlerinden incelenmiştir.

1.3. Literatür Değerlendirmesi

1.3.1. AKSAN, Doğan, *Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2006.

Çalışma boyunca derlenecek sözcükler açıklanırken anlam bilimine ait pek çok başlıktan yararlanılacaktır. Söz konusu bu eser de anlam bilimi açısından temel eserlerdendir.

1.3.2. ERSOYLU, Halil, *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2010.

Bazı kaynaklarda argo/meslek argosu olarak da adlandırılan jargon terimi içinde ele alacağımız malzemeleri karşılaştırma gereksinimi duyduğumuzda başvurulacak bir argo sözlüğüdür. Sözlere açıklarken bağlam dahilinde yorumlayarak açıklayan bir çalışma olduğu için önemlidir.

1.3.3. KILIÇ, Özgür, *Kayseri’de Ticaret Dili*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006.

2006 yılında yapılan bu tez, Kayseri’nin şehir merkezi dikkate alınarak hazırlanmıştır. Toplamda 94 sayfa olan tezin 75 sayfası derlenen metinden oluşmaktadır. Söz konusu metin şehir merkezindeki esnaftan derlenmiş ve önemli bir kısmı da önceki derlemelerden alıntı yapılarak ortaya konulmuştur. Ticaret diliyle ilgili yapılmış az sayıdaki çalışmadan biri olduğu için önemlidir.

1.3.4. ÖZKAN, Nevzat, *Erkilet Gizli Dili*, Erciyes Yöresi, 1. Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu Bildirileri, s. 295-315, Kayseri, 1991.

Kayseri’deki bir gizli dil üzerine yapılan çalışma olduğu için konuyla ilgili önem taşımaktadır. Gizli dil kavramı ve bu çerçevede yapılan araştırma, derleme ve incelemede izlenen yol, çalışmamız için örnek teşkil edecektir.

1.4. Özel Dil, Argo ve Jargon Kavramları

Ortak dil, bir ülkede bir ağzın esas alındığı kültür dilidir. Ortak dil içerisinde bir meslek veya gruba ait kişilerce kullanılan dil ise özel dildir. Özel dil, grubun dilidir. Ortak dil üst ve alt düzey olmak üzere iki düzeye sahiptir. Yazı dili, tiyatro dili... üst düzey iken halk dili, kaba dil... alt düzeydir. Argo, ortak dilin alt düzeyidir (Şen, 2016: 19).

Özel dil, argo ve jargonu kapsayan bir düzeydedir. Jargonda anlaşılabilirlik düzeyi çok düşüktür ve kendine has bir kavramı barındırır. Argoda kelimelerin anlamlarını ve şekillerini değiştirme, çeşitli sanatlardan yararlanma söz konusudur. Elbette ki bu durum jargonda da vardır fakat argo diye tanımlanan kelime üzerinde düşününce kelimeyi az çok anlama imkânı söz konusudur. Mesela; Develi ilçesinin esnafı kapalı çay yerine "Türkeş çayı" demeyi tercih etmektedir. Burada Alparslan Türkeş'in sert karakteri ve duruşu çayın demli olması ile ilişkilendirilmiştir. Türkeş'in bu sert mizacı herkes tarafından bilindiği için çay kelimesi ile birleşince bu kavramın demli çay olacağı tahmin edilebilir. Tabii ki bu her kelime için geçerli değildir. Kelimelerdeki şifreyi çözebilmek için çalışma yapılan sahaya aşına olmak gerekmektedir. Aşına olmanın anahtar kelimeleri kültür, kullanılan ağız ve yaşayış tarzıdır.

Jargonda dışarı topluma kapalılık daha katı bir çizgidir. Argoda da kendi içinde bütünleşme ve dışarıya kapalılık söz konusudur fakat herkesçe anlaşılılmayı jargon kadar keskin bir durumla ifade etmemektedir.

Özel dilde ses ve hece değiştirmek, ses ve hece ilave etmek yöntemine sıklıkla başvurulur. Mevcut kelimelere yeni anlam yükleme, hatta mecazlaştırma yoluna gidilmektedir (Uzuntaş, 2006: 48).

Bilim insanlarının argo terimi ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

- “Fransızca ‘argot’ kelimesinin ilk kullanımı XVII. yüzyıla kadar (1628) giderse de bu söz, çok tutucu olan Fransız Akademisi'nin sözlüğüne ancak 1740 yılında girebilmiştir. Eskiden ‘hırsızlık zanaati veya hırsızlar esnafı’, başka bir açıklamaya göre de ‘dilenci esnafı’ anlamına gelen bu kelime şimdiki anlamını 1690’da kazanmıştır” (Devellioğlu, 1990: 22).

- Argoyu ortak dilden ayrı gören ve doğrudan özel dil içerisinde yer aldığını savunan Kalsın-Pehlivan argoyu şöyle tanımlamaktadırlar: ‘Argo, ortak dilden ayrı olarak aynı meslek veya topluluktaki insanların kullandıkları özel dil ve söz dağarcığıdır’(Kalsın-Pehlivan, 2007: 1).

- Argoyu ortak dilden ayrı gören bir diğer bilim adamı Sağol Yüksekaya, gizliliğin esasına dayanan argonun yabancı dillerden de çokça etkilendiğini öne sürüp mecazi anlamların önemine şöyle vurgu yapar: ‘Ortak dilden ayrı olarak daha çok kendini gizlemek isteyen belli topluluklar tarafından kullanılan, herkesçe anlaşılmayan, genellikle kaba dil olarak kabul edilen, yabancı dillerden aynen veya bozularak alınmış kelime ve deyimler yanında ortak dildeki kelimelere farklı anlamlar yükleyen, mecazî anlamların önemli yer tuttuğu özel dil olarak yapılabilir’(Sağol, 2006: 89).

- Güncel Türkçe Sözlük'te argonun tanımı iki ayrı maddede yapılmaktadır:

“1. Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.

2. Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim.” (Erişim Tarihi: 11.03.2018). Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere eğitimsizlik argonun esasını oluşturmaktadır.

- Aksan, argonun her ülkede, her dilde görülen, toplum içinde bir kesimin ya da öbeklerin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dil (Aksan 1998: 89) belirtir.

- Devellioğlu, argoyu ‘Genel dilin koynunda asalak bir kelime hazinesi’ (Devellioğlu 1990: 14) olarak tanımlarken, Aktunç, alan argosunu ‘suç dünyası (hırsız, uyuşturucu, kumar, kabadayı, dilenci argoları), kapalı dünyalar (hapishane, yatılı okul, kışla, denizcilik argoları), azınlık dünyası (etnik azınlıklar, göçmen argosu), cinsel dünya (cinsel, eşcinsel, fuhuş), alışveriş dünyası (esnaf, şoför, eğlence yerleri argosu), spor dünyası (spor argosu) olarak’ altı sosyal grup içinde incelemektedir. Ayrıca genel argonun, alan argolarındaki sözcük dağarcığının, zamanla meydana getirdiği toplam sözcük ve deyim dağarcığından oluştuğunu da savunmaktadır (Aktunç, 2002: 12).

- Mangır, ‘Argo, işlevsel özel bir dildir.’ (Mangır, 2002: 234) diyerek argoya bir işlev yüklemektedir.
- Özkırımlı, argonun tanımını şöyle ifade etmektedir: “Bir toplumsal sınıfın, bir meslek grubunun ya da bir topluluğun üyelerinin kullandığı, genel dilin sözcüklerine yeni anlamlar vererek ya da yeni sözcükler katarak oluşturulan özel dil” (Özkırımlı, 1982:119).
- Kaygılı da argo alanlarını sıralamış ve örneklendirmiştir:
 1. Hırsız, dolandırıcı, yankesici argosu
 2. Etnik azınlıklar argosu
 3. Uyuşturucu argosu
 4. Göçmen argosu
 5. Kumar argosu
 6. Cinsel argo
 7. Kabadayı argosu
 8. Eşcinsel argosu
 9. Dilenci argosu
 10. Fuhuş argosu
 11. Hapishane argosu
 12. Esnaf argosu
 13. Yatılı okul, okul, öğrenci argosu
 14. Şoför argosu
 15. Kışla, asker argosu

16. Eğlence yerleri argosu
17. Denizcilik argosu
18. Spor argosu (Kaygılı, 2003: 11)

Argoyle ilgili ÷lkemizde çalışan kişiler s÷zl÷k ve genel inceleme çalışmalarının yanı sıra argo alanları üzerinde de yoğunlaşmışlardır. Kaygılı'nın tespit ettiği 18 alan, argonun ortak dilden ayrı, özel bir alan olduğunu ispatlar niteliktedir.

- Argonun dildeki yerine bakıldığında farklı şekillerde sınıflandırıldığını g÷rmek m÷mk÷nd÷r. Bazıları “özel dil” olarak değerlendirirken, bazıları “doğal dil” olup olmadığını sorgulamıştır. Ayrıca “jargon” teriminin de argoyle ilişkisi farklı incelemelere tâbi tutulmuştur. Kısacası argonun ne olduğu kadar ne olmadığı da önemlidir (Sırtı, 2010: 2).
- Telaffuz bakımından da benzerlik g÷steren “jargon” kelimesi ile argo arasında ilişki kuran şen; “Fransızca bir kelime olan jargon ‘bozulmuş dil’ anlamındadır. (...) Argo özel bir dile verilen addır. Jargon ise bu özel dil içinde adacık halinde bir coğrafi b÷lgede bulunan grupların veya bir mesleğe mensup olanların anlaşılrlık oranı çok d÷şük kendine has konuşma biçimidir.” (şEN, 2016:20) şeklinde yorumlamaktadır. Buradan yola çıkarak denilebilir ki argoda bulunan kelimeler jargon kelimelerini de barındırır ve argo daha kapsamlıdır.
- Devellioğlu, argoyu özel dil kabul ederek “Sosyal bir toplumun malı olan argo, özel diller (langues spciales) z÷mresindedir; genel dilin kelimelerine bazı özellikler vermek ve özel kelimeler katmakla meydana gelmiştir. (...) Argo bir özel dildir, fakat her özel dil argo değildir. Çünkü her özel dil, genel dildeki kelime şekillerini alt üst edip bozmaz ve bunları atıp yerine başkasını kullanmaz.” (Devellioğlu, 1990: 21-22) şeklinde savunur; Aktunç ise argonun dilin gizli örgüt÷ (Aktunç, 2010: 408) olduğunu d÷şünür. Argonun canlı olması ve değişken olması ayrıca sadece ait olduğu grup tarafından anlaşılmayı amaç edinmesi, fakat bunu yaparken de gizliliğinin yok olması onu gizli veya özel dillerden ayırmaktadır.
- “Argo, toplum içindeki modalardan, önem kazanan çeşitli kavramlardan, ilişki kurulan yabancı ÷lke ve dillerden sürekli olarak yararlanmakta ve değişmektedir. Bu da

dil-toplum ilişkisini ve dilin değişkenliğini gösteren tanıklardan biridir.” (Aksan, 2000: 90). Bu değişime Püsküllüoğlu “1950’li yıllarda ‘hıyar’ın kansere iyi geldiğinin öne sürülmesiyle İstanbullu şoförlerin argosunda ‘hıyar’ın yerini ‘kanser ilacı’nın alması” (Püsküllüoğlu, 2004: 10) örneğini vermektedir. Bu örnek argo dilinde sürekli değişim olduğunu göstermektedir.

- "Argo ile yakından ilgili olan jargon (eski Fransızcadaki gargon) kelimesi Fransız dilinde (XII. yy) Marie de France, hikâye ve masallarından birinde bunu kullandığı gibi XIII. yüzyılda Charles d’Orleans da, jargondan bahsederek bu dilin anlaşılmasız bir dil olduğunu ileri sürdü. İlk kuş cıvılaması (Fr. gazouiller) anlamına da gelen bu kelime XV. yüzyıldan beri hırsızların gizli dili, argo anlamlarında kullanılmıştır.” (Devellioğlu, 1990: 27).
- Güncel Türkçe Sözlük'te jargon şöyle tanımlanır: “Jargon, aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığı.” (Güncel Türkçe Sözlük, Erişim Tarihi: 11.03.2018).

Argo, özel dilin kendisi iken jargon, özel dil içinde anlaşılması güç olan grupların kendine has konuşma tarzıdır. Bunu bir şema hâlinde göstermek şöyle mümkündür:

Şemadan anlaşılacağı üzere özel dil hem argoyu hem jargonu içinde barındırır. Argo özel dilden hemen sonra kullanılan belki de anlaşılabilirlik düzeyi yüksek bir grup iken jargon daha küçük gruplarca konuşulan argonun alt başlığında anlaşılabilirlik düzeyi daha az ve özel olan bir gruba girmektedir. Argoda kişilerce daha keskin bir nükte yapmak buna bağlı belki de alay ve küçümseme hatta düşmanlığa kadar giden alışılmışın dışında kullanımlar söz konusudur. Argoda sözcükler ve deyimler aktarılırken aynı zamanda benzetme, özelleştirme, abartma, kısaltma gibi ince söz sanatları da vardır. Bu sayılanların hepsi jargonda da bulunmaktadır. İnce bir çizgiyle ayrılan argo ve jargondaki anahtar kelime anlaşılabilirlik düzeyidir, demek mümkündür.

Argo özel bir dildir ama her özel dil argo değildir. Jargon argodur ama her argo jargon değildir.

1.5. Esnaf Dili Hangi Kategoriye Girer?

Türkçede çok eskilerden beri var olan, belirli bir kullanım alanı sağlayan ‘tulumbacı ağzı, ayak takımı ağzı, bayağların, aşağı olanların dili’ olarak da görülen argo, bu çalışmada esnaflık mesleği adı altında farklı iş kollarına mensup kişilerce kullanılan özel bir nitelik taşımaktadır.

Küçük grup veya topluluk olarak adlandırabileceğimiz Develi ilçesi esnafının sanatsal iletişimi demek de mümkündür. Argo bu küçük grupta özel kelime hazinesiyle ortaya çıkmış olup, gruba has kaldığı sürece de jargon olarak adlandırmanın mümkün olduğu bir durumdur.

Aynı meslekten kişilerin kendi aralarındaki konuşmaları bu çalışmanın konusunu oluşturan esas malzemedir.

Argonun temelinde gizlilik vardır.

Argo yazı dili değil, konuşma dilidir.

Sıradan insanların, bahsedilen özelliklere sahip olan yazı ve konuşma dilinde yer almayan bu söz dağarcığı Develi ilçesinin esnafı arasında anlamlarını sadece kendilerinin bildikleri söz ve deyimlerden kurulmuştur. Bu söz dağarcığına da özel anlamlar yüklenerek bir iletişim dili yaratılmaktadır.

Argonun temel kurallarından biri olan bu özel dili kullanan toplulukların dışında kalan kimselerce anlaşılma, bilinme, gizlilik anlayışı Develi ilçesi esnaf dilinde hayat bulmuş ve değişik bilgiler, benzetmeler ile sunulmuştur.

Esnaf dili bir özel dil olarak anlaşılmalıdır. Çünkü esnafın karşılıklı olarak duygu ve düşüncelerini aktarırken ses tonu, kelimelere yüklenen imaj önemli iki unsurdur. Bu iki unsur samimiyet artırıcı bir özelliğe sahip olmakla birlikte esasında gizliliği hedeflemektedir. Kendine has bir yorumu, işlevi barındıran bu sözel sanatta, kelimeleri başka kelimelerin yerine kullanma, arkaik kelimelerden yararlanma, anlam genişlemesi-daralması yolundan yararlanma, konuşma dilinde yer alan kelimelere yeni anlam yükleyerek bu kelimelerde abartı, mizah, hatta ince alay yöntemlerini kullanma söz konusudur. Bu sebeple de sosyal zeminin dışı yansıması olan bu özel kullanım sözlü edebiyatın zengin kaynaklarından biridir.

Develi ilçesi esnaf dili incelendikten sonra ortaya çıkan malzemenin sınıflandırılması yapılırken dikkat çeken unsurları şöyle sıralayabiliriz:

1. Derlenen kelimeler temelde mecaza dayalıdır. Zaten argoda da başvurulan ilk yol mecazdır.
2. Kelimeleri kullanan kişiler mevcut dilin kelimelerini bozmada çok uzadırlar.
3. Kelimelerde deyim aktarmaları mevcuttur.
4. Halk ağzında var olan sözcük ve ifadeler esnaf ağzında başka anlamlara geçiş yapabilmektedir.
5. Bu özel dilin oluşmasındaki temel amaç istenmeyen kişi veya kişilere iletişimi kapatıp, gizliliği esas kılmaktır.
6. Ortak dilde yer alan kelimelere kendi kavram alanıyla yeni anlamlar yüklenmektedir. Buna ortak dilde yer alan kelimeleri temel anlamında kullanmama eğilimi demek de mümkündür.
7. Somut kavramlara soyut ve yeni somut anlam katma yolu da sık görülmektedir.

2.DEVELİ HAKKINDA GENEL BİLGİ¹

2.1.Develi İlçesinin Tarihi

Fatih Sultan Mehmet zamanında Karamanoğulları Beyliği sonrası (1474) Develi, Osmanlı Devleti'nin egemenliği altına girmiştir. Fatih'in Develi'yi ele geçirmesine halk isyan etmiş, bu isyan üzerine Fatih Sultan Mehmet, Develi Kalesi'ni yıktırması, Develioğulları aşiretini de parçalayarak çeşitli illere iskân ettirmiştir. Osmanlılarla iyi ilişkiler içerisinde bulunan Dulkadiroğulları, II. Beyazıt dönemine kadar Kayseri ve civarında varlıklarını sürdürmüşlerdir. Hatta öyle ki Osmanlılar tarafından ilk sancak beyi olarak bölgeye, Dulkadiroğulları beyi Şahsuvar Bey atanmıştır. Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nde bulunan Kuyud-ı Kadime Arşivi'nin 564 numaralı ve 1476 tarihli Karaman Eyaleti'ne ait defterlerde Karaman Eyaleti, Fatih Sultan Mehmet döneminde on bir vilayet ve iki nahiyeye ayrılmıştır. Bu nahiyelerden bir tanesinin Develi olduğu tespit edilmektedir. Osmanlı döneminin başlarında Ürgüp'e bağlı bir nahije merkezi olarak görünen Develi, 1502 yılında Karahisar-ı Develi adıyla anılan bir kazanın kurulması ile bu kazaya bağlanmıştır. Nahije durumunda olan Develi'de bu dönemde "Kara Bey Mescidi mahallesi" ve "Aylu-gem (Halil) Mescidi adlı iki mahalle bulunmaktadır: Develi Nahiyesi, 1502'de 24 köy, 26 mezra, 1518'de 12 köy ve 30 mezra, 1522'de ise 23 köy 29 mezradan oluşmaktadır. 16.yy başlarında Develi'nin kuzey yamacında bulunan Everek bir köy durumundadır. 1500 yılında köylü hayvancılık yapılmakta olup, köyde sekiz ay çalışan bir değirmen bulunmaktadır. 1502 tarihinde Develi nahiyesinde 21 köy mevcuttur. Bunlardan "Kâfir Everek" ve Zile köylerinde gayrimüslimler ikamet ederken, Fenese ve "Müslüman Everek" köylerinde halk karışık olarak iskân edilmiştir. Bu iki köyün ortak özelliği ise 1522 yılına gelindiğinde gayrimüslim halkın bu köylerde ikamet etmemesidir.

¹ Develi hakkında genel bilgi şu adresten alınmıştır:

Erişim Tarihi: 16.06.2018

Erişim Linki: <http://www.develi.bel.tr/bdetay.asp?id=2>; <http://www.kayseri.gov.tr/develi-ilcesi>

Develi, II. Beyazıt ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde de Karaman eyaletine bağlı bir nahiye durumundadır. 1584 yılında Niğde Sancağı'na bağlı bir kaza hâline getirilmiştir.

Genel olarak Osmanlı Devleti'nde birlik ve düzenin bozulmasına paralel olarak, 17. ve 18. yüzyıllarda bölgede ciddi ayaklanmalar yaşanmıştır. Ayaklanan aşiretlerin büyük bir çoğunluğu özellikle Yahyalı civarından güney illerine sürülmüş, başka bölgelerde zorunlu iskâna tâbi tutulmuştur. Develi, Tanzimat'ı müteakip 1856 yılında bucak merkezi hâline getirilmiştir. 19. yüzyıl ortalarında yani 1856–57 yıllarında Kayseri, Karaman Eyaleti'nden ayrılarak Bozok Eyaleti'ne bağlanmıştır. Bunun üzerine Kayseri'ye bağlı olan Develi de bu tarihte Bozok Eyaleti'ne bağlanmıştır. Yine bu tarihte Kayseri Sancağı; İncesu, Develi, Karahisar-ı Develi, Sarıoğlan, Zamantı ve Köstere olmak üzere altı nahiyeden ibarettir. 1864'te eyaletler kaldırılıp vilayetler kurulunca Develi, Ankara Vilayeti Kayseri Livası'na bağlanmıştır. 1870'te Everek ilçe merkezi hâline getiriliyorsa da ismi değiştirilmeyerek Develi olarak adlandırılmıştır.

1894-1895 tarihli Develi Şer'iyye Sicili'ndeki birçok belge “Ankara Vilayet dâhilinde Kayseriyye Sancağı'na muzaf Develi Kazası ...” şeklinde başlamaktadır. Bu da 1876 tarihinde Develi'nin Kayseri sancağına bağlı bir kaza merkezi hâline getirildiğini göstermektedir. XX. yüzyılda Develi ve çevresindeki en önemli hadise Ermeni hadisesi ve buna bağlı olarak Haçın olayıdır.

1877-1878 Osmanlı–Rus Savaşı sonunda Rusların teşvik ve himayeleri ile kurulan Ermeni cemiyet ve komiteleri Osmanlı Devleti'ni içten yıkmak üzere görevlendirilmişlerdir. Bunların Anadolu'daki merkezlerinden biri de Develi'dir. Bunun sebebi Develi'nin hem Doğu Anadolu'ya hem de Güney Anadolu'ya yakın bir merkez olmasıdır. Ermeni ihtilal komitelerinden Hınçak ve Taşnak cemiyetleri, ileride Türklerle yapılacak çarpışmalarda kullanmak üzere büyük ihtiyaç duydukları bombaların üretimini Develi'de yapmayı uygun görmüşlerdir.

Birkaç yıllığına Develi Ermenilerinden Amerika'ya bomba tahsiline gönderilen Kevork Elekçiyen, 1913 yılında Everek'e dönmüştür. Everek'te Kevork'un evinde bulunan imalathanede bomba üretimi esnasında Kevork'un yaptığı bir bomba elinde patlamış, bu hadisenin Kayseri'de duyulmasından sonra Ermeni evlerinde arama yapılmış ve birçok bomba ve bomba yapımında kullanılan teçhizat ele geçirilmiştir. Fakat Ermeniler böyle bir aramayı önceden tahmin ettikleri için birçok bombayı evlerinin gizli bölmelerine

saklamayı başarmışlardır. Ermeniler Fransızlarla ortak hareket ediyorlardı. Fransız işgal kuvvetlerinin Develi'nin 20 km kadar yakınına gelerek Zamantı suyunu sınır olarak ilan etmeleri Atatürk'ün dikkatini çekmişti. M. Kemal Paşa, Kılıç Ali Bey'i bu lüzum üzerine Develi'ye, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilcisi olarak göndermiştir. Develi'ye gelen Kılıç Ali Bey, Erzurum ve Sivas kongrelerinde alınan kararları anlatarak, Mustafa Kemal'in pek yakında bölgeye büyük bir askerî kuvvet yollayacağını bildirmiş, halktan bu harekete destek vermesini istemiştir. Develi Kaymakamı'nın yardımları ile Kılıç Ali Bey halkı Ermenilere karşı teşkilatlandırmaya başlamıştır. Bu arada Ermeniler Haçın'da yedi Develiliyi boğazlarını keserek katletmişlerdir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti daha fazla beklemenin yaratacağı tehlike ve sakıncaları tahmin ederek Kilikya Kuva-i Milliye Kumandanı Doğan Bey'i harekete geçirme kararını almıştır.

Gerekli asker ve silah toplandıktan sonra, Haçın'a taarruz emri 6 Nisan 1920 de verilmiştir. Kayseri İntikam Alayı'nın da bölgeye gelmesi ile Haçın ele geçirildi. Haçın'da sağ kalan Ermeniler, Develi'ye gönderilmişler ve bunların korunmasını bizzat Develi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üstlenmiştir. Bu uygulamayla Türk milleti bir kez daha ne kadar aziz bir millet olduğunu göstermiştir. Develi'de Ermeniler dışında Rum azınlıklar da yer almaktaydı, fakat onlar Ermenilere karşı Türkleri desteklemişlerdir. Rumlar, 1920'de yapılan nüfus mübadeleleri ile Trakya Türkleriyle değiştirilerek Develi'den ayrılmışlardır. Develi'de bulunan Ermeni azınlık ise Halep, Suriye ve Şam'a gönderilmiştir.

2.2. Develi İlçesinin Coğrafi Yapısı

Develi, İç Anadolu Bölgesinin Orta Kızılırmak bölümünde 38-27 kuzey enlem, 33-17 doğu boylamında bulunmaktadır. Erciyes Dağı'nın 6 km güneydoğusunda kurulmuştur. Bugünkü sınırları kuzeyinde Kayseri, doğusunda Tomarza ilçesi ve Adana ilinin Tufanbeyli ilçesi, güneyinde Yahyalı ilçesi ile Adana ilinin Saimbeyli ve Feke ilçeleri, batısında Yeşilhisar ilçesi, kuzeybatısında İncesu ilçesi yer alır. Tekir yaylası istikametinden Kayseri'ye 40 km, İncesu ilçesi istikametinden 86 km uzaklıktadır. Yüzölçümü 2072 km² olup, rakım 1225 metredir. Toplam arazi varlığı 200.133 hektardır. Bunun 85.353 hektarı tarım arazisi, 84.363 hektarı çayır-mera, 21.899 hektarı Ormanlık alan, 8.518 hektarı tarım dışı alandır. Develi'de karasal iklim görülmektedir.

Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve karlı geçer. Yağışlar daha çok ilkbahar ve sonbaharda görülür. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinin açık günlerinde kırağı ile don görülür, bu da tarımı olumsuz etkiler. Develi topraklarında genellikle bozkır bitki örtüsü hâkimdir. Yüksek kesimlerde yer yer ormanlara rastlanılsa da topraklar bozkır ve çalılıklarla kaplıdır.

En büyük dağı Kayseri'nin sembolü durumundaki Erciyes Dağı ile Orta Toroslar içinde yer alan Bakırdağ'dır. Bunların yanında Karasivri Dağı, Büyük Kartın (Peri Kartın), Göğtepe (Yeşiltepe), Sümengen (Sövegen) dağlarıdır. Develi Ovası, İç Anadolu Bölgesinde Erciyes Dağının güney ve güneybatısında yer alır. Yukarı Kızılırmak Bölümünün en büyük ovası olup, Türkiye'nin de en büyük ovaları arasındadır. En önemli akarsuyu Seyhan Nehri'nin en büyük kolu olan Zamantı Irmağı, Homurlu Deresi, Develi Çayı, Fenese Suyu, Elbiz ve Köşkpınar'dır. Yay Gölü ise Göl Kurbağa, Cibik ve Deve Gölü olarak da bilinir. Develi Yeşilhisar arasında Develi Ovasının ortasındadır ve büyük bir kısmı Develi hudutları içerisinde kalır. Sultan Sazlığı; Develi Ovasında bulunan Yay Gölünün etrafını çevreler 40.000 hektarlık bir alanı kaplar. Karların erimesiyle yağışların bol olduğu mevsimde sular ovayı kaplar, bu sular ovada geniş bataklıklar ve sazlıklar meydana getirir ve bunların hepsine birden Sultan Sazlığı denir.

2.3.Develi İlçesinin İdari Yapısı ve Nüfusu

Mülki kuruluşların yanında adli yönden de Develi Adliyesinde; 7 mahkeme mevcuttur. Bunlar, Asliye Ceza Mahkemesi, Sulh Ceza Hâkimliği, Asliye Hukuk Mahkemesi bir, Asliye Hukuk Mahkemesi İki, Sulh Hukuk Mahkemesi, İcra Ceza Mahkemesi ve İcra Hukuk Mahkemesi'dir. Bir İcra Müdürlüğü ve bir adet B tipi kapalı cezaevi bulunmaktadır. İlçede, 4 meslek kuruluşu, 3'ü kamu yararına çalışan dernek olmak üzere 4 dernek şubesi, 75 dernek, 7 dernek temsilciliği, 1 adet sendika şubesi, 7 siyasi parti temsilciliği, 2 lokal ve işçi ve memur sendikası temsilcilikleri mevcuttur.

İlçenin mülki sınırları içerisinde; bir belediye ve 75 mahalle bulunmaktadır. İlçenin 2016 yılı TÜİK verilerine göre, genel nüfusu 64.422'dir. İlçe nüfusu genel olarak azalmakla birlikte, 2013 yılına göre 2014 yılında artış olmuştur. Develi, ilçe dışına göç vermektedir. Göçün temel sebebi ekonomik durum ve sosyal yaşantıdır. Ayrıca tarım dışı sektörlerde iş bulma, göçe sebep olan diğer bir faktördür.

2.4.Develi İlçesinin Sosyal Yapısı

İlçede, 51 ilkokul, 26 Ortaokul, 2 İmam Hatip Ortaokulu, 1 YİBO, 1 Akşam Sanat Okulu, 4 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 1 Fen Lisesi, 2 İmam Hatip Lisesi, 3 Anadolu Lisesi, 2 Anaokulu, 1 Özel Anaokulu, 1 Halk Eğitim ve Akşam Sanat Okulu, 2 Sürücü Kursu, 1 Rehberlik Araştırma Merkezi, 1 Özel Rehabilitasyon Merkezi ve 4 Özel Yurt ve Erciyes Üniversitesine bağlı Seyrani Ziraat Fakültesi ve Develi Hüseyin Şahin Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır. Ayrıca Kayseri Üniversitesi'ne bağlı resmi olarak açılmış fakat hâlâ aktif olmayan Beşeri ve İnsani Bilimler Fakültesi ile İslami İlimler Fakültesi de kurulmuştur. İlçede 87 yatak kapasiteli Devlet Hastanesi mevcuttur. Hastane bünyesinde; Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları ek hizmet binası, Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi ek hizmet binası bulunmaktadır. Ayrıca hastane bünyesinde Diyaliz Merkezi, 4 ameliyathane, tam otomasyonlu hasta kabul hizmeti ve 2 adet donanımlı ambulans, 1 adet Evde Bakım Hizmetleri aracı bulunmaktadır.

2.5.Develi İlçesinde Kültür ve Turizm

İlçenin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Bugünkü Gümüşören köyünde bulunan "Fraktın kabartmaları" olarak bilinen yazıtta Hitit Krallarından 3. Hattuşiliş tasvir edilmektedir. Ayrıca Taşçı ve Öksüt köyünde de benzer kabartmalar vardır. Erciyes Dağı üzerinde Kızık Köyü'nün 5 km kadar kuzeydoğusunda Gereme olarak bilinen Roma dönemine ait eserler, o döneme ait şehir kalıntısı Kaya Kilisesi ve Tümülüsler bulunmuştur. Bu yer Hz. İsa'nın havarilerinden St. Paul tarafından kurulmuştur. Kayalar içerisine oyularak yapılan ibadethane, Kaya Kilisesi, konut olarak kullanılan mekânlar Develi'de en fazla görülen tarihî eserlerdir.

Çomaklı, Çukuryurt, Tombak, Şahmelik, Ayşepınar, Öksüt ve Küçükkünye mahallelerinde bu tür iskân yerlerine rastlanır. Bugünkü Yukarı Develi'nin Selçuklular zamanında önemli bir merkez olduğu, şehir içinde yer alan kale, cami ve türbeden anlaşılmaktadır. Diğer önemli eserler ise Sivas-i Hatun (Ulu Cami) ve Fatih Cami (Eski Aşağı Everek Kilisesi)'dir. Bunun dışında Dev Ali Türbesi, Seyyid-i Şerif Türbesi, Hızır İlyas Türbesi, Epçe Sultan Türbesi ile Havadan mahallesinde bulunan külliye ve Osmanlılar zamanında Şihli Kasabasına yapılan Hamidiye Medresesi, Develi ve Zile'deki tarihî çeşmeler, Aygösten Rum evleri, Çaylıca ve Ayvazhacı mahalleleri Asmalı mağara evleri ve Yaylacık köyünde bulunan kilise kalıntıları da vardır.

Doğal turizm yerleri ise; Aksu ve Beleşme Yaylası, Sultansazlığı (Kuş Cenneti), Zile Acısu (çamur banyosu), Köşkpınar Mesire Yeri ve Elbiz Parkı, Küçük Künye Mahallesi çevresindeki karstik mağara ve şelaleler, panoramik görüntüler ve “Perilin” mağarası, Homurlu su kaynağı ve şelalesi Develi Dağları ve Toroslar kesiminde kara avcılığı için uygun alanları; Zamantı Nehri (Su ürünleri avcılığı ve Sportif amaçlı turizm), Yazıçam Ormanları, Çardak Başı, Büğleyen Suyu, Göğcesu, Sarıca su sarnıçlarıdır. İlçede Mustafa Aksu Kültür Merkezi içerisinde Tiyatro ve Sinema Salonu mevcuttur. Ayrıca Seyrani Halk Kütüphanesi adı altında kütüphane hizmet vermektedir. Kültürel etkinlik olarak her yıl ağustos ayının ikinci haftasında geleneksel Âşık Seyrani Kültür ve Sanat Festivali yapılmaktadır.

2.6.Develi İlçesinin Ekonomik Yapısı

İlçenin en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Halkın büyük bir kısmı bu sektörden geçimini sağlamaktadır. Sadece Develi Ziraat Odasına kayıtlı olan çiftçi sayısı 10.000’dir. Bunun yanında sanayi sektöründe çeşitli alanlarda toplam altı fabrika bulunmaktadır. Halkın bir kısmı buralarda işçi olarak çalışmaktadır. İlçe ekonomisine büyük canlılık katan ve en büyük sanayi kuruluşu olan Saray Halı A.Ş. 1972 yılında kurulmuştur. İlçede 400 esnaftan oluşan küçük sanayi sitesi mevcuttur. Yörede bol miktarda bulunan pomza (bimis) madeni önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Bu madenden yararlanılarak briket imalathaneleri açılmıştır.

İlçenin özellikle kırsal bölgeleri göç vermektedir. Göçlerin temeli ekonomiktir. Özellikle köy çevrelerinde tarım yapabileceği arazisi bulunmayan çalışabilecek durumda olan halk, geçimini başka yerlerde çalışarak kazanmaktadır. Mevsimlik olarak çalışmaya gidenler genellikle inşaat işlerinde boyacı, sıvacı, fayansçı olarak çalışmakta, inşaat mevsiminin sona ermesinden sonra geri dönmektedirler. Bazen de ailelerini çalıştıkları yere götürerek göç etmektedirler.

2.7.Develi İlçesinde Mahalli İdareler

6360 sayılı Yasa kapsamında, 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinden sonra Mahalleye dönüştürülen 75 köy bulunmaktadır.

2.8.Develi İlçesi ile İlgili Yapılmış Tezler

Lisans tezleri:

GÜNEY, Öner (1970), Kayseri Çevresindeki Ermeni Hareketleri, Develide Bomba Hadisesi ve Haçın İsyanının Patlak Verişi, Ankara Üniversitesi, Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara;

SOYDEMİR, Alaaddin (1972), Erciyes ve Kayseri Ovasında Yerleşme Şekilleri, Ankara Üniversitesi, Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara;

ÖZDAMARLAR, Kadir (1972), Develi Ağzı, Ankara Üniversitesi, Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara;

ÖZDİL, Yasin (1972), Develi Ağzı, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Erzurum;

ÖNEY, Adil (1985), Develinin Tarihi, Örf ve Adetleri (1985), Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kayseri;

ÖZDEMİR, Hacı (1992), Develi ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri, Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kayseri;

TAŞYAPAN, Mahmut (1993), Develili (Everek) Âşık Seyrânî (Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Şiirleri), Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kayseri;

TUNCEL, Harun (1994), Develi İlçesinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kayseri;

ÖZTÜRK, İbrahim (2000), Kayseri (Develi) Yöresi Ağızları, Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kayseri;

ŞAHBAZ, Ayhan (2001), Çomaklı Köyü, Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kayseri.

Yüksek lisans tezleri:

YÜKSEL, Hasan Avni (1985), Develili Âşık Seyrânî ve Şiirleri, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara;

GÜNER ÜNAL, Kâmile (1987) Develi Ağzı, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara;

ATAY, Ayten (1993), Develi Yöresi Ağızları, Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kayseri;

SOMUNCU, Ahmet Şükrü, Develi İlçesi Esnaf Dili, Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kayseri (devam ediyor).

Doktora tezleri:

ÖZDAMARLAR, Kadir (1997), Develi ve Yöresinin Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografyası, Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kayseri;

AYDOĞDU, Betül (2011), Türk Edebiyatında Seyrani Olgusu Develili Seyrani ve Eserleri (İnceleme-Metin), Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kayseri.

2.9.Develi Esnafı

Develi ilçesinde çok çeşitli meslek grubundan esnaf bulunmaktadır. Bir ilçeye göre büyük bir sanayisi sitesi vardır ve bu sitede 400 civarında esnaf bulunmaktadır. Bu çalışmaya malzeme sunan esnafın içinde sanayi esnafının da yeri büyüktür. Esnafın tamamına yakını, içlerinde önemli ölçüde Yahyalılı esnaf olsa da, Develili ve Develi'nin köylülerinden oluşmaktadır. Aynı kültürün insanları aynı ticari ve sosyal ortamda yaşadıkları için kendilerine özgü bir ticari dil oluşması da kaçınılmaz olmuştur. Esnaf, halk ağzında kullanılan sözcüklerin hem kullanılan anlamını bilmekte hem de ona yeni anlamlar katmaktadırlar.

Esnaftan derlenen malzemeleri meslek gruplarına göre tasnif etme yolu tercih edilmişti fakat esnaf arasında sözcüklerin geçişkenliği ve iletişimin sıklığı görüldükçe anlam merkezli bir tasnife dönülmüştür. Esnaf arasında kullanılan söz ve ifadeler sadece bir meslek grubunda kullanılmakla kalmamaktadır. Elbette sadece bir meslek grubundaki

insanların bildiği söz ve ifadelerin sayısı da çoktur fakat öyle malzemeler tespit edilmiştir ki farklı meslek grubundan esnaf birbirleriyle iletişim kurarken bu malzemeleri kullanmaktadır.

Malzemenin derlendiği esnafın mesleklere göre sayıları çok değişkenlik göstermektedir. Sadece bir ya da birkaç kişinin yaptığı mesleklerin yanı sıra yetmiş-seksen kişinin yaptığı meslekler de söz konusudur. Malzeme derlemek için sahada çalışırken elbette sayı olarak fazla olan meslek grupları daha çok tercih edilmiştir. Çünkü ne kadar çok sayıda kaynak kişi üzerinde gözlem yapılırsa o kadar çok malzeme çıkacaktır. Daha çok aşına olunan mesleklerden de daha çok malzeme ortaya çıkarılmıştır. Burada yine de Develi’de kayıtlı olarak çalışmakta olan esnafın resmî sayısı verilecektir. Elbette kaydı olmayan, kaçak olarak çalışan esnaf da bulunmaktadır ve bu tez için onlardan da derleme yapılmıştır.

Esnaf ve Sanatkârlar Odası kayıtlarına göre toplamda 1450 kayıtlı esnafın iş kolları ve sayıları şu şekildedir:

Akaryakıt ve LPG ticareti (2)

Alüminyum ürünlerinin imalatı (4)

Araç alım, satım ve kiralama hizmetleri (5)

Asansör ve yürüyen merdivenlerin bakım ve onarımı (2)

Av ve kamp malzemeleri imalatı, onarımı ve ticareti (5)

Ayakkabı imalatı, onarımı ve ticareti (18)

Bakır, bakırın işlenmesi, bakır ürünlerinin imalatı ve ticareti (1)

Bakkallık, bayilik, büfecilik (1)

Balıkçılık ve su ürünlerinin işlenmesi ve ticareti (6)

Bebek ürünleri ve çocuk konfeksiyonu imalatı ve ticareti (1)

Beyaz eşya ve elektrikli ev aletleri ticareti (2)

Bilgisayar kurulum, onarım ve veri kurtarma faaliyetleri (2)

Bilgisayar, ses ve görüntü ürünleri ticareti (2)

Boyacılık (2)

Briket, tuğla, büz ve karo imal ve satıcılığı (1)

Büfelerde, bakkalarda ve marketlerde yapılan ticaret (207)

Cam ve cam ürünleri imalatı ve ticareti (hareli cam, minencilik, üfleme cam vb. dâhil) (6)

Çamaşırhane hizmetleri, kuru temizlemecilik ve ütücülük (2)

Çatı olukları, çatı kaplamaları imal, onarım ve kurulumu (1)

Çelik kapı ve kasalarının imalatı ve ticareti (26)

Çiçek, bitki ve tohum ticareti (4)

Demir ve çelik ürünleri ve alaşımlarının imalatı (2)

Deri ve kürk giyim, aksesuar eşyası imalatı ve ticareti (1)

Dokumacılık ve kumaş imalatı ve ticareti (2)

Dondurma imalatı ve ticareti (3)

Düğün ve nikâh salonu işletmeciliği (2)

Elektrik motoru, jeneratör ve transformatörlerin imal, onarım ve kurulumu (1)

Elektrik tesisatçılığı (10)

Elektrik tesisatı ve aydınlatma malzemeleri ticareti (4)

Elektrikli ev aletleri imalatı, tamiri ve ticareti (10)

Elektriksiz ev aletleri imalatı, tamirata ve ticareti (2)

Elyaf, halat, urgan, ip, sicim imalatı ve ticareti (1)

Emlak danışmanlığı (7)

Emlak komisyonculuğu ve danışmanlığı (1)

Erkek berber ve kuaför işletmeciliği (47)

Et ve et ürünlerinin işlenmesi ve ticareti (27)

Ev tekstil ürünleri imalatı ve ticareti (18)

Evcil hayvan ile gıdalarının imalat ve ticareti (8)

Fatura tahsilat büroları (2)

Fırıncılık (1)

Fırıncılık ve unlu mamuller imalatı ve ticareti (56)

Fotoğrafçılık ve fotoğraf malzemeleri ticareti (3)

Giyim eşyası imalatı ve ticareti (konfeksiyonculuk) (38)

Gözlük ve optik aletlerin imalatı, tamiri ve ticareti (2)

Gübre imalatı ve ticareti (2)

Güvenlik sistemleri imal, kurulum, bakım ve ticareti (1)

Güzellik salonları işletmeciliği (3)

Halı yıkama hizmetleri (8)

Halı, kilim imalatı ve ticareti (3)

Hasırcılık, sepetçilik (sepet örücülüğü, süpürge yapımı, sap örücülüğü ve sapçılık dâhil)
(1)

Hayvan besiciliği ve ticareti (21)

Hayvanlara ve bitkilere yönelik ilaçların ticareti (5)

- Hazır gıda imalatı ve ticareti (2)
- Hediyelik eşya imalatı ve ticareti (10)
- Hurdacılık ve geri dönüşümcülük (7)
- Işıklı tabela ve reklam panosu imalatı (3)
- İkinci el ev eşyası ticareti (2)
- İnşaat malzemeleri imalatı ve ticareti (35)
- İnternet kafe ve eğlence amaçlı oyun salonu işletmeciliği (11)
- Kadın kuaför işletmeciliği (17)
- Kahve, çay, baharat (aktarlık) ürünleri imalatı ve ticareti (3)
- Kahvehane, kıraathane ve çay ocağı işletmeciliği (89)
- Kalaycılık (2)
- Kantincilik (3)
- Kaplıca, hamam ve spa merkezleri faaliyetleri (1)
- Kauçuk ve plastik ürünleri imalatı ve ticareti (2)
- Kereste imalatı ve ticareti (3)
- Kilit, menteşe imalatı ve çilingirlik hizmetleri (2)
- Kitap ve kırtasiyecilik (10)
- Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri imalatı ve ticareti (1)
- Kreş ve gündüz bakımevi işletmeciliği (1)
- Kurs ve etüt merkezi işletmeciliği (1)
- Kuru bakliyat ticareti (2)

Kuruyemiş imalatı ve ticareti (8)

Kuyu ve sondajcılık (1)

Kümes hayvanları yetiştiriciliği ve ticareti (4)

Lokantacılık (kebab, köfte, döner ve her türlü yemek) (1)

Lokantacılık, yemek ve içecek sunumu faaliyetleri (79)

Manavlık (17)

Marangozluk (17)

Matbaacılık faaliyetleri (3)

Mermencilik (8)

Metallerin işlenmesi, kaplanması ve şekil verilmesi faaliyetleri (23)

Mobilya döşemeciliği (5)

Mobilya imal, onarım ve ticareti (18)

Motorlu kara taşıtları karoser, kaporta imal ve onarımı (29)

Motorlu kara taşıtlarının parça ve aksesuarlarının imalatı ve ticareti (11)

Motosiklet ve motorsuz taşıtların imalatı, onarımı ve ticareti (10)

Nakliyat acente ve komisyoncularının faaliyetleri (2)

Otel ve pansiyon işletmeciliği (2)

Oto bakım servisçiliği (55)

Oto cam ticareti (1)

Oto elektrikçiliği (13)

Oto lastik tamir ve ticareti (16)

Oto LPG montajı ve bakım hizmetleri (2)

Oto yıkama ve kuaförlüğü (16)

Otopark ve garaj işletmeciliği (2)

Oyuncak imalatı ve ticareti (2)

Parke, duvar kaplama, yer döşeme ürünleri imalatı ve ticareti (7)

Pastacılık (19)

Profil ve tellerin imalatı ve ticareti (2)

PVC panjur, doğrama imalatı ve ticareti (15)

Reklam ajanslarının faaliyetleri (1)

Saat ve hassas aletlerin imalatı, tamiri ve ticareti (4)

Ses ve sahne sanatçılığı (4)

Seyyar satıcılık (23)

Sıhhi tesisat, ısıtma ve iklimlendirme tesisatı (26)

Soba, banyo kazanı, şofben bakımı, onarımı, imalatı ve ticareti (2)

Spor malzemeleri imalatı ve ticareti (1)

Spor tesisi işletmeciliği (1)

Şans oyunları bayiliği (2)

Şarkütericilik (11)

Tahıl ürünleri imalatı ve ticareti (18)

Tarım, ormancılık makine ve donanımlarının imalatı, onarımı, kurulumu ve ticareti (11)

Taş ve kum ocakçılığı (1)

- Taşıtlar için koltuk imalatı ve döşemeciliği (3)
- Tekstil ürünlerini tamamlayıcı eşyaların imalatı ve ticareti (1)
- Telekomünikasyon cihazlarının kurulum, onarım ve ticareti (17)
- Terzilik faaliyetleri (23)
- Tezgâhlar ve pazar yerleri vasıtasıyla yapılan ticaret (52)
- Tıbbi ve sıhhi malzeme imalatı, onarımı, bakımı ve ticareti (1)
- Tuğla, kiremit, beton ve beton ürünleri imalatı ve ticareti (3)
- Tuhafiyecilik ve tuhafiyeye ürünleri imalatı (23)
- Tüketici elektroniği ürünleri imalatı, bakımı ve onarımı (5)
- Tüp gaz ticareti (5)
- Vücut geliştirme ve form tutma salonu işletmeciliği (1)
- Yakacak imalatı ve ticareti (6)
- Yalıtım işleri (1)
- Yapıların inşaatı ve inşaat hazırlanması (1)
- Yıkım işleri (1)
- Yufkacılık (7)
- Yumurta ticareti (2)
- Zücaciye ürünleri ticareti (6)

Kaynak Kişiler

Bu çalışmada derlenen malzeme tamamen saha çalışması ile ortaya çıkarılmıştır. Derleme yapılırken tezin girişinde de bahsedildiği gibi, gözlem yönteminden daha çok yararlanılmıştır. Sorarak öğrenilen malzemeler de olmuştur ama en çok gözlem yöntemi

ile malzeme elde edilmiştir. Malzeme derlemek için iş yerlerine gittiğimiz kaynak kişiler çoğu kez durumdan haberdar edilmemiştir. Günlük yaşantıda herhangi bir iş için ya da ziyaret amaçlı orda bulunularak esnaftan bu yöntem sonucunda çok sayıda malzeme elde edilmiştir.

Saha çalışması yaparken söz konusu iş yerinde esnafın müşterisi olan adını bilmediğimiz kişiler de olmuştur ama asıl malzemeyi zaten bize esnaf kişiler sunmuştur. Burada adını veremediğimiz kaynak kişiler de böylece bulunmaktadır. Kaynak kişilerin tercih edilmesinde öncelikle mesleğe ve ortama aşinalık, daha sonra yaş dikkate alınmış ve yaşı ilerlemiş kişiler tercih edilmiştir. Elbette yaşı genç olup çok malzeme derlediğimiz kişiler de olmuştur.

Bu kaynak kişilerin adları, meslekleri ve yaşları aşağıda verilmiştir.

Abdullah BOZKIR, Bakkal, 68.

Abdullah TEZCAN, Oto galerici, 40.

Abdullah YILMAZ, Oto galerici, 40.

Adem TIRTIR, Hububatçı, 61.

Ahmet ADAÇOĞLU, Fırıncı-kebabçı, 34.

Ahmet BÜYÜMEZ, Sanayi bakkalı, 40.

Ahmet GÜLBAHAR, Marangoz, 40.

Ali ARAS, Kasap, 35.

Ali BARUT, Hububatçı, 47.

Ali ÇETİN, Oto galerici, 43.

Ali KALEM, Garson, 40.

Ali KILIÇASLAN, Kasap, 40.

Bünyamin KALFAOĞLU, Büyükbaş hayvan yetiştiricisi ve satıcısı, 49.

Cafer KAHRAMAN, Fırıncı, 35.

Cuma MİLLİDERE, İnşaat ustası-kalıpçı, 53.

Erol ÜNLÜ, Ahşap işlemecisi-marangoz, 57.

Fatih ERBAŞ, Turizmci, 44.

Fatih ÖZDEMİR, Berber, 41.

Gani BAYDUR, Çiftçi-tüccar, 60.

Güney EVCİN, Garson, 30.

Halil SİPAHİOĞLU, Kasap, 38.

Halim SEVİNTİ, Oto boyacısı, 35.

Hamdi KAPUSUZUOĞLU, Emlakçı, 44.

Hanefi GÜÇLÜ, Oto tamircisi, 51.

Harun KOÇOĞLU, Fırıncı, 30.

Kadir Tanrıverdi, Fırıncı, 38.

Kozan KARASU, Emlakçı, 54.

Mehmet KALİBER, Kömürcü, 57.

Mehmet KATTAŞ, Otel işletmecisi, 70.

Mehmet SAMATLI, Lokantacı, 40.

Mehmet SOMUNCU, Müteahhit, 49.

Mistan KILIÇASLAN, Elektrikçi, 65.

Mustafa KOÇOĞLU, Oto kaportacısı, 33.

Mustafa ÖZDEMİR, Marangoz, 55.

Mustafa PALAMUT, Hurdacı, 72.

Mustafa PUSATLIOĞLU, Demirci, 54.

Mustafa ŞAHBAZ, Çiftçi, 40.

Mümtaz YILDIRIM, Avukat, 68.

Nafiz AYYARKIN, Oto galerici, 42.

Noman USTA, Ayakkabı tamircisi, 58.

Osman GÜLDESTE, Manav, 22.

Ömer AKKUŞ, Oto galerici, 47.

Ramazan ŞAHAN, Lokantacı, 39.

Raşit KILIÇASLAN, Sıhhi tesisatçı-inşaatçı, 29.

Recep GÜÇLÜ, Oto elektrikçisi-tamircisi, 43.

Resul GÜLDESTE, Manav, 26.

Salih ÖKÇÜN, Kasap, 21.

Sedat ERBAŞ, Otobüs şoförü, 38.

Serdal TANRIVERDİ, Fırıncı, 32.

Seyit Ahmet GÜRBÜZ, Emlakçı, 55.

Şadi SEVİNTİ, Oto kaportacısı, 39.

Şahin ADAÇOĞLU, Küçükbaş hayvan yetiştiricisi, 64.

Şükrü KAPUSUZUĞLU, Emlakçı, 22.

Şükrü ÖZDİLEK, Hırdavatçı, 45.

Uğur Ziya ÖZBEK, İç giyim satıcısı, 49.

Vahap YİĞİT, Tekstilci, 48.

Yasin GÜRBÜZ, Emlakçı, 27.

Yasin KARADÖL, Oto lastikçisi, 34.

Yaşar ATAMAN, Çorbacı, 64.

3.DEVELİ İLÇESİ ESNAFINDAN DERLENEN SÖZCÜKLER

3.1. Uydurma Yoluyla Oluşan Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaflardan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde kelime türetme yöntemlerinden olan uydurma yoluyla oluşan sözcükler ele alınmıştır. Bu yöntemde var olan morfolojik öğeden veya kurallardan yararlanmadan kasıtlı yaratma yolu ile belirli amaçlar için yeni bir sözcük oluşturulmaktadır. Örneğin *cıvcık* sözcüğünün kökeninin herhangi bir bilimsel açıklaması yoktur. Bilimsel açıklanmaya dayanmayan bu sözcükleri Develi esnaf halkının bizzat kendisinin bulunduğu durumu daha iyi izah etmesi için oluşturduğunu söylemek mümkündür. Argoda kullanılmakta olan bazı söz ve sözcüklere bazı ekler ya da sadece tek bir harf eklenerek yeni bir biçimde kullanılabilir. Türetilen bu sözcükler çeşitli ortamlarda çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Eğitimsizliğin bir sonucu olarak da yorumlanabilecek bu türdeki kullanımların birçoğu da bilinçsizce oluşturulmuştur. Uydurma olarak verilen başlıktan kasıt elbette ki çeşitli bağlamlarda kullanılmak üzere sözcük türetilmesidir. Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş 27 kelimenin metin bağlamında kullanımı şu şekildedir:

Bittili: Hamallık yapan kişiler için kullanılan bir sözcüktür. Bu kişilerin çok konuştuğu söylenmekte ve *bittili* sözüyle de daha çok bu özelliklerinin kastedildiği anlaşılmaktadır. "Bıdı bıdı konuşmak" deyiimiyle ilişkili olabileceği düşünülebilir.

Örnek: *Bir tır kömür gelecek, tek bittili gün boyu uğraşır, çağırılım iki üç kişi.*

Burada, kömürcülük yapan esnaf bir tır kömür almıştır ve gelen kömürü deposuna indirmek için amele-işçi çalıştırmak istemektedir. Günlük çalıştıracağı bu işçiye bittili adını vermektedir.

Cebellezi: Arapçanın etkisiyle oluşturulmuş argo bir kullanımdır. Esnaf arasında çok cimri olan, iş yerine hiçbir yenilik yapmayan, parayı kullanmayı bilmeyen kişiler için

kullanılan bir sözcüktür. Bu ifade, cep sözcüğünden hareketle Arapça tamlama mantığının etkisiyle uydurulmuştur.

Örnek: *Yusuf abi tam bir cebellezi, kuruşuna dokunmaz!*

Burada, Yusuf adlı esnafın parasını hiç kullanmadığı, tek bir kuruşuyla dahi bir iş yapmadığı ve çok cimri olduğu söylenmektedir.

Cıcığı çıkmak: Bir arabanın çok el değiştirmesi anlamında galericilerin kullandığı bir ifadedir. Aynı çevrede yaşayan ve birbirini tanıyan birkaç kişi, aynı aracı defalarca alıp satabilmektedir. Böyle bir durumda arabanın değeri düşmekte ve “cıcığı çıkmış” denilmektedir. Bu sözün "çok yıpranmak, çok binilmek" anlamında kullanıldığı düşünülmektedir.

Örnek: *Normalde bu parayı eden bir araba ama cıcığı çıkmış, ondan etmez bu paraları.*

Burada, normalde değerli olup daha çok paraya satılabilecek olan bir arabanın çok el değiştirdiği için değerinin düştüğü böylece ifade edilmektedir.

Cıvcıklamak: Bir işi baştan savma yapmak, düşük fiyat verildiği için kasıtlı olarak kalitesiz ürünü müşteriye vermek ya da kalitesiz işçilik ve muamele ile davranmak anlamlarına gelen bir sözcüktür. "Çabuk, özensiz iş yapmak" anlamlarını içermektedir.

Örnek: *Verdiği fiyata ancak cıvcıklarım, temiz iş istiyorsa hakkını verseydi o da!*

Burada, bir marangoz yapmakta olduğu bir ahşap sedir için cıvcıklayacağını yani özensiz ve kalitesiz bir biçimde hızlıca yapacağını söylemektedir. Çünkü müşterisinin az para verdiğini, hakkını vermediğini söylemektedir. Eğer kaliteli bir işçilik istiyorsa hakkını tam vermesi gerektiğini söylemektedir.

Ciğindirik: Kasaplar ve lokantacıların etteki sinire verdikleri addır. Kalitesiz et için de bu sözcük kullanılmaktadır. Türkçede "omuz" anlamına gelen *çigin* sözcüğü ile *boyunduruk* sözcüğündeki gibi, +dUrUK ekinin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir sözcük olarak düşünülebilir. Ancak anlamını göz önüne aldığımızda uydurma bir sözcük olabileceği anlaşılmaktadır.

Örnek: *Etin kilosunu kırk lira oldu tabi ciğindirik dersen başka!*

Burada kasap, etin çok pahalandığını söylemektedir. Etin pahalı olduğunu söyleyen müşterisine de eğer isterse ucuz etin de bulunduğunu *ciğindirik* sözcüğü ile ifade etmektedir.

Cuvmak: Yeni bir mal alan, yüklü miktarda alım yapan esnaf cuvmak sözünü kullanır.

Örnek: *İki kamyon çekirdek cuvladım, fiyatlar iyi giderse vurgunu yaparız.*

Burada *cuvmak*, "almak" anlamında kullanılmaktadır.

Fel fel: Kararsız, çabuk fikir değiştiren, sözünden dönen esnaf için kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Arabaya iyi bir fiyat verdi, iyi kâr ederiz ama adam fel fel.*

Burada, oto galerici arabasına iyi bir fiyat teklif eden müşterisine güvenmemektedir. Sattığı takdirde iyi kâr edecektir ama ödemesini peşin yapmayacak olan bu müşteriye güvenmediği için parayı alamama konusunda korkmakta ve satış yapmamaktadır. Bu kişiyi de *fel fel* olarak nitelendirmektedir.

Gallampa: Esnaf arasında ödemesini yapmayan kişilere gözdağı vermek için zorba kişiler devreye sokulmak istenir, bu imada bulunulur ve bu kişilere *gallampa* denilmektedir. "İri yarı, cüsseli" anlamlarına gelmektedir.

Örnek: *Seni sıkıştırmak istemem Ali Bey ama benim de borçlu olduğum kişiler gallampalar; onlar beni sıkıştırdıkça işin ucu sana dayanıyor, kusura bakma.*

Burada alacağını tahsil etmek isteyen esnaf, borcunu ödemesini istediği kişiye açıklama yapmakta ve baskı yapmasının nedeni olarak da kendisinin *gallampa* denilen mafyavari kişilere borçlu olduğunu söylemektedir. Bunu kullanarak alacaklısını korkutmayı amaçlamakta ve bu yolla parasını tahsil etmek istemektedir.

Gortlanmış: Sonradan görme anlamına gelen, sonradan zengin olmuş bir esnafı ifade eden bir kullanımdır.

Örnek: *Şimdi gortlanmış olsa ne yazar, bu adamın dününü de bilirim ben!*

Burada, bir esnaf diğerk bir esnaf için *gortlanmış* diyerek onun "sonradan görme" olduğunu söylemektedir.

Haşır: Fırıncıların; ekmek, peynirli pide, tahinli pide ve cevizli pidenin fırına vermeden önce üzerine sürdükleri yoğurttan yapılmış bir tür sostur.

Örnek: *Haşırı çok sürersen çok kızarır.*

Burada fırıncı usta, çırağına pidenin üstüne çok haşır sürerse çok kızaracağını söylemektedir.

Hırto: Boş konuşan, hiçbir faydası olmayan ve esnafa para kazandırmayan esnaf için kullanılan bir sözcüktür. Argoda "serseri, kaba" anlamlarında kullanılan *hırt* sözcüğünden hareketle uydurulduğu düşünülmektedir.

Örnek: *Şu Umur'la iş yapma, hurtonun biri.*

Umur adlı esnafla ticari ilişki kurulmaması gerektiğini söyleyen bir esnaf bu durumu *hurto* sözüyle dile getirmektedir.

İstimci: Sarhoş, ayyaş anlamlarına gelen ve genellikle güvenilirmez kişiler için kullanılan bir sözcüktür. Bu kişilerle ticari ilişki kurulmaması gerektiği söylenmektedir. İngilizce *steam* sözcüğünden geldiği düşünülse de dilimizde *istim üstünde oturmak / istim üstünde durmak* deyimleriyle ilgi kurulabilir. Söz konusu esnafın hemen gideceği, yarı yolda bırakacağı, sözünde durmayacağı bu söz ile dile getirilmektedir.

Örnek: *İstimciye denk gelmeden bir ticaret yaparsak kâr edebiliriz.*

Burada istimci olarak adlandırılan kişiden kasıt güvenilirmez ve sözünde durmayan kişidir. Bu gibi kişilerden uzak durulması gerektiği ve istimci olmayan kişiye satış yapılması gerektiği söylenmektedir.

Lolo: Herkese yapılan muameleyi anlatmak amacıyla kullanılan bir sözdür. Esnaf arasında daha çok pazarlık sırasında, fiyata itiraz ederken bu söz kullanılır.

Örnek: *Onlara lolo tamam, anladık; bize de mi lolo?*

Burada esnaf, biraz önceki müşteriye uygun fiyatlı ve vadeli satış yapmamıştır. Bu cümleyi kuran esnaf da ona "onlara lolo da bize de mi lolo" diyerek duruma itiraz etmiştir. Yaygın bir kullanımdır.

Manalattırmak: Birkaç kişinin bir araya gelerek bir müşteriye kandırmak anlamında kullanılan ifadedir.

Örnek: *Sen, ben bir de Bakkal Ahmet bir araya gelirsek onu bir güzel manalattırırız.*
Burada söylenmek istenen şey, müşteriye kumpasa getirip kazıklamaktır.

Manga: Para için kullanılan bir sözcüktür. Argoda *mangır* olarak da bilinen paraya verilen bir ad olan sözcüğün halk ağzında değişmiş bir şeklidir. Hemen hemen tüm esnaf arasında bilinmektedir.

Örnek: *Manga çok mu? İşler nasıl?*

Burada esnaf, işlerin iyi olup olmadığını *manga* sözünü kullanarak sormaktadır.

Mırt mırt: 1. Eli ağır, yavaş hareket eden işçi ve çıraklar için kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Bir çırak almışım ki hiç sorma mırt mırt!*

Burada, yeni işe aldığı çırak için şikâyetçi olan bir esnaf durumu böyle dile getirmektedir.

2. Borcunu geç ödeyen kişiler için kullanılmaktadır.

Örnek: *Mırt mırt olursan öyle kimseden mal alamazsın işte!*

Bir esnaf, başka bir esnafın arkasından bir ortamda böyle konuşmaktadır. Söz konusu kişinin ödemelerini geç yaptığı dile getirilmektedir.

Piyizlenko: İş yerlerinde çalışan çıraklara ustaları ve patronları kızdığı zaman bu ifadeyi kullanmaktadır. Argoda "demlenmek, zaman harcamak" anlamlarında kullanıldığı görülen *piyizlenmek* ifadesinden hareketle uydurulmuştur.

Örnek: *Hasan oğlum piyizlenko?*

Burada patron, çırağı olan Hasan'a kızmaktadır. Boş boş oturmaması gerektiğini sorgularcasına bu şekilde dile getirmektedir.

Puma puma dağıtmak: Lokantacıların, aşçıların kullandığı bir sözdür. Toplu yemek, davet, düğün yemeği veren aşçı yemekleri tabaklara koyarken yardımcılarına puma puma dağıtmaları talimatını verir. Bu sözden kasıt, az az ve eşit yemek koymaktır. Hatta gerektiği yerde eşitliği bozup yemeği herkese yetirebilmek için daha da az paylaşırma anlamında söylenir.

Örnek: *Puma puma dağıttım, ancak yetirdim.*

Kalabalık bir gruba yemek dağıtan usta, yemeği nasıl paylaştırdığını böyle dile getirmektedir.

Seğimlenci: Halk ağzında "pay, hisse" anlamlarında kullanılan *sehim* sözcüğünden hareketle uydurulan bir ifadedir. Her işten, her satıştan kendine pay çıkaran esnaf için kullanılmaktadır.

Örnek: *Ona sorsan sayesinde sattık bu dükkânı, seğimlenci olur ya kendileri!*

Burada dükkânını satan bir esnaf, başka bir esnafın arkasından böyle konuşmaktadır. Her şeyden kendine pay çıkardığını dile getirmektedir.

Tontu: İşinde başarılı olmayan esnaf için kullanılan bir sözcüktür. Daha çok insan ilişkileri zayıf olan, soğuk duruşu ile bilinen ve bu nedenle iflas eden esnaf için kullanılmaktadır.

Örnek: *Ondan uzak dur, bu kaçınıcı işi ve tontunun biri!*

Burada, söz konusu esnafın çok iş değiştirdiği ve onunla ticari ilişki kurmanın riskli olduğu söylenmektedir.

Tirinko: *Tirink* olarak da argoda bilinen ve yansıma olduğu düşünülen sözcüğün değişik biçimidir. "Peşin para" anlamına gelmektedir.

Örnek: *Olur, bu fiyata anlaşabiliriz ama tirinko!*

Burada esnaf, sattığı malın ücretini peşin olarak istemektedir.

Yantiri: Makas sistemi kırık veya arızalı olan ve bu nedenle yana yatık giden araçlara sanayici ustaların söylediği bir ifadedir. Masraflı bir arıza olduğu için *yantiri* denilen arabalar çok rağbet görmez.

Örnek: *Yantiri bir kamyonet var, kaç günde yaparsın?*

Burada oto tamircisine giden galerici *yantiri* ifadesiyle aracın arızasını dile getirmektedir.

Yerdimli: Yerini bilen, yerine alışkın olan koyun için kullanılır. Yer sözcüğünden hareketle türetilmiştir. Olumlu bir anlamda kullanılmaktadır.

Örnek: *1000 liradan aşağı olmaz, bu malın eti iyi, sütü iyi, üstelik bir de yerdimli; adamı yormaz.*

Burada hayvancılık yapan esnaf, satmak istediği koyun için bu cümleyi kurmaktadır. Çeşitli özellikleri ile satacağı malı övmekte; *yerdimli* sözüyle de bulunduğu ahırda sakın biçimde durduğunu, hareketli olmadığını ve bakıcısını yormadığını söylemektedir.

Zabzib: Zabıta için kullanılan bir sözcüktür. *Zabıta* sözcüğünün ilk hecesinden hareketle uydurulmuştur. Alaycı bir üslupla kullanılmaktadır. Zira zabıta esnaf arasında sevilmemektedir. Bunun nedeni ise esnafın iş yerine kontrol ve ceza yazma amaçlı geldikleri için esnaf da zabıtayı sevmemekte; *zabzib* sözcüğüyle de alaycı bir üslup sergilemektedir. Bu sözcük yalnız esnaf arasında kullanılır. Ayrıca şifreli bir biçimde zabitanın geldiğini haber vermek amacıyla da kullanılmıştır.

Örnek: *Zabzib geliyor yine, şunun sıfatına bak!*

Burada, *zabzib* sözcüğü zabıta memuru için alay etme amacıyla kullanılmaktadır. İki esnaf kendi arasında bu biçimde diyalog kurmaktadır.

Örnek: *Zabzib!*

Burada esnaf, yanında çalışan işçi ve çıraklara *zabzib* şeklinde seslenmekte, sigara küllüklerini ortadan kaldırmaları için şifreli bir emir vermektedir. O ortamda bulunan müşteriler bu durumu anlamamakta; bu nedenle gizli dil unsuru olarak da kabul edilmektedir.

Zartan: Sözüde durmayan, ticari geçmişinde olumsuz yönleri bulunan, nezaket ve anlayıştan uzak olan kişiler için kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Zartan bir huyu var, bu yüzden artık mimplendi, millet ona gitmiyor.*

Burada, söz konusu esnafın olumsuz tarafları *zartan* sözcüğü ile ifade edilmekte ve o kişinin müşterisinin de bu nedenle az olduğu söylenmektedir.

Zıplanıp çıkmak: Bir esnafın kısa bir zaman diliminde iflas etmesini ifade eden kullanımdır.

Örnek: *Dükkânlar, arsalar, daireler hepsi gitti; zıplanıp çıktı şuraya.*

Bu cümlede, "iflas edip çıkıverdi, birden bire bu hâle geldi" anlamları vardır.

Zıvıvılamak: Satış yapmak, bir satıştan çok kâr etmek anlamlarında kullanılan ifadedir. Esnaflar arasında çok sık kullanılmaktadır.

Örnek: *Bugün elli koli mal zıvıvıladım, Allah bereket versin!*

Burada market sahibi esnaf, elli koli ürün sattığını söylemektedir.

3.2. İnsanlara Ait Eşya Adlarından Oluşan Farklı Anlamlar Oluşturan Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde insanlara ait eşya adlarından oluşan fakat metin bağlamında farklı anlamlar taşıyan kelimeler bulunmaktadır. Derlenen bu kelimelerde insanlara ait eşyalar ile ifadede yer alan kelime arasında şeklen bir benzerlik ifadesi yer alsa da esnaf olmayan kesim tarafından anlaşılması oldukça zordur. Çeşitli esnaf kollarından derlenen toplamda 5 kelime metin bağlamında verilmek üzere şu şekilde sıralanabilir:

Kalemi kuvvetli: Pahalıya mal satan esnaf için kullanılan bir ifadedir. Sık sık zam yapan esnaf kastedilir. Eline kalemi alıp etiketlerde sürekli değişiklik yapması ifade edilir.

Küvet: Etlere konulduğu büyük demir kaplardır. İşin ve müşterinin çokluğu veya azlığı da küvetle ifade edilir. Söz konusu kabı bu adıyla sadece fırıncı ve lokantacılar bilmektedir.

Örnek: *Bugün dört küvetlik iş oldu.*

Burada "dört küvet et satıldı", denilmek istenmektedir.

Koltuk: Fırında, ateşin tam karşısındaki kenar kısma koltuk denilir. Bu kısımda pidenin daha iyi piştiği söylenir.

Örnek: *Oğlum, abinin pidesini koltuğa at!*

Burada, pide isteyen müşterisi için patron, ustaya böyle seslenmektedir.

Pasa: Fırıncıların, hamuru kestikten sonra koyup beklettikleri tahtadan yapılmış ince uzun kabın adıdır. Anadolu ağzlarında da kullanılan bir kelimedir ama Develi lokantacıları ve fırıncıları arasında ölçü ifade etmektedir. Yani fırıncılar için bir ölçü birimi de denilebilir. Yapılan işin miktarı bu pasalar ile ifade edilir.

Örnek: *Elli pasalık iş oldu bugün, hasılat iyiydi.*

Bu örnekte, lokantacı, gün sonunda satılan pide için kullanılan hamurdan yola çıkarak işin iyi olduğunu dile getirmektedir.

Teneke: Lokantacılar ve fırıncıların hamurun miktarı için kullandıkları bir sözcüktür. İşin durumuna göre usta, çırağına bir, iki ya da üç teneke hamur yoğurmasını söyler. Tenekeden kasıt, tahin kabı olan dört kilogramlık tenekelerdir. Tahin kullanılıp bitince tenekenin ağzı kesilir, yıkanıp temizlenir ve hamur yoğururken onunla su ölçümü yapılır, miktar belirlenir. Bu anlamıyla sadece fırıncıların bilip kullandığı bir kelimedir.

Örnek: *Usta bugün kaç teneke yoğurayım?*

Burada çırak, ustasına ne kadar hamur yoğurması gerektiğini söylemektedir.

3.3. Anlam Değişmesine Uğramadan Doğrudan Kendi Anlamıyla Kullanılan Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaflardan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde derlenen kelimelerin anlam değişmesine uğramadan doğrudan kendi anlamlarıyla meydana geldiği görülmektedir. Bu bölümdeki kelimelere esnaf olmayan halk şahit olduğu zaman metin bağlamında kelimeye anlam vermesi çoğunlukla mümkündür. Zira bu başlık

altında derlenen kelimelerin ve söz öbeklerinin bir bölümü yazı dilinde kullanılsa da burada farklı olan yönü sadece bir meslek grubundaki insanların daha çok kullanmasıdır. Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş olan 9 kelime cümle içerisindeki kullanımlarıyla birlikte şu şekildedir:

Aralaşmak: Pazarlıkta orta yolu bulup anlaşmak anlamındadır. Tüm esnaf arasında kullanılsa da daha çok galerici ve emlakçı esnafının kullandığı tespit edilmektedir.

Örnek: *15 000 liraya aralaştık.*

Arayı bulmak: Pazarlıkta orta yolu bulup anlaşmaktır. Aralaşmak, bir malı aldıktan sonra kullanılan ifade iken, arayı bulmak ise daha çok pazarlık olmadan, satın alınacak ürüne henüz müşteriye kullanılarak kullanılan bir ifadedir. Hemen hemen tüm esnaf arasında kullanılmakta ve bilinmektedir.

Örnek: *İkimizin dediği de olmasın, gel arayı bulalım.*

Burada, alıcının ve satıcının istediği fiyatın ortasını belirleyip anlaşmak amaçlanmaktadır.

Silgisi zayıf olmak: İndirim yapmayan esnaf için kullanılır. Bir ürünün etiketinde yazan fiyatı altına inmemeyi, indirim yapmamayı ifade etmektedir.

Örnek: *Ondan mal almayı da hiç istemiyorum; silgisi çok zayıf, bir kuruş aşağı inmez.*

Burada esnafın indirim yapmayarak etiketin üzerinde yazan fiyatı değiştirmedeği anlatılır.

Terbiyelemek: Yaprak dönerin etini hazırlarken süt ve yağ ile yumuşatmak işlemi için söylenen bir ifadedir. Sadece yaprak döneri hazırlamada kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Terbiyeledin mi?*

Burada, patron işçisine bu şekilde bir soru sormaktadır ve kast ettiği şey yaprak dönerdir. Terbiyelemek sözcüğü kullanıldığında başka bir şey akla gelmemektedir.

Tutuşmak: Pazarlık etmeye başlamak, pazarlık için el ele tutuşmak kastedilir. Talep edilen mal için satın alma teşebbüsünde bulunmak anlamındadır.

Örnek: *Tutuştuk ama bitiremedik.*

Burada, pazarlık etmeye başlandığı ama pazarlık sonucu anlaşamadığı ifade edilmektedir.

Yazmak: Araba alırken, arabanın maliyetini bilip satıcıya az miktarda kâr teklif etmek için kullanılan bir ifadedir. Aslında hesaba yazmak, bir evrak düzenleyerek kişiye para teklif etmek anlamındadır.

Örnek: *Sen dediğim fiyata ver, sana 500 yazarım.*

Burada esnaf, 500 TL kâr teklif etmiş olmaktadır.

Yazmalı: Yazmaktan kasıt, çek ya da senet yazmaktır. Yani vadeli satış için bu sözcük kullanılır. Alıcı için olumlu bir anlam ifade ederken satıcı için olumlu anlama gelmemektedir. Peşin olmayan satışlara esnaf tarafından olumsuz yaklaşıldığı için *yazmalı* sözcüğü ile ifade edilen satışlar da olumsuzluk belirtmektedir. Her türlü yazma eylemiyle ilgili bir kullanımdır. Orijinal tarafı ise mesleklere göre farklı anlam kazanmasıdır.

Örnek: *İşler kesat, nakit de yok, yazmalı bir iki araba bulsak da alsak.*

Burada esnaf, nakit sıkıntısı olduğundan dolayı vadeli şekilde bir araç almak istemektedir. Vadeli olarak aldığı aracı nakit olarak başkasına satacak ve nakit para elde etmiş olacaktır. Bu durum, *yazmalı* sözcüğü ile ifade edilmektedir. Olumlu anlamda kullanılmasına örnek burada görülmektedir.

Örnek: *Şu zamanda satış yapsan ne çıkar; yazmalı olur, çünkü millette para yok.*

Burada, satış yapmak isteyen esnaf umutsuz bir şekilde konuşmakta ve satış olsa bile veresiye olacağını yani peşin para ile satış yapamayacağını söylemektedir. Olumsuz anlamda kullanılmasına örnektir.

Yoklamak: Araç satıcısının ağızını aramaktır. Araca ne kadar para istediği önceden anlaşılmaya çalışılır ve ona göre fiyat teklif edilir. Ticari ilişki öncesinde tedbir amacıyla kullanılmaktadır.

Örnek: *Ben önce bir yoklayayım, sonra getiririm yanına fiyat konuşmak için.*

Burada esnafın ortağı, bir satıcıyla ticari ilişki kurmadan önce kendisinin gidip fiyat konusunda ağzını arayacağını söylemektedir. Ağzını aradıktan sonra da ortağı ile birlikte fiyat için pazarlık edeceklerdir.

Yolunu bulmak: Bir veya birkaç satış sonunda esnafın çok para kazanması anlamında kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Avilin biri düşse de yolumuzu bulsak!*

Burada esnaf, kandırılmaya müsait bir müşterinin yolunu gözlemektedir. Eğer bu müşteri gelirse günün kârını çıkarmış olacaktır.

3.4. Müşterileri Oyalama Amacıyla Kullanılan Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde esnafın müşterileri oyalamak maksadıyla kullandığı kelimeler yer almaktadır. Oyalamakta iki maksat söz konusudur. Birincisi bir kimsenin ilgisini ve dikkatini belirli bir süre konudan uzaklaştırıp başka şey üzerine çekmek iken ikincisi vakit kazanmak için müşteriyi aldatmaktır. Derlenen malzemede daha çok bu ikinci durum tespit edilmiştir. Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş olan 6 kelime metin bağlamındaki kullanımlarıyla beraber şu şekildedir:

Dinlenmek: Marangoz ustaları, malı söz verdikleri tarihte hazır etmedikleri için müşteriyi oyalamak amacıyla tahta üzerindeki cilanın birkaç gün dinlenmesi gerektiğini söyler. Bu kullanım, marangozlar arasında bilinir ama müşteriler bunu pek bilmez.

Örnek: *Abi senin dolap hazır da cilanın kurumasını bekliyorum, ne kadar çok dinlenirse o kadar uzun ömürlü olur dolap.*

Burada dolabı henüz yapmayan marangoz müşteriyi oyalamak için böyle konuşmaktadır.

Fırın Harlı: Lokantalarda iş çok yoğunsa ve sıkışık bir zamanda tahinli pide isteyen bir müşteri olursa, fırının harlı olduğu yani çok sıcak olduğu söylenir. Harlı fırında pişen tahinli pidenin iyi olmayacağı söylenir ve müşterinin isteği böylece reddedilmiş olur. Hâlbuki çok sıcak fırında da tahinli pide pişirilebilir. Bu durumu ise sadece işten

anlayan fırıncılar bilmekte; müşteriler ise söylenene inanmaktadır. Bu da bir gizli dil unsurudur.

Örnek: *Abi tahinli istemişsin ama fırın harlı, tahinli çıkmaz bu fırından.*

Burada fırıncı, tahinli pide isteyen müşteriye bu açıklamayı yaparak oyalamaktadır.

Hamur Taze: Lokantaya gelip pide ekmeği yaptırmak isteyen tanıdık biri olduğunda, onu mahalle fırınına göndermek için hamurun taze olduğunu, taze hamurdan iyi ekmek çıkmayacağını söyleyen lokantacı, hem tanıdığını kırmamış olur hem de ekmek yapmaktan kurtularak kendi işine bakar. Zira ekmek yapıp satsa o işten çok fazla para kazanamayacaktır. Fakat kendi işini yapsa daha kârlı olacaktır.

Örnek:

Müşteri: *Ustam hayırlı işler, bir pide ekmeği lazımdı.*

Lokantacı: *Kardeşim, inan ki hamur taze, yoksa canın sağolsun, hemen yaparız. Taze hamurdan iyi ekmek çıkmaz.*

Burada lokantacı, aynı zamanda tanıdık olan müşterisinin ekmek talebini hamurun taze olmasını söyleyerek reddetmektedir.

Koltukta: Sıkışık bir zamanda müşterinin pide, cıvıklı siparişi gecikmişse bu ifade ile müşteri oyalanır. Müşterinin usta üzerindeki baskısı azaltılır. Bu ifadeyi yeri geldiğinde garson da kullanır ve siparişini soran müşteriye “koltukta” der. Koltukta pişen pide yavaş ama güzel pişer ve müşteri bu durumda gecikmeden şikâyetçi olmaz; çünkü yemeğinin daha iyi pişmesini ister. Hâlbuki çoğu kez alakası yoktur; koltukta pişmemesine rağmen; usta, idare etmek için bu yolu seçer. Koltuk olarak adlandırılan bölüm, fırında yanan ateşin karşı çapraz bölümüdür. Ateş oraya çok yakın değildir ve pidenin orada daha yavaş pişeceği düşünülmektedir. Doğruluk payı az da olsa vardır ama fırıncılar bunu çoğu zaman öne çıkararak müşteriye sıkışık zamanda oyalamaktadır.

Örnek: *Müşteri: Hadi usta niye gecikti bizimki bu kadar?*

Usta: Abi seninki koltukta!

Bu diyalogda görüldüğü gibi siparişi geciken müşteri sinirlenerek ustaya hesap sormakta; usta da onu sakinleştirip oyalamak için *koltukta* demektedir. Koltukta daha iyi pişeceği imasını yapan usta müşteriyi böylece ikna etmektedir.

Tahta otursun: Marangoz ustaları, işin sıkışık olduğu zamanlarda müşteriyi idare etmek için bu ifadeyi kullanmaktadır.

Örnek: *Tahta otursun da cilasını öyle vuracağım, yoksa çatlar; o yüzden bekletiyorum.*

Burada aslında hiç alakası olmayan bir bahaneyle marangoz müşteriyi oyalamış olur.

Yattı yapmak: Esnaf arasında sık kullanılan bir ifadedir. Banka memurları tarafından eskiden beri kullanılan bu ifade son zamanlarda esnaf arasında da sık kullanılır duruma gelmiştir. Borcu olan bir esnaf, borçlu olduğu esnafa borcunu ödeyemeyecekse ondan yattı yapmasını istemektedir. Yani borçlu olan kişi, borcunu ödeyemediği için ödenmiş olarak kabul edilmesini talep etmektedir. Bu kullanım, bankacılar tarafından da senet veya çekin ödenmediği bir durumda mesai saati bitimine kadar ödenmesi şartıyla ödenmiş kabul edilmesi olarak görülmektedir.

Örnek: *Süleyman ağabey, ödemenin günü geldi biliyorum ama ödeyecek durumum bu günlerde yok. Sen onu bir yattı yapsan!*

Burada, Süleyman adlı kişiye borcu olan esnaf borcunu ödeyemeyeceğini söylemekte ve daha sonra yatıracağını ima ederek yattı yapmasını söylemektedir.

3.5. Yansıma Sözcüklerden Oluşan İfadeler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde yansıma sözcüklerden oluşan ifadelere yer verilmiştir. Bu sözcükler doğadaki seslere insan dilinde karşılık vererek ve anlamlar yükleyerek meydana getirilmiştir. Esnaf dilinde de aynı mantıkla meydana getirilen bu kelimelere metin bağlamında değişik anlamların yüklendiği tespit edilmektedir. Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş olan 6 kelime şu şekildedir:

Cikir cikir: Lokantacıların yağlı yemek için kullandığı bir sözdür. Olumsuz anlamda kullanılır; normalden fazla yağlı olduğunu dile getirmek için patronun ustaya ya da ustanın çırağa söylediği bir sözdür.

Örnek: *Şu yemekleri cikir cikir yapma diye kaç kez söyledim sana?*

Burada patron, yemek yapan ustaya yağlı yemek yaptığı için sinirlenmektedir. Yağlı yemeği de *cikir cikir* ifadesiyle dile getirmektedir.

Fırfır: Sözünde durmayan, dönek, sahtekâr insanlar için kullanılan bir sözcüktür. Dönen bir cisim için kullanılan fırfır yansımadır.

Örnek: *Fırfır adama mal sattık acemi gibi, başımıza gelmeyen kalmadı!*

Burada *fırfır adam* ifadesinde sözünde durmayan, sahtekâr kişi anlamları ima edilmekte ve bu söz konusu kişiyle ticari ilişki kurmuş olmaktan duyulan pişmanlık dile getirilmektedir.

Marılı: Bağırma anlamında marımak fiilinden türemiştir. Bağırma hayvana da *marılı* denir. "Hasta, hastalıklı" anlamındadır.

Örnek: *Bu mal marılı, hemen kesmek lazım.*

Burada, söz konusu hayvanın ağrısının olduğu ve bir hastalıktan dolayı ölmeden kesilmesinin gerektiği söylenmektedir.

Şıkşıkçı: Zengin esnaf için kullanılan bir sözcüktür. Şıkır şıkır para saymak ifadesi de kullanılır. Para sayarken çıkan sesle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Şıkşıkçı sözcüğüyle de çok para sayan, elinde çok parası olan esnaf kastedilmektedir.

Örnek: *Şıkşıkçı değiliz senin gibi, nasıl gücümüz yetsin?*

Burada bir daire satın almak isteyen esnaf, fiyatı pahalı bulduğunu, zengin olmadığını *şıkşıkçı* sözüyle dile getirmektedir.

Tıklama / tıklama: Galerilerin ve kaportacıların trafik kazası için kullandığı ifadedir. Özellikle araba sahibinin dışında yabancı kişilerin bulunduğu ortamlarda arabanın kazaya karışmış olduğunu saklamak için "tıklama var" sözü kullanılır. "Tıklama var," denilirken de arabadan bir ses geldiği anlamı çıkmaktadır. Hâlbuki anlatılmak istenen arabanın hasarlı olduğudur.

Örnek: *Ustam şuna bir baksan ya, tıklama var azıcık.*

Burada oto galerici, hasarlı aracını oto kaportacıya getirmiş ve tıklama ifadesiyle hasarı ifade etmiştir.

Tirinkçi: Peşin para ile çalışan, vadeli ve veresiye satış yapmayan esnaf için kullanılan bir sözcüktür. *Tirink* sözü zaten genel olarak argoda kullanılmakta olan ve madeni paranın çıkardığı sesle ilişkilendirildiği düşünülen bir kullanımdır. *Tirinkçi* sözcüğü de buradan oluşturulmuştur.

Örnek: *Mehmet amca tirinkçidir.*

3.6. Bitki Adlarından Oluşan Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde bitki adından yararlanarak yapılmış iki kelime tespit edilmiştir. Bitkinin geçmişte kullanım şekli ile esnafın bu kelimeyi kullanma şekli arasında hiçbir benzerlik olmamasına rağmen esnaf kelimeye yeni bir anlam yükleyerek ifadeyi zenginleştirdiği görülmektedir. Derlenmiş kelime ve kullanım şekli şöyledir:

Başak / Başak etmek: Başak etmek, bahçelerden mahsul çalmak anlamına gelen bir ifadedir. Buğday başağı ile ilişkilendirilmiştir. Eskiden tarlalarda ekin biçildikten sonra buğdayın başaklarının bir kısmı tarlada kalır, ihtiyacı olan insanlar ekini biçilmiş bu tarlaları gezerek un yapmak için buğday başağı ararlardı. Sahipsiz bahçelerden ürün toplamak gibi masum bir açıklaması olan bu davranışın asıl altında yatan iş ise günümüzde hırsızlık olarak algılanmaktadır. Bu söz genelde manavlar ve pazarcılar arasında "çalıntı mal" anlamında kullanılır.

Örnek: *Elimde başak var, alır mısın?*

Burada, bir manava başkasının bahçesinden topladığı ürünü satmak isteyen birisi bunu bu sözcükle dile getirmektedir.

Sümbül: Galericiiler arasında canlı renkli arabalar için kullanılan bir sözcüktür. *Cırtlak* olarak da bilinen ve genellikle çok tercih edilmeyen renkte olan arabalar için bu sözcük kullanılır. *Sümbül* olarak nitelendirilen arabalar diğer renklere göre daha az değerlidir.

Örnek: *Rengi sümbül, beş para etmez.*

Burada, yeşil bir araba için bu söz kullanılmaktadır.

3.7. Cinsellik İle İlgili Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde hem kelimenin kendisinde hem de anlamında cinsellik ifadesi yer aldığı görülmektedir. Genel argoda da bilindiği gibi cinsellik birçok sözcüğün temelini oluşturmaktadır. Argo denilince çoğu kez akla cinsellik ve küfür gelmektedir. Elbette ki bu düşünce doğru değildir ama argo sözcüklerin içinde cinselliğin önemli ölçüde yer tuttuğunu belirtmek gerekir. Develi esnafı da günlük dilde cinselliği çok kullanmaktadırlar. Bu ifadeleri kullanırken kimi zaman ifadenin temelinde yatan cinselliğin farkındadır, kimi zaman da bilinçsizce kullanmaktadırlar. Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş olan 18 sözcüğün cümle içerisindeki kullanımını ve bu kullanımın anlam dünyası şu şekildedir:

Araklı: Çok kazık yiyen, dolandırılan, saf esnaf için kullanılan argoda erkek cinsel organı adı olan yarak ile ilişkili bir sözcüktür. Olumsuz anlamda kullanılmaktadır. *Arak yemek* biçiminde kullanıldığı da görülmektedir.

Örnek: *Garibim araklı, alışkandır, ver gitsin ona!*

Burada *araklı* olarak adlandırılan kişinin çok kazık yiyen, dolandırılmaya müsait biri olduğu ima edilmektedir. Alaycı bir üslup da söz konusudur.

Bastonu Kırma: Bir esnafın batması anlamına gelen sözdür. Temelinde cinsellik yatan bir ifadedir. Bastonu kırmak ifadesi, erkeğin cinsel gücünü yitirmesi anlamında argoda kullanılmaktadır. Esnafın kimisi bu anlamı bilmekte, kimisi de sadece iflas etmek anlamında başka bir esnaf için kullanmaktadır.

Örnek: *Salim Bey bastonu kırmış!*

Burada esnaflık yapan Salim Bey'in iflas ettiği ifade edilmektedir.

Dekolte / Erotik: İç çamaşırı mağazası olan kişiler için kullanılan bir sözcüktür. Söz konusu kişinin adının önünde lakap olarak kullanılır. Kişiye özgü değil, o mesleğe özgü bir kullanımdır. İç çamaşırı satıcısı olan her kişi için bu sözcük kullanılmakta ve dekolte / erotik denildiğinde akla hemen bu meslek/iç çamaşırı mağazası gelmektedir. Alaycı bir ifadedir, olumsuz anlamda kullanıldığı da görülmektedir.

Örnek: *Mesleği de çok renkli bizim dekolte Mehmet'in!*

Burada Mehmet adlı kişinin iç çamaşırı mağazası işletiyor olması, dekolte sözcüğü ile alaylı bir biçimde ifade edilmektedir.

Örnek: *Erotik Mehmet'in yüzü kızarmaz ki adamın yaptığı işi biliyorsun!*

Burada da olumsuz bir anlamda kullanılmıştır. Mehmet adlı kişinin iç çamaşırı satıyor olması, onun utanma duygusunu yok ettiği ima edilmektedir. İç çamaşırı satmasının da aslında utanılacak bir iş olduğunu düşünen bir zihniyetin ürünü olarak bu kullanım görülmektedir.

Dul: Hasar kayıtlı araç için kullanılan bir sözcüktür. Temelinde argo/cinsellik yatmaktadır. Bakirelik ile ilişkilendirilen bir durum söz konusudur. Halk arasında dul olarak bilinen ve kız olarak ya da hiç evlenmemiş olarak bilinen bir ayırım bulunmaktadır. Evlenecek çağa gelen bir erkek için kız arayan ailelere, eğer erkeğin yaşı ilerlemişse, etraftaki insanlar dul kişileri de seçenek olarak sunmaktadır.

Örnek: *Dul bir araba var, işimize yarar mı?*

Burada, oto galerici iki ortak konuşmaktadır. Ortağın biri diğerine hasar kayıtlı bir araba bulduğunu söylemektedir. Hasar kayıtlı olduğu için de kâr edip edemeyeceklerini danışmaktadır.

Düzdüreçeğinin olmaması: Tok satıcılar için kullanılan bir ifadedir. Argo bir ifadenin ticarete de kullanılagelen bir biçimidir. Düzdürmek, argoda "cinsel anlamda kullanılmak" demektir. Tok satıcılar için esnaf, "kendisini kullandırtmayan, muhtaç olmayan" anlamlarını bu ifadeyle karşılamaktadır. Olumsuz anlamdadır.

Örnek: *Düzdüreçeği olmaz Mahmut abinin, daha mantıklı bir yere gidelim alışveriş için.*

Burada, Mahmut adlı esnafın düzdüreçeğinin olmaması, tok satıcı olması anlamına gelmektedir. Bu durum müşteri için olumsuzdur ve bu nedenle alışveriş yapmak için başka mağaza arayışına girmiştir.

Geçirmek: Kazıklamak anlamında kullanılan argo bir sözcüktür. Temelinde cinsellik yatmaktadır.

Örnek: *Bu arsayla adama iyi geçirdim, ses etme aman!*

Burada bir tüccar başka birine arsa satmış ve çok iyi kâr etmiştir. Bu durumu bir esnaf arkadaşına bu şekilde ifade etmektedir.

Hacı Bekir lokumu: Garsonlar ve ustalar arasında kullanılan gizli bir sözcüktür. Gıcık olduğu müşteri için garson, ustaya gidip “Hacı Bekir lokumu ver de yesin” diyerek, erkeğin cinsel organını kasteder. Bunu müşterinin yanında da söyler ama müşteri ona iyi bir şey söylediğini zanneder.

Örnek: *Ustam ordan abime güzel bir yemek ver, Hacı Bekir Lokumu olsun.*

Burada garson, sevmediği bir müşteri için ustadan bu şekilde yemek siparişi istemektedir.

Karnına sarmak: Bir mala çok değer biçen esnaf için alıcı esnaf bu deyim kullanır.

Örnek: *Bu kadar para isteme karnına mı saracaksın?*

Burada alıcı esnaf, satıcıya çok fazla para istediğini ve bu paraya kimsenin almayacağını söylemektedir. *Satamayıp karnına mı saracaksın*, sözüyle denilmek istenen, "söz konusu mal ile cinsel ilişki yaşayamayacağına göre ne yapacaksın?"dır.

Kaydırmaca: Satışa sunulan ürünün fiyatını belirlemeden söylemek, yuvarlak konuşmak, pazarlık yöntemiyle bir fiyat belirlemek anlamlarına gelen bir ifadedir. Argoda cinsel ilişki anlamında da kullanılan kaymak, kaydırmak sözcüğü ile ilişkilidir. Hangi müşteriye ne tutturulursa o fiyattan satma mantığı mevcuttur. Bu anlayışın sonucu ile ortaya çıkan bir kullanımdır.

Örnek: *Kaçta satacağız bu arabayı?*

-Fiyat belirlemeye gerek yok, kaydırmaca.

Burada, yukarıda açıklandığı şekilde bir fiyat belirlememe söz konusudur. Fiyat sorulduğu zaman kaydırmaca olarak cevap verilmektedir.

Kestanesi çizik: Galericiilerin kullandığı bir sözdür. Arka tarafından darbe yemiş, arka tarafı hasarlı olan araç için kullanılır. Olumsuz bir anlam taşımaktadır ve temelinde argo ile ifade edilen bir cinsellik yatmaktadır. Argoda kestaneyi çizdirmek; tecavüze uğramak, anal yoldan ilişki yaşamak anlamındadır.

Örnek: *Hem kestanesi çizik diyorsun hem de araba orijinal diyorsun, nasıl oluyor bu iş?*

Burada oto galerici, araç satın almak üzere bir pazarlık yapmaktadır. Söz konusu araç, arka kısımdan hasarlıdır ve oto galerici esnaf bu durumu kullanarak fiyatı düşürmek istemektedir. Bu durumu da *kestanesi çizik* ifadesiyle dile getirmektedir.

Kısaltmak: Daha düşük fiyat talep etmek, indirim istemek, fiyatı düşürmek anlamlarına gelen bir sözcüktür. Temelinde cinsellik yatmaktadır. Bazen, "uzun gelir kısalt biraz daha" şeklinde kullanıldığı da görülmektedir. Erkek cinsel organı ve cinsel birleşme ile ilişkili olan bir kullanımdır. Esnaf arasında çeşitli meslek grupları tarafından bilinmekte ve kullanılmaktadır.

Örnek: *Biraz daha kısalt da olsun bu iş.*

Bir pazarlık sırasında alıcı kişi fiyatı yüksek bulmakta ve satıcıdan kısaltmasını yani fiyatı indirmesini istemektedir.

Mıncıkçı: Dolandırıcı anlamına gelen ve esnaf arasında kullanılan bir sözcüktür. Argoda kullanılan ve "ellemek, dokunmak, taciz etmek" anlamlarına gelen *mıncıklamak* sözcüğü ile ilişkili olduğu görünmektedir. Esnaf arasında *mıncıkçı* olarak bilinen satıcılardan uzak durulmakta ve onlarla ticari ilişki kurulmamaktadır.

Örnek: *Hadi abiye şaşırdım, o herifin mıncıkçı olduğunu bilmiyor muydu da ona o kadar mal verdi? Hayret!"*

Burada Hadi isimli bir esnaf, daha önce başkalarını da dolandıran biri ile ticari ilişki kurmuş ve sonucunda kendisi de dolandırılmıştır.

Patlatmak: Elindeki ürünü satan esnaf bu satışı için *patlatmak* sözünü kullanır. Cinselliğe gönderme yapan esnaf, çok kârlı bir satış yaptığını bu yolla anlatır.

Örnek: *İki daire patlattım, bugün iyiyim!*

Burada esnaf, gün içinde iki tane daire satışı yaptığını söylemekte ve hâlimden çok hoşnut olduğunu belirtmektedir.

Saplamak: 1. Çek yazmak anlamındadır. Daha çok kazançlı çıkılan bir durumda kullanılmaktadır. Bu ifadenin altında da cinsellik yatmaktadır.

Örnek: *Malı aldık, bir kuruş para vermeden de sapladık.*

Burada peşin para vermeden bir ürün alan esnaf çek karşılığında ürün almasını *saplamak* ifadesiyle dile getirmektedir.

2. Kazıklamak anlamındadır. Yine temelinde argoda cinsel birleşme anlamına gelen bir durum bulunmaktadır.

Örnek: *Ben mi ona sapladım, o mu bana sapladı bilemiyorum.*

Burada tereddütlü bir satış gerçekleştiren esnaf kazık mı attığını yoksa kazık mı yediğini düşünmektedir.

Şeftaliyi yarmak: Bir müşteriyi kazıklamak anlamındadır. Altında cinsellik barındıran bir kullanımdır. Esnaf kişi yarmak sözü ile cinsel ilişkiye, şeftali sözcüğüyle de kadının cinsel organına göndermede bulunur.

Örnek: *Mustafa usta şeftaliyi yardım yine maşallahın var!*

Burada cinselliğe gönderme bulunmakta ve çok pahalı bir fiyata satış yapıldığı söylenmektedir.

Uzun gelmek: Fiyatı çok pahalı bulmak, alım gücünden fazla gelmek anlamlarında kullanılmakta olan ifadedir. Temelinde cinsellik bulunmaktadır. Erkek cinsel organı ve cinsel birleşme ile ilişkili bir kullanım olduğu düşünülmektedir. Uzun geldiği için bir malı alamamak, erkek cinsellik organı ile ilişkilendirilmiştir.

Örnek: *Tam aradığım şartlarda bir daire ama uzun gelir, alamam.*

Burada, fiyat sözcüğü geçmemesine rağmen uzun gelmek ifadesiyle fiyatın çok olduğu kastedilmektedir. Bu kullanımla fiyattan indirim isteyen alıcı kişi eğer daha az fiyat teklifi alırsa daireyi satın alacağını dile getirmektedir.

Yarmak: Kârlı satış yapmak, piyasa değerinden çok daha fazla paraya mal satmaktır. Cinsellik temasını barındıran bir kullanımdır. Daha çok argo anlamda kullanılır. Cinsel ilişkiye girmek anlamına gelen yarmak ifadesiyle ilgilidir.

Örnek: *Arabayı verdim, sonunda yardım.*

Burada uzun süredir istediği kârı edemeyen esnaf, söz konusu arabayı satarak amacına ulaşmış ve bu durumu yarmak ifadesiyle dile getirmiştir.

3.8. Söylenmesi Ayıp Karşılanan (Küfür İçerikli) Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde kelimelerin temelinde küfür veya toplum tarafından ayıp karşılanabilecek kavramlar saklıdır. Kelimenin kendisinde ayıp karşılanacak anlamlar bulunan bu bölümde ilçenin çeşitli esnaf kollarından derlenmiş 9 sözcük bulunmaktadır. Bu kelimelerin cümle içindeki kullanışı ve metin bağlamında kazandığı anlamlar şu şekildedir:

Aynı deliğe işemek: Bir satış sırasında iki kişinin, örneğin emlakçı ile satıcı veya iki ortağın, ağız birliği etmesi durumunda kullanılan bir söz öbeğidir.

Örnek: *Birlikte gidelim pazarlık etmeye çünkü onlar aynı deliğe işer.*

Burada iki arkadaş, daire satın almak üzere iki ortağın yanına gitmektedir. Tedbirli olmak adına iki kişi giden şahıslar, satıcı kişilerin ağız birliğini *aynı deliğe işemek* ifadesiyle dile getirmektedir.

Götü götle değişmek: Genellikle emlak-oto alım satımcıları, hiçbir kazancı olmayan takas ticareti için bu argo söz öbeğini kullanır. Hatta "*götü götle değiştikten sonra benim götümün nesi var?*" şeklinde kullanılır ve böylece sözün altında yatan mantık da ortaya çıkmış olur. Yani "*benim malımı kazançsız sana verip senin malını niye alayım?*" mantığı gözlemlenmiştir.

Götü kesik araba: Galericiiler arasında küçük araç için kullanılan bir sözdür. Kasa tipi uzun / sedan olmayan araçlar için kullanılmaktadır. Genelde bu ifade olumsuz anlamdadır ve bu tür araçlar diğerlerine göre daha az para etmektedir.

Örnek: *Galerisi araba dolu ama hepsinin götü kesik, toplasan kaç kuruş edecek?*

Burada galerici, diğer bir galericinin dükkkânı hakkında değerlendirmede bulunmaktadır. Dükkkânında bulunan satılık araçların düşük değerde olduğunu da *götü kesik* sözüyle ifade etmektedir.

Örnek: *Abi elinde uygun araba yok mu? Götü kesik falan da olur.*

Burada müşteri, oto galericiye bütçesine uygun araba sormaktadır. Eğer bütçesine uygun uzun kasalı araba olmazsa, küçük araba da alabileceğini söylemektedir.

Mantar yemek: Kazık yemek anlamına gelen ve altında cinsellik yatan bir ifadedir. Erkeğin cinsel organının şekline benzetilen mantarı böyle bir ifadede kullanan esnaf, kazık yemek ile cinsel ilişki arasında bir bağ kurmaktadır. Ayrıca bu kullanımı esnaf daha çok bilmekte ve müşteri anlamamaktadır.

Örnek: *Mantar yemeden al da gel şu malı hadi!*

Burada esnaf, çalışanına toptancıdan ürün alıp gelmesini söylemekte ama kazık yememesini tembihlemektedir.

Püçüklüyü yemek: Kazık yemek anlamına gelmektedir. *Püçüklü*, Develi ağzında havuç için kullanılan bir sözdür. Havuç ile de erkeğin cinsel organı kast edilmekte ve *püçüklüyü yemek* sözü ile kazık yemek, bir malı değerinden çok daha fazla ücrete almak, kandırılmak anlamı ifade edilmektedir.

Örnek: *Aynısını ben bin liraya aldım, kusura bakma da püçüklüyü yemişsin!*

Burada, söz konusu kişinin kazıklandığı bu şekilde söylenmektedir.

Siktirici: "Adi, ucuz, değersiz" anlamlarında her türlü mal-ürün için kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Siktirici keçi olmuş, 500 lira.*

Burada hayvancılık yapan esnaf, aslında hiç de o kadar para etmeyecek, küçük, kilosu az bir keçinin bile 500 lira olduğunu şikâyet ederek söylemektedir. Bu sözüyle de müşterisinden isteyeceği paranın zeminini yapmaktadır.

Örnek: *Siktirici daireler 250.000 olmuş, hadi nörürsen gör!*

Burada da müteahhitlik yapan kişi, en kötü dairelerin bile 250.000 lira olduğunu söyleyerek, kendi dairelerine çok daha fazla fiyat istemesi gerektiğini dile getirmektedir.

Siksiki: Oto galericiler arasında arabaların her türlü aksesuar parçaları için verilen addır. "Önemsiz, olsa da olmasa da bir şey değiştirmeyen, gereksiz" anlamlarına gelmektedir ve bu anlamda her türlü araba parçası için kullanılmaktadır. Olumsuz bir anlamda kullanıldığı görülmüştür. Bir araç alırken aracın aksesuarları bu sözle ifade edilir ki fiyata fazla ücret eklenmemesi amaçlanır.

Örnek: *Üstündeki siksikileri sayma, kaç kaç kuruş!*

Burada esnaf, araba alırken arabanın üzerindeki aksesuarlara fazla para vermemek için bu sözü kullanmakta ve karşı taraf da bu sözle neyin kastedildiğini anlamaktadır.

Üryan: Esnaf arasında yüzsüz, yalancı, sahtekâr, dolandırıcı kimseler için kullanılan bir sözcüktür. Daha çok "yüzü kızarmayan, utanmaz" anlamları yüklenerek kullanılmaktadır. Üryan denmesinin nedeni de çıplak (anadan doğma) bir kimsenin toplum içinde utanılacak bir durumu olmasındandır. Dolandırıcı kişinin toplum içinde gezmesi ile çıplak birinin toplum içinde gezmesi birbirine eş tutulmuştur.

Örnek: *Nerden denk geldik bu üryana!*

Burada, alacağını tahsil edemeyen esnaf, borçlu olan kişi için bu ifadeyi kullanmaktadır.

Taşığına su serpmek: Uzun vade ile yapılan bir ticarete satıcıya verilen peşinat için bu ifade kullanılmaktadır. Satıcının çok uzun vadeli ödeme yapılmasına gönlü yoktur ve zor ikna edilmiştir. Satıcıyı kararından vazgeçirmemek amacıyla alıcı kişi peşinat olarak bir miktar para vermekte ve onu rahatlatmaktadır. Bu rahatlatma, ferahlatma durumu da *taşığına su serpmek* sözüyle dile getirilmektedir.

Örnek: *O boşa konuşmasın, pazarlığı bitirdik; şu on bin lirayı eline verdik mi taşığına su serpilir.*

3.9. Öyküsü Olan (Bir Olaydan Sonra Oluşmuş) Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde, bizzat Develi ilçesinde oturan halkın başından geçmiş bir olayın halk içinde yaygınlaşıp daha sonra

bu olayın terimleşmesiyle oluşan sözcükler ele alınmıştır. Çeşitli esnaf kollarından derlenen 10 kelimenin esnaf içinde hangi anlamlarda kullanıldığı ve kelimenin öyküsü hakkında bilgi verilmiştir. Böylece kelimelerin anlam dünyalarının hangi öyküyle yoğrulup bugünlere geldiği gözler önüne serilmiştir.

Ali Bilir: Çomaklı Mahallesinde ticaret ve hayvancılıkla uğraşan Ali adlı bir esnafın lakabının yaygınlaşması sonucunda tüm Develi’de esnaf arasında kullanılmaya başlanmış bir ifadedir. Her şeyi çok bilen ama sonuç itibarı ile de hiçbir kazançlı işi olmayan esnaf için kullanılmaktadır. Genellikle alaycı bir üslupla kullanılmakta ve olumsuz anlam içermektedir.

Örnek: Ali Bilir’i yine kandırmışlar, garibim yine çok bilmiş!

Burada, adı Ali olmayan bir esnaf için Ali Bilir ifadesi kullanılmış ve söz konusu kişiyle dalga geçilmiştir. Esnaf arasında çok sevilmeyen ve burnu havada olan bu şahsın bir işinde zarar etmiş olması bu şekilde yankı bulmakta ve Ali Bilir olarak adlandırılmaktadır.

Dınının Bekir: İşinde iyi olmayan birini yermek için kullanılır. Gerçekte yaşamış bir şahsiyetin lakabıdır.

Örnek: Dınının Bekir gibi olmaz ki ama usta, kime nasıl iş yetiştireceğiz böyle?

Burada esnaf, çalıştırdığı ustaya bu şekilde kızmakta ve onu uyarmaktadır.

Kattaş'ın sobası: Genellikle kömürcülerin kullandığı bir ifadedir. Geçmiş yıllarda Develi’de otelcilik yapan Kattaş soyadlı birisi, otelin odalarındaki sobalara birer mum yakarmış ve gelen müşteriler sobanın yanıp yanmadığını sorunca sobanın yandığını söylemiş. Kömürcüler de kömür satarken, kömürün uzun süreli yandığını anlatmak için “Kattaş'ın sobası gibi sabaha kadar sönmez” derler. Aslında kinayeli bir anlatım söz konusudur. Kattaş'ın sobası gibi yanan kömür, ucuz ve iyi ısı vermeyen kömür anlamında kullanılmaktadır. Ucuz fiyata kömür almak isteyen müşteriye, Kattaş'ın sobası benzetmesini yapan kömürcü o fiyata ancak az yanan kömür olacağını söylemek istemektedir. Bu durumda Kattaş'ın sobası ifadesi olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

Örnek: -Tonu beş yüz liradan bir kömür varsa alacağım, yoksa almam.

-Kusura bakma ama Kattaş'ın sobası olur o dediğin kömür.

Bu diyalog, kömürcü ve kömür almak isteyen müşteri arasında geçmektedir. Bir ton kömür almak isteyen kişi istediği fiyatta olmazsa almayacağını söylemekte ve kömürcü de ona o fiyata alacağı kömürün ancak Kattaş'ın sobası gibi ısı vereceğini söylemektedir. Söz konusu düşük fiyatlı kömürlerin kalitesiz olacağını bu ifade ile söylemektedir.

Ayrıca bu ifade olumlu anlamda da kullanılmaktadır. Kömür satan esnaf, kalitesi düşük ve az yanan kömürleri daha kolay satabilmek ve olumsuz taraflarını gizleyebilmek için Kattaş'ın sobasına benzetmektedirler. Kömürün az yandığını ve az ısı verdiğini şikâyet eden müşteriye kömürcü, kömürün Kattaş'ın sobası gibi ağır ağır yandığını ve böylece daha uzun süre ısı verdiğini söylemektedir. Kömür az ama sürekli ısı verdiği için kötü değil, aksine kaliteli kömürdür. Bu anlayış çerçevesinde Kattaş'ın sobası ifadesi yeri geldiğinde olumlu anlamda kullanılabilir.

Örnek: -Ustam bana bir kömür verdin, hiç memnun değilim. Azıcık yantıyor, çok az ısıtıyor!

-Abi öyle değil işte o kömürün özelliği o. Az ısı verir ama sürekli ısı verir. Kattaş'ın sobası gibi senin kömür, şikâyet etme o yüzden.

Burada bir kömürcü ile müşteri arasında geçen diyalog yer almaktadır. Müşteri, daha önce satın aldığı bir kömürden memnun kalmamış ve bunu şikâyet etmek için kömürcünün yanına gelmiştir. Tam şikâyet etmeye başladığında ise kömürcü, şikâyetçi olunan özelliğin aslında o kömürün olumlu bir özelliği olduğunu söyleyerek müşterinin şikâyetini sonlandırmaktadır. Kömürün Kattaş'ın sobası gibi olduğunu, sürekli ısı verdiğini ve bunun da daha ekonomik ve avantajlı bir durum olduğunu söylemektedir. Örnekte görüldüğü gibi Kattaş'ın sobası benzetmesi yerine göre olumlu anlamda da kullanılabilir.

Kızıklının işi: Develi'deki avukatlar arasında kullanılan bir sözdür. Develi'de Erciyes'in eteklerinde Kızık adında bir köy vardır. İnsanlar sabahları bu köyden ilçe merkezine giderken tam karşı yönden yani doğudan güneş doğar ve arabaların camından gözlerine güneşin ışığı düşer. Akşam köye dönerken yine aynı yolda, tam karşılarında

yani batıda güneş batar. Gözlerine yine aynı şekilde güneş ışığı yansır. Kızıklı bir vatandaş o zaman Develi’de avukatlık yapan birisine gidip şikâyetçi olmuştur ve güneşi mahkemeye vermek istemiştir. Avukatın ikna edici konuşması sonucunda vazgeçmiştir. Bu olaydan sonra avukatlara gereksiz davalar ya da uğraşmak istemedikleri davalar geldiğinde konu,“Kızıklının işine döner” diyerek reddedilmiştir.

Ayrıca esnaf arasında bazı ödemelere yapılan itirazlar olduğunda da bu ifade kullanılır olmuştur.

Örnek: *-Bu senedi ben yazdım ama ödemeyeceğim, mahkemeye vereceğim gerekirse.*

- Seninki Kızıklının işi.

Burada iki esnaf arasında geçen diyalog yer almaktadır. Borcu olan esnaf senedinin olduğunu ama buna itiraz edeceğini, gerekirse mahkemeye vereceğini söylemektedir. Diğer esnaf arkadaşı da bu işin yanlış olduğunu, sonunda yine o parayı ödeyeceğini *Kızıklının işi* ifadesiyle dile getirmektedir.

Mahir Usta usulü: Cıvıklı pidenin tek değil, bir buçuk olması istenirse; garson ya da usta “Mahir Usta usulü” diye söyler. Mahir Usta olarak bilinen cıvıklı ustası, yaşlı ve oldukça tecrübeli bir ustadır. Müşterilerine “tek kalmadı, bir buçuk yiyorsan var” diyerek her zaman bir buçuk porsiyon satmayı başarmıştır. Başka lokantalarda ustalar da tek porsiyon isteyenlere, Mahir Usta usulü pideyi önermiştir. Bu olayı hiç bilmeyen müşteriler de tek porsiyon istemesine rağmen bir buçuk porsiyon yerler. Ustalar çoğu zaman, Mahir Usta usulü diyerek hile yapmaktadır. Elbette bazı müşteriler bunu artık öğrenmişlerdir.

Örnek: *Ustam abime ordan bir Mahir Usta usulü at fırına!*

Burada garson, bu ifadeyle bir buçuk porsiyon söylemiş olmaktadır. Müşteri bu durumdan habersizdir.

Maşandız işi: Lakabı Maşandız olan bir lokantacıdan kaynaklı kullanımdır. Lokantacılar arasında bilinmekte ve kullanılmaktadır. Baştan savma, kusurlu, özenle yapılmayan yemekler için *Maşandız işi* ifadesi kullanılmaktadır. Olumsuz anlam içermekte ama bunu herkes bilmemektedir. Bu nedenle gizli dil unsurudur.

Örnek: *Maşandız işi yapmayın şu yemekleri, kendiniz olun!*

Burada, işçilerine kızmakta olan lokanta işletmecisi, beğenmediği bir durumdan dolayı Maşandız işi yemek yapmamalarını söylemektedir. Yani yemekleri daha özenli ve güzel yapmalarını istemektedir.

Maya taşı: Sadece pide ustalarının bildiği bir tabirdir. İşe yeni başlayan çırak, çok uzaktaki bir fırına gönderilir, oradan maya taşı alıp gelmesi söylenir. Çırak gidene kadar usta, onun gideceği fırındaki ustaya telefon açar ve bir çırak yolladığını söyler. Çırak, o fırına vardığında bir un torbası hazırlanmıştır. Torbanın içinde kaya denilebilecek büyüklükte ağır taşlar vardır. Torbanın ağzı bağlıdır ve gidene kadar kesinlikle açmaması, eğer açılırsa bozulacağı tembihlenir. Çırak denileni yapıp döndüğünde torba açılır ve çırağın tepkisi ölçülür.

Nöbet usulü: Eskiden Develi'de lokantalar da eczaneler gibi pazar günleri nöbet tutarlarmış. Nöbet günleri yabancı müşteri daha çok olur ve fiyatlara zam uygularlarmış. Bu nedenle lokantacılar arasında nöbet usulü fiyat denilen bir tabir gelişmiştir.

Örnek: *İşin gücün tadı yok, nöbet usulüne geç!*

Bu örnekte lokantacı, kasiyere işin iyi olmadığını ve hesap alırken fiyatları zamlı hesaplaması gerektiğini söylemektedir. Normal satış fiyatından yüksek olarak alınan müşterinin hesabı nöbet usulü fiyatlara göre hesaplanmış olmaktadır. Bu kullanım sadece lokantacılar arasında bilinmekte ve kullanılmaktadır.

Seyrani'nin sazı: Esnaf arasında patavatsız, araboza, huzursuzluk çıkarıcı, ticaret yapılmasına engel olan kişiler için kullanılan bir sözdür. Develili bir halk ozanı olan Âşık Seyrani'nin sazıyla ilişkilendirilmesinin altında yatan sebep ise; Seyrani'nin bir hiciv ustası olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Olur olmadık yerde sazını çalan ve diyeceği sözü sakınmadan söyleyen bir ozan, bazı gerginlikler yaşamıştır. Bunu bilen Develili esnaf da olur olmadık yerde olumsuzluk çıkarıcı kişiler için bu benzetmeyi yapmaktadır.

Örnek: *Geldi Seyrani'nin sazı, şimdi ortalığı karıştırır, işi bozar; sonra konuşalım bu konuyu biz!*

Burada, bir araba için pazarlık yapılmaktadır ve o sırada o ortama bir kişi gelmiştir. Bu gelen şahıs için de Seyrani'nin sazi denmiş ve onun pazarlığı bozacağı düşünülerek konu kapatılmıştır.

Sindelhöyüklü Kör Bekir: Lokantacılar arasında ustalar için kullanılır. Sindelhöyük, Develi'de bir kasabanın adıdır. Kör Bekir hem yaşamış bir şahsiyet hem de gözleri görmeyen biridir. Birinin işini ancak Kör Bekir kadar iyi yapması aslında ona bir hakaret olmaktadır.

Örnek: *Yaprak döneri bir Ahmet Usta yapar bir de Sindelhöyük'lü Kör Bekir.*

Burada aslında usta ile dalga geçilmekte, işini iyi yapmadığı söylenmektedir.

3.10. Mekân Adlarıyla Oluşan Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde Kayseri / Develi ilçesinde mekân adı olarak geçen kelimelerin esnaf dilinde terimleştiği ve oldukça farklı anlamlar kazandığı görülmektedir. Çeşitli esnaf kollarından derlenen 4 kelimenin öncelikle Kayseri/Develi'nin neresinde bulunduğu, daha sonra bu kelimelerin esnaf arasında nasıl ve hangi amaçla kullanıldığı ifade edilmektedir. Kelimeler ve kelimelerin kazandıkları anlamlar şu şekildedir:

Atpazarı: Esnaf arasında yalancı, sahtekâr kişiler için kullanılan sözcüktür. Yer adıyla ilgilidir. Kayseri'de halk arasında "Atpazarı" olarak bilinen bir semtin sakinleriyle özdeşleştirilen bir kullanımdır. Bu semtte genellikle kaçak sigara, yan sanayi ürünleri vb. malların çok olduğu söylenmekte ve buna dayandırılan bir sözcük olarak esnaf arasında görülmektedir.

Örnek: *Atpazarı bir dükkân bulmak lazım, hepsini ucuza kapatıp çıkmak için.*

Bir arabaya malzeme alacak olan galerici bu ifadeyle nasıl ucuza alabileceğini söylemektedir. Aradığı yer, yan sanayi ve ucuz ürünlerin olduğu bir yerdir.

Büğleğin'de balık tutmak: Develi'nin Soysallı Mahallesinde bulunan Büğleğin adlı gölette balık tutmak çok zor bir şeydir ve nitekim balık pek bulunmaz. Esnaf arasında bir ürüne çok yüksek fiyat isteyen, olmayacak bir işin olması için çabalayan birine

Büğleğen'de balık tutmak deyimini söylenmektedir. Yer adından kaynaklanarak kullanılan bir sözdür.

Örnek: *Kusura bakma ama senin yaptığın Büğleğen'de balık tutmak başka bir şey değil, bu arabaya bu parayı kim verir?*

Burada, aracına yüksek fiyat isteyen birine oto galericinin söylediği cümle yer almaktadır. *Büğleğen'de balık tutmak* deyimini kullanarak oto galerici aracı daha ucuza almak istemektedir.

Fenese: Soğumuş yemek ve pide için kullanılır. “Buna fenese esmiş” örneğindeki gibi kullanımı vardır. Develi’de Fenese adlı bir semt vardır ve bu semt şehrin biraz tepesinde kalmakta, yüksek olduğu için de daha soğuk olmaktadır. Şehrin üzerine esen rüzgârın da oradan geldiği düşünülmekte ve halk Fenese adını rüzgâra vermektedir. Fenese ifadesi soğuk ile ilgili olan her alanda kullanılmakta ama lokantacılar arasında daha başka bir anlam kazanmaktadır. "Yemeğin üzerine rüzgâr esmiş ve soğumuş" anlamına gelmektedir.

Örnek: *Bunu müşteriye nasıl vermeyi düşünüyorsun? Fenese esmiş buna!*

Burada, soğuyan bir yemeği müşteriye vermek üzereyken gören patron, garsona bu şekilde kızmaktadır. Ayrıca sipariş veren müşteri de bazen *fenese esmesin*, demektedir.

Madazılı: Madazı, Develi’de bir köy adıdır. Madazılı insanların misafirperver olmadığı yaygın bir görüştür. Güleryüzlü olmayan esnaf için “Madazılı” denmektedir. Müşteriye karşı ilgili olmayan ve yüzü gülmeyen esnaf bu ifadeyle anılmaktadır.

Örnek: *Madazılı olursan esnaf olamazsın!*

Burada Madazılı olmaktan kasıt o köyden olmak değil, güleryüzlü olmamaktır.

3.11. Özel Ad ve Unvanlardan Oluşan Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümde doğrudan kullanılan bir malzemenin adı veya önemli devlet adamlarının adıyla oluşmuş kelimeler söz konusudur. Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş 6 kelimenin esnaf dilinde nasıl

anlam kazandığı ve hangi amaçla dilde var olduğu cümleler ile sunulmuştur. Kelimeler şu şekildedir:

Çiti kabı: Lokantacıların plastik yoğurt kaplarına verdikleri isimdir. Hemen her malzemeyi bu kabın içine koyarlar. Plastik haricinde de belli boyuttaki tüm kaplar için bu söz kullanılmaktadır.

Örnek: *Çiti kaplarını verin bulaşıkhaneye, yıkansın.*

Burada et konulan büyüklü küçüklü kaplar *çiti kabı* olarak adlandırılmaktadır. Eski dönemlerde *çiti* plastik kap içerisinde satılan bir deterjan markası iken bugün her türlü plastik kabın adı olarak genelleşmiştir.

Ecevit kasketi: Giyimci esnaf arasında bir tür sert kumaş için kullanılan bir ifadedir. Bu kumaşın diğerlerine göre daha kaliteli ve pahalı olduğunu söylemek isteyen esnaf ayrıca Ecevit'in kasketinde de bu kumaşın kullanıldığını ifade etmektedir.

Örnek:

Müşteri: Abi neymiş ki bu, niye bu kadar pahalı?

Satıcı: Abi kumaşına bak, dokun; Ecevit kasketi.

Burada ceket satan esnaf Ecevit'in kasketini kullanarak ceketini övmekte ve müşteri de buna ikna olmaktadır. Eski Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Bülent Ecevit'in meşhur şapkasından hareketle oluşmuş bir kullanımdır.

Erbakan çayı: Çay ocağı işletenler arasında bilinir. Açık çay için kullanılan bir tabirdir. Bu sözün altında aslında bir düşünce vardır. Bu sözü kullanan insanlar, eski başbakanlarımızdan Necmettin Erbakan'ın kişiliği ile bağ kurarak bu sözü kullanmaktadır. Erbakan'ın yumuşak kişiliği, yumuşak ses tonu ile ilişkilendirerek çayın da yumuşak, hafif olmasını böyle dile getirmektedirler. Erbakan'ın ilerlemiş yaşını da ima ederek Erbakan çayı diyenler vardır.

Örnek: *Abi sekiz çay ver, biri Erbakan olsun.*

Burada garson, çaycıya sekiz çay siparişi vermekte, açık çayı da Erbakan diyerek belirtmektedir.

Tayyip ceket: Büyük kareli ceketler için giyimcilerin kullandığı bir ifadedir. Tayyip ceket dedikleri ceketleri daha pahalıya satmaktadırlar. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın genellikle giydiği cekete benzetilerek kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Tayyip ceket olduğu için 250 liradır bu, yoksa aynı kumaştan elli liraya da ceketim var.*

Burada giyimci, satmak istediği ceket *Tayyip ceket* diyerek övmekte ve neden pahalı olduğunu da böylece açıklamaktadır.

Türkeş çayı: Çay ocağı işletenler arasında bilinir. Demli çay için kullanılan bir tabirdir. Bu sözün altında aslında bir düşünce vardır. Bu sözü kullanan insanlar eski siyasetçilerden Alpaslan Türkeş'in kişiliği ile bağ kurmaktadır. Onun sert duruşu, sert ses tonu ve tavırları, rengi kapalı ve tadı daha acı olan demli çay ile ilişkilendirilmiştir.

Örnek: *Güzel bir Türkeş çayı vereyim de iç.*

Burada esnaf, gelen misafirine çay ikram ederken demli çayı böyle dile getirmektedir.

Vitra: Bir sıhhi malzeme markası olan bir sözcük inşaatçılar, inşaat işçileri ve müteahhitler tarafından yaygınlaştırılıp kullanılmaktadır. Kaliteli ve iyi malzeme anlamında hemen her inşaat ürünüde bu sözcük kullanılmaktadır. Vitra denildiğinde artık sadece su ile ilgili malzemeler (çeşme, su bataryası, lavabo, tuvalet vb.) değil inşaat ile ilgili her şeyin iyisi akla gelmektedir.

Örnek: *Usta sen inşaatın duvarlarını ölç, vitra bir işçilik için bana fiyat ver.*

Burada müteahhit, fayans ustasına işçiliğin iyi olmasını *vitra* sözcüğü ile anlatmakta, vitra işçilik olması şartıyla fiyat teklifi istemektedir.

3.12. Kendi Anlamı Dışında Yeni Anlam Kazanarak Oluşan Sözcükler

Develi ilçesindeki esnaftan derlenmek suretiyle oluşturulmuş bu bölümü iki alt kısma ayırmak mümkündür.

3.12.1.Olumluluk Belirten İfadeler

Günlük hayatta kullanılan kelimelerin bazıları esnaf dilinde yepyeni anlamlar kazanmaktadır. Bu yeni anlamlar çeşitli esnaf kolunda 31 ayrı kelimedede yer almaktadır. Bu kelimelerin metin bağlamında yeni anlam kazanmasının yanı sıra doğrudan esnaf tarafından yepyeni bir anlam da kazandırıldığı görülmektedir. Derlenen kelimeler şu şekildedir:

Akaraklı: Galericiiler arasında çabuk satılan, alıcısı çok olan araçlar için kullanılan bir ifadedir. Akmak fiiliyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Sıvı bir maddenin yüzeyde kalmaması, akıp gitmesi; galericinin elinde çok beklemeden satılan araca benzetilmiştir. Ayrıca argoda çok para kazanmak ve kazandırmak anlamında kullanılan *para akmak* deyimiyile de ilgili olduğu düşünülebilir. Sonuç olarak çabuk satılan bir araç, paranın akmasını yani paranın kazanılmasını sağlamaktadır. Bu özelliği bulunduran araca da esnaf *akaraklı* adını vermektedir.

Örnek: *Yaz gelmeden birkaç tane akaraklı alalım ki canlansın dükkân.*

Burada oto galerici esnaf, çabuk satılan araç almayı planlamaktadır. Bu araçları da *akaraklı* ifadesiyle dile getirmektedir.

Balkonu temiz: Oto boyacıları ve galericiler arasında kullanılan yaygın bir sözdür. Motor kaputunda boyanın orijinal olduğunu söylerken bu söz kullanılır. Olumlu bir anlamda kullanılmakta; balkonu temiz denilen arabalar daha çok paraya satılmaktadır.

Örnek: *Arabanın balkonu temiz, motoru da idare eder.*

Burada usta, arabanın motor kaputunda orijinal boya olduğunu söylemektedir.

Berkitmek: "Sağlamlaştırmak, pekiştirmek" anlamında kullanılmakta olan bu söz Develi esnafı arasında ise "bir malı uzun süre elinde bulundurmak, değerinin artmasını beklemek" gibi farklı bir anlamda kullanılmaktadır. Alınan bir araba hemen satılınca çok kâr edilemeyecekse o araç berkitilir.

Örnek: *Bunun girişi yüksek oldu ama ben bunu berkitirim.*

Burada esnaf, arabayı hemen satmayı düşünmemektedir.

Buğarsak: Yazı dilindeki *bağırsak* kelimesinin Develi ağızdaki söyleniş biçimidir. Lokantacılar arasında kullanılan bir sözcüktür. "Çok yiyen kimse" anlamına gelmektedir. Garsonlar ve ustalar arasında bazı müşteriler buğarsak olarak bilinir. Buğarsak olarak adlandırılan müşterilere özel muamele yapılmak istenmektedir. Çünkü lokantacıya göre buğarsak bir kişi çok para kazandıracak müşteri anlamına gelmektedir. Anadolu ağızlarında kullanılmakta olan bir sözcüktür.

Örnek: *Üç müşteriden bir buğarsak iyidir.*

Burada lokantacı, üç normal müşteri geleceğine bir çok yiyen müşterinin gelmesini istemektedir. Buğarsak olarak adlandırılan müşterilerin daha çok kazandırdığı dile getirilmektedir. Ayrıca bu örnekte söylenen söz, sıkça kullanılan ve kimilerine göre atasözü hâline gelmiş olan bir ifadedir.

Carı: Halk ağızında "çabuk, becerikli" anlamlarında kullanılmakta olan bir sözcüktür. İşini iyi ve hızlı yapan işçiler için esnaf arasında kullanılmaktadır. Farklı olarak peşin parayla yapılan ödemeler için de kullanıldığı tespit edilmiştir.

Örnek: *Fiyatta anlaşırız yeter ki carı olsun.*

Burada, bir pazarlık sırasında satıcı kişi fiyatta her türlü anlaşacağını ama ödemenin peşin olması gerektiğini söylemektedir.

Celfin: Modeli yüksek olan araçlar için oto galericilerin kullandığı bir sözcüktür. Halk ağızında "genç, taze" anlamlarında kullanılmakta olan bu ifade araç için de aynı mantıkla kullanılmaktadır. *Celfin* olarak adlandırılan bir araç her zaman daha çok paraya satılmaktadır. Bu sözcük, satış sırasında aracı övmek için sık kullanılmaktadır.

Örnek: *Çok özellikli bir araba olmayabilir ama sonuçta celfin alıyorsun, bunu da göz önüne al.*

Burada oto galerici esnaf, fazla donanıma sahip olmayan bir aracı satmak için müşterisine bu şekilde konuşmakta ve aracın modelinin yüksek olduğunu yani daha taze-genç bir araba satın alacağını hatırlatarak fazla fiyat talep etmenin zeminini hazırlamaktadır.

Dizlemek: "Dikiş yapmak, dikiş ile ilgili işleri yapmak" anlamında ayakkabı tamircileri arasında kullanılan bir sözcüktür. İşin hızlı bitmesi gerektiğini ifade etmekte kullanılır.

Örnek: *Oğlum ben gelene kadar sen burayı dizle çık.*

Burada çırağına seslenen ayakkabı tamircisi, tamir edilecek ayakkabılardaki dikiş işini bitirmesi talimatını vermiş olmaktadır.

Dumanlamak: "Çok kâr etmek" anlamına gelmektedir. *Duman attırmak* deyimini ile ilgili olabileceği düşünülebilir.

Örnek: *Bu inşaattan iyi dumanladım.*

Burada, söz konusu inşaattan çok kâr edildiği söylenmektedir.

Ekmek: 1. Kâr anlamında kullanılan bir sözcüktür. Ticari bir ilişkide, bir satışta kâr varsa bu durumda ekmek sözcüğü kâr anlamının tam karşılığı olarak kullanılır.

Örnek: *Bugün ekmek iyiydi.*

Burada, gün içinde iyi kâr edildiği ifade edilmektedir.

2. Çok kâr edilecek bir iş, ürün için kullanılan sözcüktür. Bir üründen, arsadan, daireden normal fiyatların çok üstünde kâr edilecekse bu sözcükle ifade edilmektedir.

Örnek: *Koş ekmek var!*

Bu cümleyi bir emlakçı, bir esnafa söylemektedir. Acele etmesi gerektiğini, elinde çok kâr ettirecek bir malın bulunduğunu söylemektedir.

Ekmek yemek: "Kâr etmek, iş yapmak, satış yapmak" anlamına gelen sözdür.

Örnek: *Dükkânımıza uğra da biz de ekmek yiyelim.*

Burada esnaf, tanıdığı bir müşteriyi dükkânına alışveriş yapması için davet etmektedir. Bu alışveriş sonucunda edeceği kârı da *ekmek yemek* sözüyle anlatmaktadır.

Ful olanından: Oto galericiler arasında kullanılan bir sözcüktür. Hiçbir eksiği olmayan ve her özelliğe sahip olan araç için kullanılan bir tabirdir. Olumlu anlamda, satılık ürünü övme amaçlı kullanılmaktadır.

Örnek: *Bu araba ful olanından.*

Burada oto galerici, arabasını pazarlarken *ful olanından* diyerek daha pahalıya satmayı amaçlamaktadır.

Garaj: Uzun araçlar, minibüsler, kamyonetler için oto galericilerin kullandığı bir sözcüktür. Olumsuz anlamda kullanıldığına rastlanılmamıştır.

Örnek: *Biz galeri olarak garaj çalışıyoruz.*

Burada, söz konusu oto galerici sadece büyük araç alıp sattığını söylemektedir.

Garajdan / garaj arabası: Oto galericilerin kullandığı "çok temiz ve sorunsuz araç" anlamına gelen bir ifadedir. "Garajdan çıkmış gibi, garajdan çıkma araba" anlamlarına gelmektedir. Söz konusu aracı satmak için övgü sözcüğü olarak kullanılmaktadır.

Örnek: *Satılık 2005 model araba, garajdan.*

Burada oto galerici satılık ilanında *garajdan* sözcüğü ile arabanın âdeta garajda saklandığını, çok temiz ve sorunsuz olduğunu kastetmektedir.

Bu kullanım, *garaj arabası* olarak da görülmektedir. Garaj arabası da yukarıda açıklandığı gibi garajdan sözcüğü ile aynı anlamları karşılamaktadır.

Örnek: *Garaj arabası bu araba, daha temizini bulamazsın.*

Burada oto galerici esnaf arabasını müşteriye tanıtırken *garaj arabası* şeklinde tanıtmakta ve böylece arabasını övmektedir.

Gitmek: Bir malın satılması anlamında kullanılan bir sözdür.

Örnek: *Senin dükkânın yanındaki yer gitti mi?*

Burada, söz konusu dükkânın satılıp satılmadığı sorulmaktadır.

Hacamat: Oto galericiler ve oto kaportacılar arasında kullanılan bir sözcüktür. Arabada bulunan bir hasarın, hasarlı parçayı değiştirmeden tamir yoluyla giderilmesine verilen addır. Alternatif tıpta vücudun herhangi bir yerini çizip bardak veya şişe oturtarak kan alma tedavi biçimi olan hacamat ile benzetilerek ortaya çıkarılmış bir kullanımdır. Hasarlı yerin tamamen değiştirilmesi çok daha fazla maliyete ulaşacağı için kaporta ustası bunu alternatif bir çözümlerle, tamir yoluyla, gidermektedir.

Örnek: *Abi bu arabanın bagajını komple değiştirirsek iki bin lirayı geçebilir ama istersen ben bunu hacamatla beş yüz liraya hallederim.*

Burada *hacamat* sözcüğü "tamir" anlamında kullanılmıştır.

Kayıtsız: Arabanın hasar kaydı yoksa ve karıştığı kazalar da trafik kayıtlarına geçmemişse o araca *kayıtsız* denilmektedir. Oto galericiler tarafından kullanılmakta olan bir sözcüktür.

Örnek: *Nokta hata bulamazsınız, ayrıca kayıtsız olması da bir ayrıcalık olur bu devirde.*

Burada oto galerici esnaf aracını satmak için *kayıtsız* sözcüğünü de kullanmakta ve aracını övmektedir.

Koklamak: Aracın az yakıt harcadığını ifade etmek için kullanılan bir ifadedir. Olumlu anlamda, aracın satışını hızlandırmak amacıyla kullanılan bir övgü sözcüğüdür.

Örnek: *Yakıtı süper, kokluyor.*

Burada, arabanın çok az yakıt yaktığı söylenmektedir.

Lastik sarrafi: Hurdacılar için kullanılan bir sözdür. Hurdacıların çok lastik toplaması ve lastikten iyi para kazanmaları dolayısıyla bu söz öbeği kullanılmaktadır.

Örnek: *Öyle giyim kuşamına bakma, adam lastik sarrafi.*

Burada, giyim kuşamı kötü olan bir adam hakkında konuşulmakta ve komşu esnafı o şahıs için lastik sarrafi diyerek hurdacı olduğunu söylemektedir.

Muayyer: Arapça *muhayyer* sözünden bozulmuş olan bu kelime "sorunsuz, kullanıma hazır, eksiksiz araba" için kullanılan bir sözcüktür. Oto galericiler arasında sık kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Sahibinden satılık muayyer Toros.*

Bu örnekteki gibi birçok ilanda bu sözcük görülmektedir.

Okunaklı gelmek: Bir ürünün satışında pazarlık edilirken, müşteri eğer çok düşük fiyat teklifi verirse, satıcı ona okunaklı gelmesini söyler. Yani "okunaklı gel" diyen satıcı, alıcıya daha makul yaklaşmasını, empati yapmasını, fedakârlık yapılması durumunda kendinin de fedakârlık yapacağını ifade etmek istemektedir.

Örnek: *Hacı abi, sana yardımcı olacağım ama sen de biraz okunaklı gel!*

Burada esnaf, müşteri ile dükkân mülkiyetinin pazarlığını yapmaktadır. Müşteri, dükkân sahibine fiyat konusunda hiç yardımcı olmadığını söylemektedir. Satıcı kişi ise yardımcı olacağını ama ondan da daha makul teklif vermesini dile getirmektedir. Bu durum da okunaklı gelmek ile söylenmektedir.

Okutmak: "İyi bir kâr oranıyla satış yapmak" anlamındadır. Sık karşılaşılmayan bir durum gerçekleştiğinde bu söz kullanılmaktadır.

Örnek: *Bunu iyi okuttum, Allah bereket versin.*

Burada esnaf, kârlı bir satış yaptığını *okutmak* sözcüğüyle ifade etmektedir.

Parmağım içinde: Genellikle emlakçıların ve galericilerin kullandığı bir sözdür. Bir işte parmağı olmak deyimiyle ilgili olduğu düşünülebilir.

Örnek: *Arabayı satarım ama parmağım içinde.*

Burada komisyoncu kişi, komisyon karşılığında arabayı satacağını ifade etmektedir.

Piliç: Galeriler arasında kullanılan bir sözcüktür. "Hiç masrafsız, orijinal, hasarsız ve çok temiz araç" anlamlarında kullanılır.

Örnek: *Böyle piliç bulamazsın, daha tertemiz kız gibi bir araba, hayrını gör!*

Burada temelinde argo bir tabir yatan ifade söz konusudur. Çünkü argoda *piliç* sözcüğü genç kız için kullanılan bir sözcüktür. Kendi anlamı dışında kullanılmıştır.

Sağmal: "Süt veren, sütü bol olan hayvan" için kullanılır. Sağmal olarak adlandırılan hayvanın daha çok para ettiği görülmektedir.

Örnek: *Sağmalın bakımı zor, parası cur olur.*

Burada sağmal hayvanın bakımının zor olduğu; yemi, suyu, aşısı ve maddi külfeti bakımından zahmetli olduğu söylenmekte ama çok para kazandırdığı da *cur* (Arıların baş oğuldan sonra verdikleri oğul) sözcüğüyle ifade edilmektedir.

Sakallamak: "Satış yapmak, kâr etmek, kârlı bir satış gerçekleştirmek" anlamlarına gelen bir ifadedir.

Örnek: *Bu arsadan iyi sakallarsınız.*

Burada, söz konusu arsadan iyi kâr edileceği ön görülmektedir. Bu durum da *sakallamak* sözcüğü ile dile getirilmektedir.

Sokum: "Lokma" anlamındaki *sokum* sözcüğü esnaf arasında "komisyon, aracılık ücreti" anlamlarında kullanılır. Daha çok oto galericiler ve emlakçılar arasında kullanılmaktadır. Olumlu anlamda kullanıldığı görülmektedir.

Örnek: *Bir sokum alırım, bu arabayı satarım.*

Burada esnaf, başka bir esnaf arkadaşının arabasını komisyon almak şartıyla satacağını söylemektedir.

Soyunduğu yerden giyinmek: Kişinin ilk ticaretini nerden yaptıysa sonraki alışverişini de aynı yerden yapması anlamında kullanılır. Böylece alışveriş yaptığı iş yerine sadık kalması istenir.

Örnek: *Beni bilirsin abi, senden başkasına gitmem, nerde soyunduysam orda giyinirim; sen de bana gerekeni yap bak ona göre!*

Burada esnaf, ürün aldığı kişiye soyunduğu yerden giyindiğini söyleyerek indirim yapmasını istemektedir.

Taptan çıkmak: Ağızlarda "geri, arka" anlamlarındaki *taptan* sözü Develi esnafı arasında *taptan çıkmak* olarak kalıplaşmakta ve "sonradan/arkadan çıkmak, belirmek" anlamlarına gelmektedir. Galericiiler arasında kullanılan bir sözdür. Bu sözle bir araçta bilinmeyen bir sebepten dolayı aniden arıza çıkması anlatılır. Galericiiler çoğu zaman bu söze sığınmaktadır. Araçta bildikleri bir arıza olsa da müşteri bunu fark edince taptan çıktığını, yani aniden o arızanın oluştuğunu söylemektedirler.

Örnek: *Abiciğim, bilsem sana demez miydim? Bu arıza taptan çıkmış.*

Burada sattığı arabada arıza çıkan esnaf, müşterisinin itirazına öyle cevap vermektedir. Araç kendindeyken arızasının olmadığını iddia etmektedir.

Taş gibi: Esnaf arasında "borcuna sadık, sağlam müşteri" için kullanılır. Bu tür kişilere esnaflar daha çok güvenmekte, ticari ilişki kurmaktan çekinmemektedir.

Örnek: *Taş gibi adam, al çekini gitsin!*

Burada esnaf, karşısındaki esnafın çok güvenilir olduğunu ve onun çekini alarak ticari ilişki kurmanın bir zararı olmadığını söylemektedir.

Taze ekmek: "Peşin para ile yapılan satıştan edilen kâr" için kullanılan bir ifadedir. Olumlu anlamda kullanılmaktadır.

Örnek: *Az olsun da taze ekmek olsun, bayattan bıktık!*

Burada taze ekmek dileyen esnaf, peşin para ile satış yapmaktan bahsetmektedir. Kâr oranı az olsa bile peşin olmasını tercih etmektedir. Yani taze ekmekten kasıt, yapılan kârdır.

Yazdığının okunmaması: Bir ürün için verilen fiyat teklifi eğer satıcı tarafından çok az bulunmuşsa, teklif veren kişiye "yazdığın okunmuyor" denir. Yani "en azından okunabilecek tarafı olsa da okusak" mantığı vardır. Verilen teklifin elle tutulur bir tarafının olmadığı söylenmek istenmektedir.

Örnek: *Abi senden fiyat istedik, sen de verdin ama yazdığın okunmuyor!*

Burada esnaf, lokantaya toplu miktarda gıda malzemesi almaktadır. Ürünler için fiyat teklifi veren esnafa, fiyatların çok pahalı olduğunu söylemek isteyen lokantacı ona

yazdığının okunmadığını söylemektedir. Yani böylece ona, verdiği teklifin elle tutulur bir yanının olmadığını ve o teklifi geçersiz saydığını söylemektedir.

3.12.2. Olumsuz Anlam İfade Eden Sözcükler

Günlük hayatta kullanılan bazı kelimelerin kendi anlamı dışında kullanılarak doğrudan olumsuzluk ifadesinin yer aldığı bu bölümde çeşitli esnaf kollarından 47 kelime tespit edilmiştir. Bu kelimelerde tam anlamıyla olumsuzluk barınmaktadır. Bu olumsuzluk sadece ticari veya para anlamında değil şahsi görüşleri de içinde bulunduran olumsuzlamalardır. Tespit edilen kelimeler şunlardır:

Ala: "Çok kazık yiyen, kandırılmaya müsait müşteriler" için esnafın kullandığı bir sözcüktür.

Örnek: *Bak geliyor alanın biri, hadi gözün aydın!*

Burada esnaf, ortağına böylece müjde vermekte çünkü aklınca gelen müşteriden çok para kazanmayı düşünmektedir.

Ala ağızlı: Esnaf arasında çok sevilmeyen kişiler için kullanılan bir ifadedir. "Dengesiz, çok konuşan, ağız bozuk, arabozan" anlamlarında kullanılmaktadır.

Örnek: *Hakkımda ileri geri konuşuyormuş; hiç önemli değil, zaten ona kimse itibar etmez, ala ağızlının biridir!*

Arazisi bozuk olmak: Dış görünüşüne bakarak kişinin güvenilir olmadığı bu sözle ifade edilmektedir. Arazi sözcüğü ile dış görünüş kast edilmekte ve arazinin bozuk olması ise dış görünüşün kötü olması anlamına gelmektedir. Yani ticari ilişki kurulacak kişinin önce görünüş itibarıyla değerlendirilmesi söz konusudur.

Örnek: *Adam iyi para veriyor arabaya ama arazisi bozuk, nasıl güveneyim?*

Burada, araba satmak üzere olan oto galerici, müşterinin iyi fiyat teklifi verdiğini söylemekte ama güvenmediği için satışa yanaşmadığını, satma yanlısı olmadığını *arazisi bozuk* sözüyle ifade etmektedir.

Arpalamak: Emlakçılarla galericilerin kullandığı bir ifadedir. Bir satışı gerçekleştirmek ya da hızlandırmak için komisyon ücreti vermek anlamındadır.

Örnek: *Şurayı elden çıkar da arpalarım seni.*

Burada, satıcı kişi, emlakçıya malını hızlı satmasını ve karşılığında komisyonunu vereceğini söylemektedir.

Avil: "Saf, kandırılmaya müsait müşteri" için kullanılan bir sözcüktür. Halk ağzında da "boş boş bakan kişi" için kullanılmaktadır.

Örnek: *Avilin biri düşse de yolumuzu bulsak!*

Burada müşterinin kazıklanması amaçlanmaktadır.

Ayakta: Vergi vermeyen, üye olması gereken odalara üye olmayan, kaçak olarak esnafılık yapan kişiler için kullanılan bir ifadedir. Daha çok emlakçılar, oto galericiler ve seyyar satıcılar için kullanılsa da vergi vermeyen her meslekten esnaf için olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

Örnek: *Ayakta çok oldukça bize ekmek yok.*

Burada vergisini ödeyen, resmî olarak kayıtlı olan emlakçı, kaçak çalışan emlakçılardan şikâyetçidir ve onları *ayakta* ifadesiyle dile getirmektedir.

Bayat Ekmek: Vadeli yapılan satıştan elde edilmiş kâr için kullanılan bir ifadedir. Olumsuz bir anlamda kullanılmaktadır. Vadeli satış ile edilen kârın çok da işe yaramadığı ve bazen o paranın ödenmediği bile görülmektedir. Bu yüzden *bayat ekmek* sözünü esnaf kâr için kullandığı hâlde olumsuz anlam taşımaktadır.

Örnek: *Beş bin lira bayat ekmek var bu işten.*

Burada beş bin lira kazanan esnaf, vadeli satışla kazandığı için bunu çok da iyi bir kâr olarak görmemektedir.

Bit: "Aracılık yapan, satıcılardan komisyon isteyen, adresi belli olmayan emlakçılar" için kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Kaç aydır satmaya çalışıyoruz ama olmuyor, bu dükkânı satmak için bite bulaşmamız lazım, mecbur vereceğiz dediğini, yoksa satılmıyor.*

Bu cümlede dükkânını satmak isteyen esnaf, bir aracı vasıtasıyla satmak istediğini söylemekte ve o kişi *bit* olarak adlandırılmaktadır. Bit olarak tabir edilen kişiye komisyon verilmektedir.

Bozdurmak: "Zarar ederek araba satmak" anlamındadır. Oto galericiler arasında kullanılan bir sözdür. Zarar ederek araba satan esnafa çok iyi gözle bakılmamaktadır. Çünkü o esnaf, yakın zamanda batmayı göze almıştır. Bu yüzden bozdurmak sözcüğü olumsuz bir anlam ifade etmektedir.

Örnek: *Beş tane araba varmış Mehmet abinin elinde, bozduracakmış, dikkatli ol onunla alışveriş yaparken bu aralar.*

Bu cümlede, Mehmet adlı esnafın araba bozduracağına duyulması, esnaf arasında ona mesafe konulmasına neden olmaktadır. Çünkü bu sözcük, bir olumsuzluğa işaret etmektedir.

Çakallamak: "Birini kandırmak, kazıklamak" anlamlarına gelen sözcüktür.

Örnek: *Birini çakallamazsam bu zararı çıkaramam.*

Çakallı: "Yanında çok adam çalıştıran ve daha çok silahlı-zorba çalışanları olan esnaf" anlamındadır. *Çakallı* olarak bilinen esnaflar ile herkes ticari ilişki kurmamaktadır.

Örnek: *Çakallı olduğuna güveniyor ama kimse de mekânına uğramıyor, bu işler böyle.*

Burada çakallı olarak adlandırılan esnaftan kimsenin alışveriş yapmadığı söylenmektedir.

Çürük: Veresiye isteyen müşteri eğer esnaf tarafından borcuna sadık olmayan biri olarak bilirse o müşteriye çürük denir. Esnaf arasında çok yaygın bir sözcüktür.

Örnek: *Bu adama veresiye vermeyelim, çürük diyorlar.*

Davar: Genel olarak "küçükbaş ve büyükbaş hayvan" için kullanılır. Ayrıca yaşlı koyun için de kullanılır. Normalde davar, olumsuzluk ifade etmez ve kuzuya göre daha değerlidir. Fakat Develi esnafı arasında farklı olarak olumsuz anlamda da kullanılmakta; "ucuz, hasta ve sorunlu hayvanlar" için kullanıldığı görülmektedir.

Örnek: *Nihayetinde davar seninki kuzu değil ya, bu kadar para istenir mi hiç?*

Büyükbaş hayvan satın almak isteyen tüccar fiyatı çok bulduğu için kuzudan daha çok para eden büyükbaş hayvana davar diyerek fiyatı aşağı çekmeye çalışmakta ve hayvanın sorunlu olduğunu bu yüzden para etmeyeceğini ima etmektedir.

Demir hırsızı: İlçe dışından gelen hurdacılara söylenilmektedir. Hurdacıların geneli için kullanılır. Cadde ve sokaklarda buldukları her demiri toplayan satıcılar, demire düşkünlüklerinden dolayı böyle anılmaktadırlar.

Örnek: *Elimizde eski masalar var, kullanılamaz hâlde; onları demir hırsızı alır ancak.*

Burada elden çıkarmaya çalışılan eski demir masalar söz konusudur ve onları ancak hurdacının alacağını böylece dile getirilmektedir.

Diğnekli (Değnekli): Esnaf arasında zorba kişiler için kullanılan bir sözdür. Halk arasında diğnekli olarak söylenen değnekli sözcüğü ile zorbalığa dayanan ve bu şekilde ticari işlerini yürüten kişiler kastedilir.

Örnek: *Diğnekli diyorlar Salih'e, ona mal verilmez.*

Burada, değnekli sözünden kasıt, zorba kişileridir. Bu kişilerle ticari ilişki kurulmaması gerektiği söylenmektedir.

Döşemeci: "Pide ustaları arasında, işi sadece açılmış hamura et sermek, döşemek, yerleştirmek olan ustalar" için kullanılan bir sözcüktür. Bu ustalar arasında döşemeci ifadesi, daha küçümseyici bir sözdür. Bir ustaya döşemeci denildiğinde aslında işinde iyi olmadığı da kastedilmektedir.

Örnek: *Mustafa Usta iyidir, hoştur da iyi döşemecidir!*

Burada lokantacı, Mustafa adlı usta için iyi bir insan olduğunu ama ustalığının zayıf olduğunu söylemek istemektedir. Sadece döşeme (açılan hamura eti döşeme) işini yaptığını, başka işlerde iyi olmadığını ima etmektedir.

Düzüm: Düzmek fiili ile ilgilidir. Sucuk için kullanılır. Birkaç diş, birkaç parça sucuğa verilen addır. Kasaplar genellikle sucuk almak isteyen müşteriye "kaç kilo?" diye sormazlar "kaç düzüm?" diye sorarlar. Kasapların buradan kazancı olmaktadır çünkü bir

düzüm sucuk bile birkaç kilo gelebilmektedir. Bir düzüm sucuğun yeterli olacağını söyleyen müşteri aslında farkında olmadan birkaç kilo sucuk talep etmiş olmaktadır.

Örnek: - *Sucuk almak istiyorum.*

- *Tabii buyrun, kaç düzüm verelim?*

- *Fazla istemiyorum bir düzüm olsun yeter.*

Bu diyalogda görüldüğü gibi düzüm sözcüğü ile miktar soran kasap bir düzüm cevabını almakta ve böylece birkaç kilo sucuğu satmaktadır. Bu duruma alışan ve tecrübe kazanan yerli halk artık düzüm olarak sucuk istemese de bu durumu bilmeyen müşterilere hâlâ rastlanılmakta ve düzüm ile satışlar devam etmektedir.

Eşek öptüren: "Çok eski, masrafı çok olan araba" için galericiler arasında kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *İşe yaramaz bu eşek öptüren.*

Burada bir arabaya müşteri olan galerici, fiyatı düşürmek amacıyla arabanın çok masrafının olduğunu bu şekilde ifade etmektedir.

Eprik: Halk arasında "bozulmuş meyve" için kullanılan bu söz, esnaf arasında "her türlü kalitesiz ürün" için kullanılır.

Örnek: *Bu eprikleri kime satacağım ben, elimde kalır eğer alırsam.*

Burada ayakkabıcı, ayakkabı toptancısının getirdiği ürünler için eprik demekte ve almak istememektedir. Eprikten kasıt, kalitesiz ve işçiliğinin kötü olmasıdır. Eprik ayakkabıyı alması durumunda da satamayacağını söylemektedir.

Gicimiği tutmak: Esnafın argo tabirle "kaşınan" dedikleri müşteri için kullandığı bir ifadedir. Gicimik, halk arasında uyuz hastalığının adıdır ve bu örnekle ilişki kurulduğu düşünülebilir.

Örnek: *Çok pazarlık ederken satıcının malını kötileyen müşteri için satıcı, ortağının kulağına eğilip "bunun gicimiği tuttu" demiş ve kazıklaması için yönlendirmiştir. Yani*

esnaf böylece müşterinin kazık yemeyi hak ettiğini düşünmekte ve kendini temize çıkarmaktadır.

Gidici: İşleri iyi gitmeyen esnaf için kullanılan bir sözcüktür. "İflas etme yolunda ilerleyen, iflasa yakın" anlamlarında kullanılmaktadır.

Örnek: *Atakan gidici, ona göre tedbirini al!*

Burada Atakan adlı kişinin işlerinin iyi olmadığı, iflasa doğru gittiği söylenmektedir. Bu nedenle de esnaf birbirini uyarmakta; alacağı olanların alması gerektiğini ve ona göre satış yapmalarını söyleyerek tedbir almalarını sağlamaktadırlar.

Gidip de gelmek: İflas eden bir kişinin uzun bir süre sonra yeniden işyeri açması durumunda bu ifade kullanılır. Genellikle olumsuz bir anlamı vardır. İflas edip ortalıktan kaybolan kişinin o sıralarda bazı kişileri dolandırdığı ve bu yüzden ortadan kaybolduğu düşünülür. Bu durumda yeniden işyeri açtığı zaman ticari ilişki kurduğu kişiler yine risk altında olacaktır. "Gitti de geldi" ifadesi ile esnaf arasında bir tedbir oluşturulmaktadır.

Örnek: *Asansörcü Mustafa 'yı bilirsin değil mi? Gidip de geldi...*

Burada, asansörcü Mustafa adlı kişi de dâhil olmak üzere üç kişi konuşmaktadır. Ortada ticari bir anlaşma söz konusudur ve esnafın biri diğerini asansörcü Mustafa için uyarmaktadır. Yıllar önce birkaç kişiyi dolandırıp ortadan kaybolan bu şahıs yeniden başka bir firma ile piyasaya dönmüştür. Yine aynı durumun yaşanmaması için bu uyarı, "gidip de geldi" sözüyle yapılmaktadır. Bu söz sayesinde söz konusu kişi de rencide olmamaktadır. Bu örnekteki gibi bu kullanım daha birçok ortamda esnaf arasında gözlemlenmiştir.

Gitmek: Esnaf arasında iflas eden kişiler için kullanılan sözdür.

Örnek: *Elektrikçi Mustafa gitmiş!*

Burada elektrikçi Mustafa adlı kişinin iflas ettiği söylenmektedir.

Hoplamak: "Bir ürün için teklif edilen fiyata itiraz etmek" anlamında kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Bin liraya ikna edemedik, hopladı.*

Burada alıcı kişi, satıcının bin liralık fiyat teklifine itiraz ettiğini *hoplamak* ifadesiyle dile getirmektedir.

Kırdırmak: "Zararına araba satmak" anlamında kullanılan bir ifadedir. Araba haricinde başka ürün ve mallar için de kullanılabilir. *Kırdırmak* işlemi yapan esnafa sıcak gözle bakılmamakta ve genelde bu kişiler iflas etmeye üzere olmaktadır.

Örnek: *Ödemeleri yapamıyorum, mecbur birkaç araba kırdıracağım.*

Burada ekonomik yönden çok sıkışmış olan bir esnaf, zararına araba satışı yapacağını, aksi takdirde ödemelerini yapamayacağını dile getirmektedir. Elindeki ürünü kırdıran esnafın bu durumu eğer diğer esnaf arasında duyulursa söz konusu esnafın itibarı zedelenmektedir. Bu nedenle herkes tarafından bilinmeyen *kırdırmak* sözcüğü gizli dil unsuru kabul edilebilir.

Kalebodurcu: İnşaat işleri ile ilgili ustalar ve işçiler için kullanılan bir sözcüktür. İşinde iyi olmayan ve çok iş yapmayan kişiler için kullanılmaktadır. Kalebodurcu denilmesinin nedeni olarak da oyun oynarken (okey oynarken) kullanılan argo sözcüklerin etkisi düşünülmektedir. Okey oynarken kullanılan oyun malzemelerine argoda "fayans, seramik, kalebodur" gibi adlar verilmektedir. İşinde gücünde olmayan birisine de sürekli kahvehanelerde vakit geçirdiği düşünüldüğü için bu kişilere *kalebodurcu* denilmektedir.

Örnek: *Usta benim inşaata bir sıvacı lazım, kalebodurcu olmasın ama!*

Burada, müteahhitlik yapan kişi, bir ustanın sıva ustası sormakta ve ustanın kalebodurcu olmaması şartını dile getirmektedir. Kalebodurcu olmamak demek, işinde iyi olmak, zamanını boş geçirmemek anlamlarına gelmektedir. Olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

Kayıtlı: Arabanın hasar kaydı varsa yani kaza geçirdiği trafik kayıtlarında mevcutsa o araca *kayıtlı* denir. Olumsuz anlamda, ürünün fiyatını düşürmek amacıyla kullanılan bir sözcüktür. Oto galericiler tarafından kullanılmakta olan bir sözcüktür.

Örnek: *Her şeyi geçtim, araba kayıtlı; bu parayı nasıl vereyim?*

Burada oto galerici, satın almak istediği aracın fiyatını çok bulmakta ve söz konusu araçta da hasar kaydı bulunmaktadır. Oto galerici esnaf, fiyatı daha aşağı düşürmek için arabanın kayıtlı olduğunu dile getirmekte ve pazarlık konusuna dâhil etmektedir. Bu durumda olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

Namlı: "Borcuna sadık olmayan müşteri" için esnaf arasında kullanılır. "Borcunu vermemekle ünlü kimse" anlamındadır.

Örnek: Bir adama mal verirken onu iyi araştırmak lazım. Eğer sıkıntılı biri ise zaten namlıdır, ondan uzak duracaksın!

Burada galerici esnaf, ortağına bu şekilde öneride bulunmaktadır.

Okutucu: "Komisyoncu" anlamında kullanılan bir sözcüktür. Genellikle olumsuz anlamdadır. Okutucu, "emek vermeden para kazanan ya da hak ettiğinden fazla para kazanan kişi" olarak anılmaktadır. Bu kişilerin kazandığı paranın rüşvet yoluyla elde edildiği iması görülmektedir.

Örnek: Ter döküp kazanmadı ya okutucunun ta kendisi o Necdet!

Burada esnaf, oto galericilik yapan Necdet adlı kişinin haksız para kazandığını öne sürmekte, olumsuz imada bulunmaktadır.

Ölücü: "Araçlara her zaman çok düşük fiyat teklif eden, aracı ölü fiyatına almak isteyen kişi" anlamındadır. Olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

Örnek: Abdullah'tan fiyat alınmaz, ölücü o.

Burada görüldüğü üzere *ölücü* sözcüğü olumsuz anlamda kullanılmakta ve Abdullah adlı kişi ile ticari ilişki kurulmaması gerektiği ifade edilmektedir.

Pert: Sorunu ve hasarı çok olan araç için kullanılan bir sözcüktür. Olumsuz bir anlamda kullanılmaktadır. Araç alırken bir galerici düşük fiyat teklif etmek için *pert* sözcüğünü kullanmaktadır.

Örnek: Bu araba pert, bize gelmez.

Burada, söz konusu aracın fiyatını düşürmek için *pert* sözcüğü kullanılarak aracın hasarlı ve sorunlu olduğu kast edilmektedir.

Sakalı uzun: "Ticarette dinî duyguları kullanan esnaf" için kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Sakalı uzun, ona dikkat et.*

Burada esnaf, başka bir esnafı dinî duyguları kullanarak kandırmaya çalışan biri hakkında uyarmaktadır.

Semeriyle sekseni bulmak: "Alınan bir mala çok para harcamak, masraf etmek" anlamında kullanılan genel bir ifadedir.

Örnek: *Nerden başa bela ettim bu arabayı, semeriyle sekseni buldu!*

Burada, arabanın çok masraflı olduğu bu ifadeyle dile getirilmiştir. Anlaşıldığı gibi olumsuz bir durum söz konusudur.

Sündürmeli: Araç alım satımında uzun vadeli satış için kullanılan bir sözcüktür. Bir araç vadeli alınmışsa *sündürmeli* olarak ifade edilir. Sündürmeli olarak ifade edilen satışlarda alınıp satılan söz konusu ürün piyasa değerinden çok daha yüksek bir fiyata satılmaktadır. Bu nedenle olumsuz anlamda daha çok kullanıldığı tespit edilmektedir.

Örnek: *Bu arabayı biz alsak, sündürmeli.*

Sündürmeli araba: Vadeli satış sonucunda alınan/satılan araç için kullanılan bir ifadedir. Aracın pahalıya alındığını ifade etmek için bu söz kullanılmaktadır.

Örnek: Kaça aldın bu arabayı? Sorusunu soran birine "Hiç sorma bu araba sündürmeli!" şeklinde cevap veren birisi, aracı pahalı aldığını söylemektedir.

Sinekçi adam: "Pinti esnaf ya da müşteri" için kullanılan sözcüktür. Olumsuz bir anlam içermekte ve genellikle esnaf birbirleri için bu sözcüğü kullanmakta, müşteriler için çok kullanılmamaktadır. Bazen şaka amaçlı da söylendiği görülmektedir.

Örnek: *Sinekçi adam işte ne beklersin!*

Burada şaka amaçlı kullanılmaktadır. Kişinin küçük hesaplar peşinde olduğu ima edilmektedir.

Örnek: *Sinekçi adamlarla ticaret yapmayacaksın, muhatap olduğun adam büyük düşünmeli!*

Burada esnaf, sinekçi sözcüğü ile küçük hesaplar yapan, pinti, eli açık olmayan kişileri kast etmektedir. Bu tür kişilerle ticari ilişki kurulmaması gerektiğini söylemektedir.

Şirket: En az iki ortaktan oluşan bir iş yerinden alışveriş yapmadan o yerin hileci bir iş yeri olduğunu ifade ederken kullanılan bir sözcüktür. Şirket sözcüğü ile adlandırılan şahıs, şahıslar ve iş yerleri tedbirli ve dikkatli olunması gerekenler olarak bilinmektedir. Ortakları olmayan, tek şahsın işlettiği işletmeler için de kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Şirkete falan denk gelmeyelim de elden çıkaralım şu arabayı en kârlı şekilde.*

Burada, arabasını satmak isteyen kişiler, şirkete denk gelmeden yani kendilerini kandıracak birisi ile ticari ilişki kurmadan arabalarını satmak istemektedirler. Şirketten kasıt gerçek anlamda bir şirket değil, açıklandığı üzere hileye başvuran satıcılardır.

Tırtıkçı: "Sahtekâr, hak ettiğinden fazla para veya komisyon almak isteyen esnaf" için kullanılır. Emlakçılar için de kullanılmaktadır. Argoda kullanılan tırtıklama ifadesi ile ilgili olduğu düşünülebilir fakat burada genel olarak "komisyon ücreti alan kişi" anlamına gelmektedir.

Örnek: *Tırtıkçıda olduğu için fiyat bu kadar şişirilmiş bence.*

Burada bir dairenin fiyatı hakkında konuşan esnaf, emlakçıdan satılık olduğu için fiyatının da fazla olduğunu düşünmektedir ve emlakçıyı tırtıkçı olarak dile getirmektedir.

Topal: "Borcunu geç ödeyen kimseler" için esnaf arasında kullanılan bir kelimedir. "Ödemesi topal, eli ağır" şeklinde veya bu anlamlara gelecek biçimde kullanılır.

Örnek: *Göze almıştım zaten topallığını!*

Burada ödemesini geç yapan müşteriden *topal* olarak söz edilmiştir.

Yahudi: "Kayseri'nin yerli esnafı" için kullanılan bir sözcüktür. Develili esnaf kendi arasında Kayserili esnafa karşı cephe almıştır. Kayseri'nin yerlisi için bu yakıştırmayı yaparlar ve bu sözle sadece Kayserililer kastedilir. Bunu bir hakaret olarak kullanmazlar. Bu adlandırmada kasıt, Kayserili esnafın birbirlerini koruyup kollamalarını ve birbirlerine tutkun olmalarını dile getirmektir. Yahudilerin de genelde böyle olduklarını düşündükleri için bu kullanımı ortaya çıkarmışlardır.

Örnek: *Yahudi'den mi aldın bunu? Bir kuruş da ikram etmemiştir!*

Burada Yahudi sözcüğü ile kastedilen, Kayseri'nin yerli esnafıdır. Sadece Develi esnafından duyulabilen ve pek kimsenin bilmediği bu sözcük, Kayserili esnaf için yeri geldiğinde hakaret olarak kullanılmıştır. Nitekim olumsuz bir anlamda kullanılmakta fakat dinî olarak Yahudiliğe bir hakaret kesinlikle tespit edilememiştir. Burada Kayserili esnafın diğer esnafı dışlaması eleştirilmektedir.

Yallı: "Çok zengin ve görgüsüz kişiler" için kullanılan bir sözcüktür. Esnaf arasında olumsuz anlamda kullanılır. Yallı olarak adlandırılan esnaf ve kişiler sevilmemektedir.

Örnek: *Yallı İdris ile ticaret yapmayı çok mu istiyorsun, anlamadım.*

Burada Yallı İdris olarak kullanılan ifadede İdris adlı kişinin görgüsüz, seviyesiz ve sevilmeyen biri olduğu ima edilmektedir.

Yamuk ağızlı: "Güvenilmeyen esnaf" için kullanılan bir sözdür. "Yalan söyleyen, ikiyüzlü, hilekâr esnaf" için de söylenmektedir.

Örnek: *Bu parça sadece onda olur ama o yamuk ağızlıdan bir şey almak istemiyorum!*

Burada, söz konusu esnaftan alışveriş yapmak istemeyen birisi o kişiden *yamuk ağızlı* diyerek bahsetmektedir.

Yatık: "Takla atarak kaza yapmış olan araçlar"a verilen addır. Hasar kaydı oluşturulmuş, kazası kayıtlara geçmiş ve ağır hasarlı olarak kabul edilen bir araç ise bu ad verilmektedir. Olumsuz anlamda kullanılmaktadır. Yatık olarak adlandırılan arabalar piyasa değerinden çok daha ucuza satılmaktadır.

Örnek: *Yatık mı ya da bir kazası var mı? Ona göre konuşalım.*

Burada galerici, müşteriye ağır hasar kaydının olup olmadığını ve taklalı bir kazaya karışıp karışmadığını sormaktadır.

Yavaşçı: "Sinsi, içten pazarlıklı esnaf" için kullanılan sözcüktür.

Örnek: *O yavaşçıdır, bak dikkatli ol!*

Burada, bir esnaf, diğer bir esnafı bir müşteri hakkında uyarmakta; söz konusu müşterinin içten pazarlıklı olduğunu söylemektedir. Bu durumu da *yavaşçı* sözcüğüyle dile getirmektedir.

Yiyinti: "Rüşvet" anlamına gelen bir sözcüktür. Esnaf, devlet dairesinde iş bitirmek için *yyinti* yedirmenin gerekliliğine inanmaktadırlar.

Örnek: *Devlet dairesinden iş alırsan ettiğin kâr verdiğin yyintiye gider.*

Burada devlet dairesinin, işlerini yapmanın kazançlı olmadığı söylenmektedir.

Yorgun: "Yıpranmış araçlar" için oto galericilerin ve sanayi ustalarının kullandığı bir sözdür. Olumsuz bir anlamda kullanılmaktadır. Araba alırken kullanıldığında fiyat düşürmek, daha az fiyat teklifinde bulunmak amaçlanmaktadır. Arabada herhangi bir sorun yoksa ve arabaya müşteri olan kişi fiyatı düşürmek için bir sebep gösteremediyse arabanın yorgun olduğunu iddia etmektedir.

Örnek: *Araba iyi hoş, değişen parçası da yok ama yorgun.*

Burada, araba almak isteyen oto galerici, arabaya satıcının istediği fiyattan daha az teklif vermek için arabanın yorgun olduğunu iddia etmektedir.

Zırlamak: Esnaf arasında fiyatta anlaşmazlık olduğu durumunda kullanılan bir sözcüktür. Bir esnaf, teklif edilen fiyata itiraz ettiğinde; teklif eden kişi ona "zırlama" diyerek itiraz etmemesini söylemektedir.

Örnek:

Satıcı: *Olmaz, bunun gelişi zaten 55.000 lira, bu fiyata veremem.*

Alıcı: *Tamam, bırak zırlamayı şimdi!*

Burada alıcı, satıcının itirazını *zırlamak* ifadesiyle dile getirmektedir.

3.12.3. Olumluluk veya Olumsuzluk İfade Etmeyen İfadeler

Günlük hayatta doğrudan fiil olarak kullanılan 4 kelimenin Develi esnafı dilinde bambaşka anlamlara geldiği tespit edilmektedir. Bu fiillerin nasıl ve hangi amaçla kullanıldığı şu şekildedir:

Almak: "Alacak tahsil etmek" anlamında kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Tamam anlaşıyoruz ama ne zaman alırım?*

Burada *almak*'tan kasıt paranın tahsil işlemidir.

Çıkmak: Fırıncıların kullandığı bir sözcüktür. Fırında pişen pide, ekmek gibi yiyeceklerin fırından çıkarılması işlemidir.

Örnek: *Hızlı çıkmazsan içerde yanar pideler.*

Burada fırıncı usta, çırağına fırında pişen pidelerin piştikten hemen sonra çıkarılması işlemi hakkında bilgi vermekte ve bunu da *çıkmaq* sözü ile ifade etmektedir.

Girmek: 1. Fırıncıların kullandığı bir sözcüktür. "Hamur yoğurmak" anlamında kullanılmaktadır.

Örnek: *Hamurun durumuna bak, sen gir.*

Burada fırıncı usta, çırağına hamur yoğurmasını söylemektedir. Hamurun durumuna göre yani eğer az kalmışsa yeniden hamur yoğurması gerekmektedir. Bu görevi de ustası ona *girmek* sözü ile söylemektedir.

2. Fırıncıların kullandığı bir sözcüktür. Fırına pide, ekmek gibi yiyeceklerin pişirilmek üzere atılması bu sözle ifade edilmektedir.

Örnek: *Oğlum sen döşe, ben gireyim, hadi hızlı ol!*

Burada fırıncı usta, çırağına görev vermektedir. Onun etleri hamura koymasını döşemek sözcüğü ile; kendisinin fırına sürmesini de *girmek* sözcüğü ile dile getirmektedir.

Sıkmak: "Ödeme yapmak, peşinat vermek, para vermek" anlamlarına gelen bir sözcüktür.

Örnek: *Sık şuna bir şeyler de bin git arabaya.*

Burada galerici esnaf, arabaya müşteri olan birine bu cümleyi söylemektedir. Parayı peşin olarak istemekte ve bunu da bu sözcükle ifade etmektedir.

3.13. Bulunulan Bağlama Göre Hem Olumlu Hem Olumsuz Anlamlarda Kullanılan Sözcükler

Metin bağlamında derlenen kelimenin yerine göre olumlu veya olumsuz anlam içermesinin söz konusu olduğu bu bölümde çeşitli esnaf kollarından derlenmiş olan 18 sözcük tespit edilmiştir. Bu kelimelerin nerde ve nasıl kullanıldıkları ve hangi durumda olumlu hangi durumda olumsuz anlam içerdikleri örnek cümlelerle sunulmuştur. Derlenen kelimeler şu şekildedir:

Abidik: Genellikle "emlakçı esnafının kullandığı komisyon" anlamındaki sözcüktür. Rüşvet olarak da kullanılır. Hem olumlu hem olumsuz anlam taşır.

Örnek: *Bu arsada iyi abidik var.*

Bu cümlede, iyi kâr olduğu söylenmektedir. Malını satan kişi bu sözcüğü kullanırsa olumsuz anlamda olmaktadır.

Örnek: *Ben malımı doğrudan adama satarım, kimseye abidiğe gerek yok.*

Bu cümlede ise olumsuz bir anlam görülmektedir. Komisyon vermeden satış yapmaktan bahsedilmektedir.

Abidik yemek: "Komisyon almak" anlamına gelir. Genellikle emlakçılar arasında kullanılmaktadır. Kullanıldığı ortama ve bağlama göre olumlu veya olumsuz anlamlara gelebilen bir sözdür. Kimi yerde hak edilen bir ücret olarak algılanırken kimi yerde de rüşvet anlamına gelebilmektedir. Bu durum, alıcı ve satıcının kâr oranıyla da ilgili olmaktadır. Çok kâr eden esnaf, aracılık yapan kişiye para verirken onun hak ettiğini düşünmektedir. Aracılık yapan kişi eğer satıcının dediği fiyattan aşağıya satışı gerçekleştirip pazarlığı bitirdiyse, satıcı kişi ona verdiği parayı gereksiz olarak görmekte

ve ona abidik yedirmemek gerektiğini düşünmektedir. Aracı kişi buna rağmen komisyon almakta ısrarcı davranırsa, satıcı bunun adını da rüşvet koymaktadır.

Örnek: *Abidik yemese bu işle ilgilenir mi hiç?*

Burada esnaf, başka bir esnaf için bu ifadeyi kullanmaktadır. Yaptığı işlerden rüşvet aldığını ima etmektedir.

Abidiklenmek: "Yapılan bir satıştan komisyon almak, bir malı satmak için komisyon istemek" anlamındadır.

Örnek: *Surf abidiklenmek için bize övüyor bu evi.*

Boşlu: Emlakçılar arasında kullanılan bir sözcüktür. Emlakçı ile anlaşma karşılığı satışa sunulmamış, sahibinden satılık olan her türlü mülk için kullanılan bir sözcüktür. Alıcı kişi için boşlu olarak adlandırılan mülk her zaman daha avantajlıdır ve bu nedenle olumlu anlamli kullanılmaktadır. Yine emlakçılar arasında olumsuz anlamda da kullanıldığı görülmektedir. Emlakçı ile anlaşma yapılmak suretiyle satışa sunulmuş ama emlakçı devre dışı bırakılarak satış gerçekleşmiş ise emlakçılar kendi aralarında o mülke boşlu demekte ve o kişilerin mallarını satmama kararı almaktadırlar.

Örnek: *Bu daire boşlu, el atalım!*

Burada emlakçı, satılık olan bir daire için boşlu sözcüğünü kullanmakta ve dairenin para kazandıracığını dile getirmektedir. Olumlu bir anlamda kullanılmaktadır.

Örnek: *Boşlu bir arsa, boşver, bu adam ekmek yedirmez.*

Burada emlakçılar arasında geçen diyalogda, söz konusu arsanın sahibinden satılık olduğu ve sahibinin de emlakçıya para kazandırmak istemediği ima edilmektedir. Olumsuz bir anlamda kullanılmıştır.

Çekiçlik: Arabanın hasarlı bölgesindeki hasarın küçüklüğünü ifade etmek için kullanılır. Çekiç ile düzeltilebilecek bir hata olduğunda *çekiçlik* ifadesi kullanılır. Oto kaportacılar ve oto galericiler arasında bilinip kullanılan bir sözcüktür. Müşterinin yanında da kullanılan bir sözcük, müşteriye arabada az hasarın olduğunu ifade etmek amacıyla kullanılır. Hatta genellikle hasar çok olsa bile müşterinin yanında çekiçlik bir

işinin olduğu söylenir. Böylece bu kullanım, oto kaportacı ve oto galerici esnafı arasında gizli dil unsuru olarak görülmektedir. Ayrıca hem olumlu hem olumsuz anlamda kullanıldığı da görülmüştür. Oto galerici; araba alırken çekiçlik hasar olduğunu söyler ve daha ucuza almak ister; satarken ise çekiçlik hasarın olduğunu, bundan bir zarar gelmeyeceğini söyleyerek pahalıya satma çabasındadır.

Örnek: *Arabada pek bir sorun yok; birkaç yerinde çekiçlik var, o da önemli değil.*

Burada oto galerici, araba satarken bu şekilde konuşmaktadır. Arabanın çok sorununun olmadığını *çekiçlik* sözcüğü ile dile getirmektedir.

Örnek: *Araba temiz diyorsun da bak arabada kaç tane çekiçlik iş var, bunlar arabanın değerini düşürür.*

Burada oto galerici araba alırken bu şekilde konuşmaktadır. Arabanın değerini böylece düşürmek istemekte ve daha az fiyat teklifinde bulunmak için gerekli zemini oluşturmaktadır.

El elde baş başta: Bir satış sonunda hiçbir kâr ve zararın olmaması durumudur. Esnaf, "biz bu işten ne anladık?" manasında bu sözü kullanmaktadır. Her ne kadar zarar olmasa da kâr da olamadığı için olumlu bir durum değildir.

Örnek: *Ne güzel bir iş yaptık, el elde baş başta!*

Burada esnaf, ortağına serzenişte bulunmakta ve kâr etmediklerinin şikâyetçisi olmaktadır.

Egzozdan düşme: Takas yapılarak alınan bir aracın, takasta verilen araçtan çok kâr edilmesi nedeniyle bedavaya alınmış olması durumudur. Karşıdaki insan elbette bundan habersizdir ve aracını takasla satar. Alıcı, aldığı arabayı kendi hesabına göre bedavaya almıştır. Bu durumda alınan araç, satılan aracın egzozundan düşmüştür, mantığı vardır. Bulunulan ortama, alıcının ve satıcının söz konusu ticaretteki konumuna göre olumlu ve olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

Örnek: *Bu araba zaten egzozdan düştü, kaça tutturabilirsem satarım gider.*

Bu cümlede, aracın zaten çok ucuza alındığı, piyasa değerinden çok aşağı fiyata satılsa bile kâr edileceği söylenmektedir.

Emlik: Kuzuya verilen addır. Emlik olarak adlandırılan kuzular daha pahalı olmaktadır. Olumlu anlamda, bir hayvanı pazarlarken övme amaçlı kullanılmaktadır.

Örnek: *Koyun alıyorsun ama bu koyun değil, bildiğin emlik; emliğin farkını bilirsin.*

Burada, hayvancılık yapan kişi koyun almak isteyen müşterisine koyunu övmekte ve alacağı hayvanın yaşının daha küçük olduğunu, daha kaliteli etinin olacağını söylemektedir.

Etlik: "İri ve yağlı koyun/keçi" için kullanılır. Kışın yenmek üzere bolca depo edilen ete de *etlik* denir. Etlik olacak iyi hayvana da *etlik* denir. Olumlu bir anlamda kullanılmaktadır. Etlik olması için kesimi yapılan hayvanın diğer hayvanlara göre daha pahalı olduğu görülmektedir.

Örnek: *Numan abi, sütlük değil ki bu mal, etlik, insafa gel ona göre fiyat ver!*

Kabak zamanı: Esnafın vadeli satış yaparken kullandığı bir zaman dilimidir. "Kabakların hasat zamanı" demektir. Ticari ilişkilerde bu söz çok da olumlu kullanılmamaktadır.

Örnek: *Daireye müşteri olacağım ama kabak zamanı ödeyeceğim.*

Burada daire satın almak isteyen esnaf, satıcı kişiye ödeme zamanını belirtmektedir. Kabak zamanından kasıt, Develi'de halkın geçim kaynaklarından birisi olan kabakların çekirdeğinin çıkarılıp satıldığı ağustos-eylül aylarıdır.

Kaptırmak: "Zarar etmek, kandırılmak, soyulmak, sahte çek ile kandırılmak ve kazık yemek" anlamlarına gelmektedir. Her esnafın değişik anlamlarda çok kez kullandığı bir sözcüktür. Olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

1. Örnek: *Bu sene yine çok kaptırdım.*

Burada sene sonunda hesap yapan esnaf çok zarar ettiğini bu sözcük ile ifade etmektedir.

2. Örnek: *Arabayı vadeli verdim ama kaptırmışım.*

Burada, arabasını satan oto galerici, parasının ödenmediğini bu şekilde dile getirmektedir.

3. Örnek: *Daireyi sattım bir sene önce, yarısını peşin aldım, geriye kalanı için çek aldım ama kaptırdım.*

Burada, daire parasının yarısı için çek kabul eden esnaf çekin ödenmediğini ve sahte olduğunun ortaya çıktığını *kaptırmak* sözcüğü ile ifade etmektedir.

4. Ayrıca bu sözcüğü bir malı, ürünü satan kişiler de kendilerince olumlu anlamda kullanmaktadır. "Daha çok kâr etmek, hakkından çok paraya satmak, arızalı ve kusurlu bir ürünü satarak elden çıkarmak" anlamlarında satıcılar tarafından kullanılan bir sözcüktür. Hem olumlu hem olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

Örnek: *Bendeki Bmw'nin trigeri çok zarar açmıştı, kaptırdığım iyi oldu.*

Burada, çok masraf edilmesi gereken kusurlu bir aracın yüksek bir fiyata satılmış olması *kaptırmak* sözcüğü ile karşılanmaktadır.

Örnek: *Bu arsayı aldığımda herkes çok para verdiğimi söylüyordu ama görüyorlar nasıl kaptırdığımı.*

Burada, bir müteahhit arsasına çok para verip aldığı ve sonrasında inşaata başladığı yer için *kaptırmak* sözcüğünü kullanarak çok para kazandığını söylemektedir.

Kamışlık: "Birkaç esnafın, satıcının bir araya gelip ticaret yapmak amacıyla toplandığı bir ortam" için kullanılan addır.

Örnek: *Ooo kamışlık kurulmuş da bize haber verilmemiş, beni de katın ticaretin içine!*

Burada esnaf, diğer satıcılara sitem ederek kendini de o kârlı işe almalarını istemektedir. Kamışlıktan kastı da müşteri için kazık yeme anlamında tehlikeli bir grubun oluşmuş olmasıdır.

Kaytancı: "Yalancı, yalan söyleyerek para kazanan esnaf" anlamına gelmektedir. Olumsuz bir anlamda kullanılsa da bazen bir esnafı överken de bu sözcük

kullanılmaktadır. "İşini bilen, uyanık, usta satıcı" anlamlarında bir esnaf övülecekse *kaytancı* denmektedir. Halat, ip olarak bilinen kaytan sözcüğü ile ilişkisi olduğu düşünülebilir. Halı ve iplik fabrikalarında çalışan bazı işçilere de *kaytancı* denildiği bilinmektedir. İpleri bağlama işi yapan işçiye *kaytancı* denildiği dikkate alınır; bir işi bitiren bir işi bağlayan esnafa da bu yüzden *kaytancı* denildiği ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir işi bitirmek, bir malı satmak için argo tabirle bağlama çekmek için gerektiğinde yalan söyleyen esnaf, *kaytancı* olarak adlandırılmaktadır.

Örnek: *Kaytancıdır, çok güvenme, iyi araştır ve öyle al!*

Burada esnaf, başka bir esnaf için olumsuz anlamda *kaytancı* sözcüğünü kullanmaktadır. *Kaytancı* diyerek esnafın çok yalan söylediğini, kurnaz olduğunu dile getirmektedir.

Örnek: *İyi esnaftır, işini bilir, tam kaytancı!*

Burada bir esnaftan bahsedilmektedir. *Kaytancı* sözcüğü ile işinde usta, işini iyi yapan anlamları kastedilmektedir.

Kırmak: "Fiyatı düşürmek" anlamında kullanılan bir sözcüktür. Tüm meslek gruplarından esnaflar tarafından sık kullanılmaktadır.

Örnek: *Yeter kırdığım, daha çok isteme, zarar eder.*

Burada esnaf, müşteriye daha fazla indirim istememesini *kırmak* sözcüğü ile dile getirmektedir.

Mangırlamak: "Zenginleşmek" anlamına gelmektedir. Daha çok aniden zengin olan kişilere sorgulayıcı biçimde bu söz kullanılır. Hangi yollarla zengin olunduğu, görünmeyen bir iş yapıldığı bu söz ile ima edilir.

Mangır, eski bir Osmanlı parası olan Akçe'nin dörtte birine verilen addır. Bundan hareketle oluşturulmuş bir ifadedir.

Örnek: *Bir arabayı zor alıyordu nasıl mangırladı bu acaba?*

Burada esnaf, başka bir oto galerici esnaf için bu ifadeyi kullanmakta ve onun aniden zenginleştiğini sorgulamaktadır.

Parçalı bulutlu: Aracın birkaç yerinde hasardan dolayı boya varsa *parçalı bulutlu* ifadesi kullanılır. Olumsuz ve olumlu anlamda kullanılmaktadır.

Örnek: *Aracın durumu parçalı bulutlu.*

Burada aracın boyalı ve küçük hasarlı olduğu dile getirilmektedir. Her ne kadar büyük hasarlar bu sözcükle kastedilmese de genel olarak olumsuz anlamda kullanıldığı tespit edilmiştir. Hasarı küçük göstermek için olumlu anlamda kullanıldığı da görülmektedir.

Öpüşmek: "İki araç kafa kafaya çarpışmak" anlamındadır. Kazanın büyüklüğünü dile getirmemek ve kazayı hafifletmek için bu sözcük kullanılmaktadır. Olumsuz bir durumu daha olumlu biçimde dile getirmek amaçlanmaktadır.

Örnek: *Çok bir şeyi yok, öpüşmüşler.*

Burada satılmak üzere olan bir araç kaza yapmış ve başkalarına da bu durum *öpüşmüş* olarak ifade edilmiştir.

Öpüşmek sözcüğü bazen olumsuz anlamda kullanıldığı da görülmektedir. *Öpüşmek* ile ifade edilen bir kaza varsa iki aracın da ön kısmında hasar oluşmuş demektir. Ön taraftan hasar almış bir araba ise her zaman olumsuzluk teşkil etmektedir ve aracın değerini düşürmektedir. Bu durumlarda ise *öpüşmek* sözcüğü olumsuz anlamda kullanılmıştır.

Örnek: *Arabada hiç hata yok ama öpüşmüş, ön taraf sıkıntılı.*

Burada aracın kafa kafaya bir araçla çarpıştığı ve kaput kısmının zarar gördüğü söylenmektedir.

Teberik: Piyasada çok az bulunan arabalar için kullanılan bir sözcüktür. Piyasada az olması sebebiyle fiyatı da düşük olan bu arabalar için *teberik* sözcüğü olumlu gibi görünse de olumsuz anlamda kullanılmaktadır. Çünkü galerici, *teberik* olarak adlandırdığı arabaya az para vermektedir.

Örnek: *Bu araba teberik, ona göre senden uygun almalıyım ki satışı yavaş olur bunların.*

Burada galerici, satın almak üzere olduğu bir araca *teberik* adını vererek ucuza almak istemektedir. Yani olumsuz bir anlamda kullanılmıştır.

3.14. Hayvan Adlarından Oluşan Sözcükler

Develi, hayvancılık bakımından oldukça gelişmiştir. Büyüklü küçüklü hayvan işletmeleri, süt ürünleri fabrikaları ve çiftliklerin olduğu bir yerdir. Kırsal kesimde de oldukça yaygın bir meslek olan hayvancılık, elbette kendine ve Develi'ye özgü kullanımlar, sözcükler ortaya çıkarmıştır. Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş olan 8 kelimenin doğrudan hayvan isimlerinden oluşması dikkat çekicidir. Burada dikkat çekici asıl unsur, hayvanın dış görünüşü veya işlevi ile esnaf dilindeki kullanım arasında bir benzerlik bulunmaksızın doğrudan esnafın kendi uydurduğu bir kullanım yöntemi olmasıdır. Tespit edilen kelimelerin cümle içindeki kullanımları şu şekildedir:

Curly: "Nakit parası çok olan esnaf" için kullanılan bir sözcüktür. Halk arasında arının yavrusu ve genel olarak hayvan yavrusu olarak kullanılan *cur* sözcüğü ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Cur, arının yavrusu demektir, sayıca da oldukça fazladır. Bu sayının çokluğu ile esnafın parasının çokluğu arasında ilişki kurulmaktadır.

Örnek: *Curly bir adam bulup peşin paraya satmamız lazım.*

Burada *curly* denilerek nakit parası olan esnaf kastedilmektedir.

Eşek: Değerinden çok düşük bir fiyata araba bulan galerici, bu arabaya *eşek* demektedir. *Ölü eşek* diyenler de vardır.

Örnek: *Bir eşek buldum ki iyi para kazandırır.*

Bu cümlede, çok ucuza araba bulunduğu ifade edilmektedir.

Hindi: Esnaf arasında "saf müşteri" için kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Yolunacak hindi var.*

Burada kandırılmaya müsait bir müşteri ile karşılaşıldığı anlaşılır.

Kurbağayı hoplatmak: "Attığın taş ürküttüğün kurbağaya değsin" deyiminden hareketle oluşmuş bir söz öbeğidir. Bir ticaret yapılırken atılan adımın yani girişilen işin

çok isabetli olduğu bu sözle ifade edilir. Yani esnaf, "öyle bir işe girdim ki attığım taş, ürküttüğüm kurbağayı yerinden hoplattı", demektedir. Yaptığı kârı bu ifade ile derecelendirmektedir.

Örnek: *Kurbağayı hoplatamadık bugün.*

Burada esnaf, gün içinde kayda değer bir kazanç sağlayamadığını söylemektedir.

Kuşçu: Esnaf arasında "emlakçılar" için kullanılan bir sözcüktür. Aracılık etmeleri, satıcı ve alıcı arasında iletişim kurmaları ve haberleşme sağlamaları bakımından düşünülerek bu söz haber uçuran kuşçulardan hareketle oluşturulmuş olabilir.

Örnek: *Kuşçuya büyük bir iş düşüyor buranın satılması için.*

Burada bir iş yeri satmak isteyen esnaf, satışın gerçekleşmesi için emlakçıya ihtiyaç duyulduğunu *kuşçu* ifadesiyle dile getirmektedir.

Solucan: Aracılık yapan kişiler için kullanılan sözcüktür.

Örnek: *Bu adamın işi de bu, solucanlık yapar, milletin üstünden bir şeyler yer.*

Bu cümlede, kişinin, aracılık yaparak komisyon ücreti ile geçindiği ve çok hak etmeden para kazandığı söylenmektedir. Bu kullanım daha çok emlakçılar ve oto galericiler arasında duyulmaktadır.

Tavuk: Esnaf arasında "saf müşteri" için kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Tavuğun biri, tut kopar kafasını.*

Burada söz konusu müşteri için kandırılmaya müsait olduğu bu cümleyle ve *tavuk* ifadesiyle dile getirilmektedir.

Yılanlık: "Sıkı pazarlıkçı müşteriler" için esnafın kullandığı bir sözcüktür. Yılanın tüyünü bile hesap edecek kadar ayrıntıcı, hesapçı anlamındadır.

Örnek: *Ne yılanlıktır o, sen biliyor musun?*

Burada esnaf, sıkı pazarlıkçı olan müşterisi için böyle demektedir. "Her ayrıntıyı düşünen, her ayrıntı için ayrı ayrı pazarlık eden, takıntılı" anlamlarına gelmektedir.

3.15. Küçümseme, Hor Görme, Dalga Geçme Amacıyla Kullanılan Sözcükler

Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş olan 19 kelimenin iç dünyasında mizah esas unsurdur. Mizah unsurunu içerisinde barındıran bu kelimelerde olayı veya kişiyi küçümseme, hor görme ve dalga geçme de yer almaktadır. Eğer esnaf arasında sevilmeyen biri varsa veya geçmişten gelen komik bir olay söz konusu ise bu durumu esnaf hemen keskin zekâsı ile çeşitli ifadelerle ortaya koyar. Derlenen bazı sözcüklerde sadece mizahın amaçlandığı, bazılarında ise amacın küçümseme ve dalga geçme olduğu tespit edilmiştir. Esnaf bazen de işlerinin olmadığı zamanlarda şakalaşmak amacıyla bazı kelimeleri değişik biçimlere sokarak kullanılmaktadırlar. Tespit edilen kelimeler ve bu kelimelerin cümle, metin/ortam içerisindeki kullanılışı şu şekildedir:

Ağıl (Ağal): Koyunların barındığı yere verilen addır. Anadolu ağızlarında da kullanılmaktadır. Herkes tarafından bilinmemekte ve genellikle daha küçük ahırlar için kullanılmaktadır. Ayrıca Develi esnafı arasında bazı ahırlar ve hayvan işletmeleri için de *ağıl* sözcüğü küçümsemek, alay etmek amacıyla kullanılmaktadır. Esnaf arasında sevilmeyen ve işinde başarılı olmayan hayvan işletmecilerinin iş yerlerine *ağıl* denilerek küçümseme amacı güdülmektedir.

Ayrıca hayvancılık sektörü haricinde her meslek grubundan esnaf için bu sözcük yine aynı amaçla kullanılmaktadır. Küçümsemek, hakaret etmek ve hor görmek için kullanılan bu sözcüğü esnaftan başka bilen ve kullanana da rastlanılmamıştır.

Örnek: *Mustafa abinin ağılı Kayseri'de tektir!*

Burada Mustafa adlı çiftlik sahibinin çok büyük bir çiftliği olmasına rağmen onun çiftliği *ağıl* sözcüğü ile anılmakta ve küçümsemeye çalışılmaktadır.

Örnek: *Veysel'in ağılından mı alsaydım?*

Burada sohbet eden iki esnaftan birisi alışveriş yapmış ve neden Veysel adlı kişinin iş yerinden almadığını izah etmektedir. Veysel adlı kişinin de giyim dükkânı vardır ama oradan hoşlanmadığını *ağıl* sözcüğüyle dile getiren kişi aynı zamanda o iş yerini ve sahibini küçümsemekte, hor görmektedir.

Camekâncı: Dükkâna girmeyip, ürünlere dışarıdan bakan müşteri için kullanılır.

Örnek: *Boşver çeneni yorma, bu adam alıcı değil, camekâncı.*

Burada esnaf, camekâncı olarak adlandırdığı müşteri için bir çaba göstermemekte, ona ürün satma çabasına girmemektedir.

Çantacı: İşyerlerinde işçiler, patronları için bu ifadeyi kullanır. Hesabı, kitabı, parayı toplayan, çantayla gezen anlamında *çantacı* denir. Genellikle dalgacı, imalı bir biçimde kullanılmaktadır. Hoşnut olunmayan biri için de kullanıldığı görülmüştür.

Örnek: *Geldi bizim çantacı.*

Çarıklı: Köylüler için kullanılan sözcüktür. *Çarıklı* olarak adlandırılan kişiler için esnaf farklı muamele yapar. Gerek fiyat tarifesi gerekse satılan malın kalitesi olarak farklılık gösterir. Kalitesiz malı pahalıya satmak için esnaf kendi arasında örgütlenebilir ve karşısındaki kitle de “çarıklı”lardan oluşan köylü vatandaşlardır.

Örnek: *Çarıklılara sat gitsin, başka türlü elden nasıl çıkacak bu mal?*

Burada esnafın elinde satılmayan bir ürün bulunmaktadır ve bunu satmak için çareyi çarıklı olarak nitelendikleri köylüde bulmuşlardır. Bu ürünü hem ucuza hem de çok sayıda satmalarının çaresi köylü kesime hitap etmekten geçmektedir. Bunu esnaf kendi arasında çarıklı olarak niteler ve müşteriler arasında bu durum pek bilinmez.

Danalık: Oto galericiler arasında arabanın bagajı için verilen addır. Mizahi olarak kullanıldığı görülmüştür, olumsuz bir anlamda kullanılmamaktadır.

Örnek: *Danalığı geniş araba, tam aileye göre.*

Burada danalıktan kasıt, arabanın bagajıdır ve mizahi unsur olarak bu şekilde kullanılmıştır.

Fayansçı: Kahvehane, kıraathane işletmecileri için kullanılan sözcüktür. Okey ve diğer tür oyunlarda kullanılan taşlara argoda fayans da denildiği için bu oyunların oynandığı mekânı işleten kişiye de fayansçı denilmektedir. Mizahi anlamda kullanılmakta, kimi zaman da olumsuz bir anlam içermekte ve kişiyi aşağılamaktadır.

Örnek: *Fayansçı adam sonuçta, bu saatte açmaz daha dükkânı.*

Burada mizahi bir anlam görülmektedir. Sabah saatlerinde henüz iş yerini açmayan kahvehane sahibi için bu sözler söylenmektedir. İş yerini geç açıp geç kapattığı ifade edilmektedir.

Örnek: *Yaptığı işten belli değil mi yapacağı iş, fayansçıdan ne beklersin?*

Burada da fayansçı olarak adlandırılan kahvehaneci aşağılanmıştır, küçük düşürülmüştür. Yaptığı işi dolayısıyla başka işleri ve kişiliği sorgulanmakta, olumsuz bir anlamda da *fayansçı* sözcüğü kullanılmaktadır.

Gâvur suyu: Çay ocağı olarak adlandırılan çayhanelerde kola için verilen addır. Diğer gazlı içecekler için de kullanıldığı görülmektedir. Olumsuz anlamda kullanıldığı görülse de genel olarak şaka yapmak amaçlı kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Ustam bana bir çay, arkadaşa da gâvur suyu ver.*

Burada *gâvur suyu* olarak adlandırılan içecek koladır.

Gezginci: Piyasayı iyi bilen, fiyatlar hakkında bilgisi olan müşteriler için kullanılır. Bu ad verilen müşteriler pek para kazandırmaz ve bu yüzden esnaf, gezginci olarak adlandırılan bu kişilerle çok ilgilenmez.

Örnek: *Yusuf abiyi boş ver, gezgincinin tekidir o!*

Burada esnaf, Yusuf adlı müşterinin gezginci olduğunu, yani piyasadaki her şeyi ve tüm fiyatları bildiğini söylemektedir. Bu yüzden de bu kişiden çok para kazanamayacağını düşünerek onu müşteri olarak muhatap almak istememektedir.

İsimsiz kahraman: Markası bilinmedik, piyasada çok bulunmayan ürünler için kullanılan bir ifadedir. Ürünün markası eğer dile getirilmeden pazarlanmaya çalışılıyorsa alay etme amaçlı müşteri ona isimsiz kahraman demektedir. Bazen de satıcı kişi ürünü övmek için bu ifadeyi kullanmakta, adı bilinmese de kalitesinin üst seviyede olduğunu ima etmektedir.

1. örnek: *-Bu duşakabinin markası nedir?*

-Piyasa malı abim, merak etme sıkıntı açmaz.

-İsimsiz kahraman yani!

Burada, esnaf ve müşteri arasında geçen diyalogda *isimsiz kahraman* ifadesi alay etme amacıyla kullanılmaktadır. Satın alacağı duşakabinin markasını sorduğu hâlde cevap alamayan müşteri, markasını söylemek istemeyen satıcıya ürünün isimsiz kahraman olduğunu söylemektedir.

2. örnek: - *Bu mobilyanın markası nedir?*

- *Abi bizim reklam paramız yok, gücümüz bu kadar, mobilyamızın markası da isimsiz kahraman.*

Burada, mobilyacı ile müşteri arasında geçen diyalogda müşteri almak istediği mobilyanın markasını sormaktadır. Mağaza sahibi ise markalarının neden bilindik marka olmadığını izah etmekte; reklam için gücünün olmadığını söylemektedir. Gerekli zemini oluşturduktan sonra da mobilyasının markasının *isimsiz kahraman* olduğunu söyleyerek satmak istediği ürünü övmekte olan esnaf, eksikliklerinin sebebini müşterisine izah etmektedir.

Kabakçı: Esnaf arasında çiftçiler için kullanılan bir sözcüktür. Develi'de çiftçilerin uğraştığı tarım ürünü genellikle kabaktır. Kabağı satınca esnafa olan borçlarını ödeyen çiftçiye bu nedenle *kabakçı* denir. Kabakçı olarak bilinen bu insanlara esnaf tarafından her zaman soğuk bakılır, zira peşin paraları olmaz. Bu kişiler aynı zamanda bu yolla küçümsemekte ve onlara ayrı bir tavır takılmaktadır. Gelen müşteri eğer kabak işiyle uğraşan bir çiftçi ise ona söylenen ürünlerin fiyatı normal fiyattan pahalıdır. Bu durum tüm esnaf arasında geçerlidir.

Örnek: *Çok yorma kendini, zaten kabakçı karşındaki adam.*

Burada işyerinde patron olan kişi, müşteriyle ilgilenmekte olan oğluna sessizce bu şekilde konuşmaktadır. Müşterinin kabakçı olduğu, yani peşin parasının olmadığını söylemektedir.

Lavgar: "Arabozan, pazarlığa engel olan, satılan bir ürünü kötileyip alıcı kişiyi o üründen vazgeçiren kimse" anlamlarında kullanılan küçümseyici bir sözcüktür. "Çok konuşan" anlamında da kullanılmaktadır.

Örnek: *Lavgar biri olmazsa bitirdik pazarlığı, hayırlı olsun.*

Burada esnaf, bir ürünü satmış ama arabozan birinin ortaya çıkacağından endişe etmekte ve bunu da *lavgar* olarak adlandırmaktadır.

Lugano: Oto galerici esnafın kendi arasında gülme amaçlı kullandıkları bir sözcüktür. Bir araba markasının türü olan Laguna sözcüğü eski bir futbolcu olan Lugano ile karıştırılmış gibi kullanılmakta ve bilinçli olarak yapılan bu tercihte mizah amaçlanmaktadır.

Örnek: *Bu luganoyu nereden buldun?*

Burada iki oto galerici aralarında şakalaşıp gülmek amaçlı Laguna yerine Lugano demektedirler.

Müdür: "İş yapmayan, işi az olan, iş yerinde boş boş oturan esnaf" için dalga geçme amacıyla da kullanılan bir sözcüktür. Daha çok bu durumu kendi tercih eden esnaf için olumsuz anlamda kullanılır. Bu kişiler, iş yapma imkânı olmasına rağmen iş yapmayan esnafdır.

Örnek: *Boş yere ona iş götürmeyin, adam müdür, yapmaz!*

Burada, komşu esnaftan ürün almaya giden kişi vazgeçirilmeye çalışılmaktadır. Söz konusu kişinin iş yapmaya gönlünün olmadığı söylenmektedir.

Patron: Lokantacı ve fırıncıların kullandığı bir sözcüktür. Fırıncı ustalar için kullanılmaktadır. İşçiler ve işletmeciler arasında fırıncı ustaları patron olarak adlandırılır ve patron denildiğinde herkes imalı bir biçimde fırıncının kastedildiğini anlamaktadır. Patron denmesinin nedeni fırıncı ustasına işletmecinin de işçinin de muhtaç olmasındandır. Bu muhtaçlık nedeniyle fırıncı ustaları her zaman el üstünde tutulmakta, işletmeyi yarı yolda bırakmaması için ona patron gibi muamele yapılmaktadır. Patron sözcüğü alaycı, tarizli bir ifade ile de kullanılmaktadır. Aslında fırıncının kendisini çok önemli görmesi patron tarafından alay edilen bir duruma gelmektedir, bu sözcük de bu amaçla kullanılmaktadır.

Örnek: *Patronu sinirlendirmeyin şu iş zamanı, derdi olan bana gelsin, ona bir şey demesin!*

Burada işletme sahibi, işçilere bu biçimde nasihat etmekte, "patronu sinirlendirmeyin" diyerek fırıncıyı kast etmektedir. Tariz içeren bir ifade olduğu görülmektedir.

Resmigeçit: Oto galericilerin araba pazarlarında arabalarını satışa sunmak için park etmeleri, sergilemelerine *resmigeçit* denmektedir. Mizahi bir kullanım olarak görülmektedir.

Örnek: *Pazar günü arabayı resmigeçide çıkaracağım, alıcısı olur illa ki orada.*

Burada, pazar günleri araba pazarının olduğu bir siteye gidileceği kast edilmektedir.

Sıdika: Skoda markalı tüm araçlara verilen addır. Galericiiler arasında çok yaygın kullanılır ve herkesin bildiği bir sözdür. Olumsuz anlamda kullanılmaktadır. Skoda araçları için *sıdika* diyen galerici, o aracı çok ciddiye almamakta ve az fiyat vermektedir.

Örnek: *Abi elindeki araba 2010 model ama sıdika, ne bekliyorsun ki bundan?*

Burada oto galerici, arabasını atmak isteyen bir kişiye böyle bir cümle kurarak az fiyat vermenin sinyalinin yakmakta ve *sıdika* diyerek de aracın değerini düşürmektedir.

Bu sözcük çoğu kez de gülme amaçlı kullanılmaktadır. Herhangi bir amaç ya da şifre içermeksizin mizah amaçlı kullanıldığı da tespit edilmiştir.

Uyuşturucu: Para anlamına gelen bir sözcüktür. Olumlu anlamda kullanılmaktadır. Daha çok şaka yollu olarak bu sözcük tercih edilmekte ve olumsuzluk kastedilmemektedir.

Örnek: *Uyuşturucu almadan yapmam ben bu satışı!*

Burada esnaf bir satış yapmaktadır. Satış sırasında parayı peşin almak için aynı zamanda şaka yaparak bu sözcük kullanılmaktadır.

Yavan: "Parasız müşteri" için esnaf arasında kullanılan bir sözcüktür. *Yavan* olarak adlandırılan müşteri ile esnaf çok ilgilenmez, elindeki ürünü satmak istemez. Eğer elindeki ürünü satarsa parasını peşin alamayacaktır, bu sebeple esnaf bu durumu bir risk olarak görmektedir.

Örnek: *Yavan bu adam, hiç de oralı olmayalım ki almasın malımızı.*

Burada esnaf, müşteriye malı satmak istememektedir.

Yazgısız: "Girdiği her işte başarısız olan esnaf" için kullanılan bir sözcüktür. Yazgısız olarak adlandırılan bir esnafa herkes kolay kolay mal vermemekte ve çok az kişi onunla ticari ilişki kurmaktadır.

Örnek: *Ahmet'e mal verme, yazgısız, almakta zorlanırsın.*

Burada, Ahmet adlı esnafın başarısız bir esnaf olduğu *yazgısız* ifadesiyle dile getirilmektedir.

3.16. Gizlilik Unsuru İçeren Sözcükler

Çeşitli esnaf kollarından derlenen 32 kelime doğrudan gizlilik ifade etmektedir. Gizliliğin temel işlevi esnafın kendi aralarında **gizli** bir şekilde iletişim kurmalarını sağlamaktır. Diğer bölümlerdeki kelimelerden farklı olarak bu bölümdeki kelimelerin üçüncü bir kişi tarafından deşifre olunmasının veya anlaşılmasının imkânsız olmasıdır. Bu bölümde ele alınan sözcük ve söz yapıları kasıtlı olarak karşı taraftan gizlenmekte; kasıtlı olarak gizlenmeyenlerin de ifadedeki kapalılıktan dolayı anlaşılamadığı malzemelerdir. Tespit edilen bu kelimelerin bazılarında kelime ile kelimenin iç dünyası arasında hiçbir benzerlik veya bağlantı bulunmamaktadır. Benzerliğin bulunduğu kelimeler de yine anlaşılır durumda değildir. Develi halkının genel dilinden ayrı olmasına rağmen ondan türemiş olan özel bir dili oluşturan ve esasında gizliliği taşıyan bu tespit edilmiş kelimeler ve kelimelerin kullanım biçimleri şu şekildedir:

Ağız: Yeni doğan ineğin ilk sütüne verilen addır. Develi esnafı arasında bu anlamından farklı olarak kullanılmaktadır. Ağız denmesinin sebebi de ilk olmasını ifade etmesindedir. Ağız, mecazi anlamdadır. Aynı zamanda pahalılığı, değeri ifade etmekte olan bir sözcüktür. Her ürün ve mal için ağız sözcüğü kullanılabilir. Esnaf arasında sık kullanılsa da müşteriler çoğu kez bilmezler. Gizlilik amacıyla ve ayrıcalıklı olma isteği sonucunda kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Ağızdan et olunca haber et, gelir bakarım hemen.*

Burada lokantacı, kasap ile telefonda konuşmaktadır. Ağızdan et olduğu zaman haber vermesini isteyen lokantacı iyi ve kaliteli etten bahsetmektedir. Ağız, ağızdan biçiminde kullanılsa da genelde ağız et, ağız kumaş, ağız bal vb. olarak söylenmektedir. Esnafın birbiriyle olan alışverişlerinde sık görülmektedir.

Amcaya bakmak: Garsonlar arasında kullanılan sözdür. Dış görünüşe bakarak bahşiş alamayacağını düşünen garson, diğer garsona “amcaya bak” diyerek seslenir ve kendisi ilgilenmez. Müşterinin yaşı genç de olsa bu şekilde seslenmektedirler. Bu durum kendi aralarında bir gizli dil unsuru olmuştur.

Askerlik yaptırmak: Genellikle galerici esnafının kullandığı bir sözdür. Vadeli satış yapılır ve satın alan kişi borcunu ödeyemez ve araba elinden alınır. Arabaya binilen süre kadar kira parası da tahsil edilir ve oldukça kazançlı bir iş yapılmış olur. Galerici en başta aracı satarken bu süreci tahmin ettiği için araca askerlik yaptırılm der, böylece satışı gerçekleştirir. Alıcı kişi kastedilen bu anlamı bilmemektedir.

Örnek: Satacağımızdan değil de arabaya askerlik yaptırılm maksat!

Burada oto galerici arabayı satarken aracın tekrar kendisine geleceğini öngörmekte ve zaten amacının da satmak olmadığını söylemektedir. Satmayarak daha çok para kazanacağı için araca askerlik yaptırmak oto galerici esnaf için kârlı bir iş olmaktadır.

Başaklı: Bağ-bahçelerden hırsızlık yoluyla elde edilen meyve-sebzelere verilen addır. Hırsızlık yapan kişi, yaptığı işi masum göstermek amacıyla "başaklı ürün alır mısınız?" diye sorarak satıcıları gezer. Başaklıdan kastı sahipsiz bahçelerden toplanan ürünlerdir. Hırsızlık yoluyla elde edildiğini satıcı da bilir ama başaklı dediği için bir işlem yapamaz ve polise bildiremez. Zaten bu durum esnafın işine gelir ve ses çıkarmadan malı alır.

Beden yağı: Etin yüzündeki, derinin hemen altındaki yağa verilen addır. Diğer yağlara oranla fiyatı daha ucuzdur ve lokantalarda sık kullanıldığı görülmektedir. Müşterilere bu yağın daha kaliteli olduğu yansıtılmaktadır; nitekim kalitesiz değildir fakat daha kaliteli yağların olduğu müşteriye sezdirilmemekte ve beden yağı ifadesi bu bağlamda sadece lokantacı ve kasaplar arasında gizlilik içinde kullanılmaktadır.

Örnek: Oğlum, abinin pidesine beden yağı kat ki hafif olsun.

Burada lokantacı esnaf, müşterinin yanında fırıncı ustaya beden yağı katmasını ve bu şekilde daha hafif olacağını dile getirmektedir. Müşteri kendisine ikram ve ayrıcalık sağlanıldığını düşünmekte, hâlbuki esnafın talimatı kuyruk yağından daha ucuz bir yağ kullanılmasını işaret edip amaçlamaktadır. Böylece gizlilik esasına dayalı bir anlaşma sağlanmış olmaktadır.

Bitkisel çözüme başvurmak: "Esrar yetiştiriciliği işine girmek" anlamında kullanılan bu ifadeyle polisten ve çevreden durumu gizlemek amaçlanmaktadır. Kısa zamanda zengin olan esnafları tanımlarken bu ifadeden yararlanılmaktadır. Kısa zamanda zengin olan biri için bitkisel çözüme başvurduğu söylenmektedir.

Örnek: *Burak Bey böyle değildi, bitkisel çözüme başvurdu gibi!*

Burada Burak adlı esnaf için bitkisel çözüme başvurduğu söylenmektedir. Önceden zengin olmadığı ve sonradan gelen hızlı zenginliğin altında yatan şeyin de esrar yetiştiriciliği ve satışı olduğu ima edilmektedir.

Çeçli: Oto galericiler ve oto tamirciler arasında kullanılan arabanın şase numarasının değiştirilmiş ya da sahte olduğunu ifade etmek için kullanılan bir sözcüktür. Bu meslek grubu dışında kimse bilmez ve bu yönden gizli dil unsurudur.

Örnek: *Arabada görünüşte hiçbir sorun yok ama motor çeçli.*

Burada arabanın motorunun çeçli olduğu söylenmektedir. Yani motor şase numarasının değiştirilmiş ya da sahte olduğu anlaşılmıştır ve bu durum *çeçli* sözcüğü ile karşılanmaktadır.

Dinlenmek: İşin sıkışık olduğu zamanlarda müşteriyi idare etmek isteyen usta; “hamur dinlensin de yapayım, daha iyi olur. Dinlenmezse hamur olur, yenmez.” diyerek geçiştirir. Bunun her zaman doğruluk payı olmamakta ama müşteri buna inanmaktadır. Lokantacılar arasında bu kullanım bir gizli dil unsurudur.

Örnek: *Tahinli yapardım sana ama hamurun dinlenmesi lazımdı; çok yoğunlukta dinlenemeyeceği için beğenmezdin. Bu yüzden yapmadım.*

Fatura kesmek: Belediye gibi kurumlarda çalışan memur, bir esnaftan fatura kesmesini isterse rüşvet istiyor demektir. Ortada bir alışveriş yoksa ya da varsa bile memur,

esnaftan fatura isterse bu durumda ortada bir rüşvet vardır. Hatta memur, “sen miktarı bir kâğıda yaz ve faturayla birlikte yolla, faturayı ben ayarlayayım” derse, tüm bunlardan kasıt, rüşvettir.

Örnek: *Adamın işi gücü fatura kesmek.*

Burada, fatura kesen kişi rüşvetle suçlanmaktadır.

Faturalı iş: Bazı esnaf, devlet dairesi ve belediye gibi kurumlarla çalışmak ister ve bu kurumların işi için *faturalı iş* tabirini kullanırlar. Bu ifadeden kasıt, hakkından fazla para kazandıran iştir.

Örnek: *Senede iki sefer faturalı iş alsak başka iş almaya gerek yok.*

Burada esnaf, iki kez faturalı iş almakla çok para kazanacağını ve başka bir iş yapmasına gerek kalmayacağını söylemektedir. Faturalı iş, esnaf için malın normal müşteriye sattıkları fiyatın çok daha fazlasına satılması demektir.

Karpuz kesmek: Satış yapan galericinin ortağına satışın kârlı geçtiğini ifade etmek için verdiği talimattır. *Karpuz kestir* denildiğinde kârlı bir satış yapıldığı anlaşılır.

Örnek: *Abdullah şu aldığım karpuzlardan kes de yiyelim bir tane.*

Bu cümleden iyi bir kâr ettiren satışın gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Kaşe basmak: "Herhangi bir iş için fiyat teklifi vermek" anlamında kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *İnşaatın pencereleri için sen de bir kaşe bas da değerlendirelim.*

Burada müteahhit kişi, inşaatın pencerelerini yaptırmak için pencereciden fiyat teklifi istemektedir. Bunu da *kaşe basmak* ile ifade etmektedir.

Ayrıca *kaşe basmak* resmî kurumların işini yapmak ya da resmî kurumlara fiyat teklifi vermek için kullanılır. Bu anlamı sadece esnaf arasında bilinmekte ve bir gizli dil unsuru olarak öne çıkmaktadır. Zira resmî kurumlara fiyat teklifi vermekte amaç çoğu zaman hakkından fazla para kazanmaktır. Bu amacı da şifrelenmiş bir sözcükle ifade etmektedirler.

Örnek: *Belediyeye bir kaşe basalım, bu ay işlerin tadı yok.*

Burada esnaf ay sonunda çok iş yapamadığını ve bunu telafi etmek için belediyeye kaşe basması gerektiğini yani fiyat teklifi vermek istediğini söylemektedir.

Katkılı kömür: Kömürcüler, sattıkları kalorisi yüksek kömüre katkılı derler. Kömürün içinde katkı olduğunu, kalori yükselten bu katkıdan bazen taş çıkabildiğini müşteriye söylerler. Hâlbuki o kömürün içinde sadece taş vardır, kalori yükselten ayrıca bir karışım yoktur. Ama kömürcü esnafı, bu hileyle ucuz kömürü kaliteli kömürmüş gibi pazarlayarak daha pahalıya satar ve içinden taş çıkması durumunda müşterinin olumsuz tepkisini azaltmak için, kalori artıran taş olduğunu söylerler.

Örnek: *Katkılı kömür abi bu, karışımı var, kalorisi yüksek olur.*

Burada kömürcü, içine taş karıştırılan kömürü satarken bu şekilde pazarlamakta ve sonrasında oluşacak olumsuz tepkiyi daha satış sırasında azaltmaktadır.

Kavram yağı: Hayvanın kalçaya ve taşağa yakın bölgesindeki yağdır. Cıvıklı ve kıymalı pide yapımında kullanılır. Başka meslek gruplarında bilinen bir söz değildir. Müşterinin yanında kavram yağının iyi ve daha lezzetli olduğu söylenir ama aslında daha ucuz bir yağdır. Bu nedenle gizli dil unsuru olarak kabul edilebilir.

Örnek: *Kavram yağını çok katmışsın, damakta donuyor.*

Burada usta, çırağına kavram yağını fazla kullandığını söylemektedir. Fazla kullanıldığı için de ağızda rahatsız edici biçimde donduğunu söylemektedir.

Örnek: *Kavram yağı pahalı oğlum, az kat bir daha!*

Burada müşterinin yanında kavram yağının fazla katıldığı kıymalı pideyi fark eden patron, müşteriye iyi bir yağ olduğunu ve fazla katılmasının bir sakıncasının olmadığını göstermek için bu yola başvurmaktadır. Kavram yağını çırağına över gibi yapıp aslında yermekte ve bu durumdan müşterinin haberi olmamaktadır.

Köfte/Köftelik: "Bozuk et" için kullanılan bir sözcüktür. Murdar olan hayvanın etini satmak isteyen kasaplar, bazı lokantalara haber gönderir ve köftelik güzel et olduğunu

söylerler. Ucuza et almak isteyen lokantacılar da kasapları gezer ve “köftelik” et arar. Bu kullanım bir gizli dil unsurudur.

Örnek: *Ustam elimde çok güzel köftelik var, uğra da vereyim.*

Burada, başka müşterilerin bulunduğu bir ortamda kasap, lokantacıya köftelik etinin olduğunu söylemekte ve bu eti de övmektedir. Hâlbuki bu et bozulmuş ya da murdar ettir. Böyle bir yol seçerek kasap elindeki eti daha az zararla satmış olacak, lokantacı da ucuza et almış olacaktır. Bu kullanımın bir gizli dil unsuru olduğu da bu örnekle anlaşılmaktadır.

Kemalci: "Tefecilik yapan kişiler" için kullanılan bir sözcüktür. Halk arasında ve özellikle esnaf arasında Türk parası için kullanılan argo bir tabir de denilebilecek “Kemal” sözcüğü bilinmektedir. Banknotların üzerinde bulunan Kemal ATATÜRK’ÜN resimlerinden yola çıkarak kullanılan bu tabir epey yaygındır. Tefecilik yapan kişilere Kemalci denmesinin nedeni de faizcilik yapıyor olmalarıdır. Yani meslek eki yapan *+cI* ekiyle "paracı" anlamına gelen *Kemalci* sözü kullanılmakta ve bu sözle de para satan kişi akla gelmektedir. Böylece tefeci sözcüğü kullanılmadan başka bir sözcükle ifade edilmekte, toplum içinde tefeci ile olan ilişki gizlenmektedir.

Kesme: Para için, daha çok yüklü miktarda para için, kullanılan sözcüktür. "Para kesmek" deyimiyile ilişkilidir. *Para kesmek* deyimini "çok para kazanmak" anlamına geldiği için elinde çok parası olan kişiden söz ederken para yerine kesme sözcüğü kullanılmaktadır.

Örnek:

Emlakçı: *Kesme durumu nasıl dediğin adamın?*

İş arkadaşı: *Merak etme dediğimizi çıkarabilir. (İstediğimiz parayı verecek gücü bulunmaktadır.)*

Burada emlakçı, iş arkadaşına bir mülk soran kişinin parası olup olmadığını sorarken *kesme* sözcüğünü kullanmaktadır ve bunu da gayet sessiz dile getirmektedir. Çünkü yanlarında bulunan diğer kişilere niyetlerini açıkça belli etmemektedirler.

Konuşan paket: Galericiilerin kullandığı bir ifadedir. Çok özellikli araçlar için *konuşan paket* ifadesi kullanılmaktadır. Her özelliğın bulunduğu, bu şekilde bir abartı ifadesiyle söylenmektedir. Sadece galericilerin bildiğı bir kullanım olduğı için gizli dil unsuru olarak değerlendirilir.

Örnek: *Satılık 2010 model araba, konuşan paket.*

Bu cümle, bir galericinin arabasına astığı satış ilanıdır. Konuşan paket yazarak, arabada birçok özelliğın bulunduğunu söylemiş olmakta ve başka açıklamaya gerek görmemektedir.

Kıvırmak: Fırıncı ustaları ve lokantacılar arasında kullanılan bir sözdür. "Tahinli pide yapmak" anlamında kullanılmaktadır. Tahinli pide yapılırken hamurun yuvarlaklaştırılıp kıvrılması söz konusu olduğı için bu söz kullanılmaktadır. Bunu sadece lokantacı ve fırıncı ustaları bilmekte, müşteriler bu sözü anlamamaktadır.

Örnek: *Kıvrıman gerekiyor, fırının durumu nasıl?*

Burada garson, ustaya tahinli pide siparişini söylemek istiyor. Lokanta kalabalık olduğı için ustanın tahinli yapacak vakti çok az ve bunu müşteriye belli etmemeleri gerekmektedir. Garson bu yüzden tahinli demeden "kıvrıman gerekiyor" diyor ve müşteriden gizli olarak ustanın nabzını yokluyor. Usta da duruma göre cevap vermekte, garsonla yine aynı şekilde iletişim kurmaktadır.

Memur Tarifesi: Kamuda ya da şirketlerde çalışan tüm memur ve işçiler, esnaf açısından tek bir gruptur ve esnaf onlara özel fiyat tarifesi uygular. Görünüşte memur tarifesi daha ucuzdur ama gerçekte esnaf arasında memur tarifesi denildiğinde daha pahalı fiyat listesi ortaya konulur. Bu söz, gizli dil niteliğı taşıır.

Örnek: *Oğlum abinle ilgilen, güzel bir memur tarifesi hazırla.*

Burada verilen talimat fiyatların şişirilmesidir. Fazla söylenen fiyat üzerinden daha sonra indirim yapılacaktır.

İlaç: "Piyasada zor bulunan mallar" için söylenir. Hemen hemen tüm meslek dallarında kullanılır.

Örnek: *İlaç alacaksın, stok yapacaksın vuracaksın vurgunu! Başka türlü para kazanmak çok zorlaştı.*

Burada iki esnaf sohbet etmektedir. Piyasada zor bulunan ürünlerden çokça satın alıp stok yaparak sonrasında çok para kazanılacağı söylenmektedir. Zor bulunan söz konusu ürünlere ilaç denilmektedir.

İhale işi: Kömürcüler, fazla miktardaki kömür ihaleleri için kömür ocağını arayıp ihale işi fiyat isterler. Fiyat isterken müşteri yanındadır ve ucuz, kalitesiz kömür istemek için, "ihale işi olsun" derler. Müşterinin bundan haberi yoktur.

Ördek: Otobüs şoförlerinin yollardan aldığı kayıt dışı, biletsiz yolculara verdikleri addır.

Örnek: *Bu kadar bilet, yakıtı ancak çıkarır; ördek ne olursa o da cebe kalır işte!*

Burada şoför, biletli yolcuların parasının ancak yakıt parasını karşılayacağını, bunun dışında şoföre bir kâr bırakmayacağını, yoldan aldığı biletsiz yolcuların vereceği ücretin de kendine kalacağını söylemektedir.

Penisilin vurdurmak: Galericiilerin kullandığı bir ifadedir. Arabanın sorunlu motoruna kimyasal bir ürün koyarak sorunu erteleyen, geçici olarak gizleyen bir çözümdür. *Penisilin vurdurmak* sözü, müşterinin yanında da söylenebilir. Müşteri bunu bakım yaptırmak olarak anlamaktadır.

Örnek: *Arabanın bir eksiği yok da penisilin vurdurmak her zaman sağlıklıdır.*

Burada oto galerici esnaf motoru sorunlu olan aracını satarken bu ifadeyi kullanarak alıcı kişiden bu durumu gizlemektedir. Gizli dil unsuru olarak görülebilen bu söz grubu dikkat çekicidir.

Serpelemek: Aynı kalitede bir malın farklı kişilere farklı fiyatlarla satılmasını ifade etmektedir.

Örnek: *Bu tatlıyı serpele, akşama kalmasın.*

Burada pastacı çırağına talimat verir ve tatlıyı farklı kişilere farklı fiyatlarla satmasını söylemiş olur.

Soğanlı pide: Lokantacılar arasında bilinen bir sözcüktür. Usta, çırağa eti az katmasını söylemek için *soğanlı pide* hazırlamasını ister. Çünkü yanında yabancı biri vardır ve eti az koymasını doğrudan söyleyemez.

Örnek: *Oğlum soğanlı pide hazırla hemen!*

Sucukluk: Köftelikle aynıdır fakat sucukluk et, sınırlı sert et için de kullanılır. Murdar olan hayvan etinden çok sucuk yapılmasa da bu kullanım yine de görülmektedir. *Sucukluk et* denildiğinde daha çok "sınırlı, sert et" akla gelmektedir.

Örnek: *Sucuklukları kıymaya çek de yumuşasın!*

Burada kasap, sucukluk olarak adlandırdığı sert ve sınırlı eti kıymanın içine katarak daha yumuşak hâle gelmesini istemektedir. Kıyma makinesinde ezilen sınırlı etler daha yenilebilir duruma gelmekte ve bir hileye başvurulmaktadır. Bu durumu sadece kasaplar ve lokantacılar bilmekte ve bu yüzden bu kullanım bir gizli dil unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Sulandırmak: Toplu pide siparişinde usta, etin yetmeyeceğini anlarsa, çırağına; “oğlum eti sulandır, uzun süre beklediğinde döşemesi zor oluyor.” der. Bunu söylerken müşteri yanındadır. Sulandır, demesinin nedeni, eti şişirmek istemesidir. Suyu gören et şişecek, hamurun üzerinde çok yer kaplayacak ve az et ile çok pide yapılacaktır. Müşteri ise bu durumu anlamayacaktır.

Taşak yağı: Hayvanın kalçaya ve taşağa yakın bölgesindeki yağdır. Cıvıklı ve kıymalı pide yapımında kullanılır. Cıvıklı yapımında kullanıldığını pek kimse bilmez. Bu isimle sadece kasaplar ve lokantacılar bilir.

Örnek: *Oğlum, kasaba git, taşak yağı istediğimi söyle, o bilir ne olduğunu.*

Bu örnekte lokantacı, çırağını kasaba yollamakta ve taşak yağı istemektedir. Bunu da sessiz ve gizlice söylemekte, müşterilerin ya da yabancı birinin duymasını istememektedir. Kasap da bunu duyduğu zaman tedbirli ve gizli olarak yağ paketlemekte ve teslim etmektedir. Aslında zararlı ve yasak olan bir yağ olmamasına rağmen adından olsa gerek müşteriler bu yağın kullanıldığını öğrendiklerinde o pideyi yememektedir. Bu nedenle de gizli dil unsuru olarak bu söz ortaya çıkmaktadır.

Teklik: "Bir milyon Türk lirası", teklik sözcüğü ile ifade edilmektedir.

Örnek: *İş merkezinin altındaki dükkân tekliğe gitmiş.*

Tip: Garsonlar, bahşiş alabileceğini düşündüğü müşteriye giyim kuşamından, arabasından, tavrından anlayabilmektedir. Böyle müşterilere "tip" demektedir. *Bahşiş verecek tip var*, anlamında kullanılan bir sözdür. Bu tabirle ifade ettikleri müşteriyle daha çok ilgilenmektedir.

Yatak-yorgan serili: Oto galericiler arasında kaza geçirip hava yastığını açmış olan araçlar için kullanılan bir ifadedir. Hava yastığı söz grubundaki yastık sözü ile ilişki kurarak bu kullanım ortaya çıkmıştır. Bu kullanımı müşteriler pek bilmez ve anlamazlar. Galericiler arasında gizli dil unsuru olarak kullanılmaktadır.

Örnek: *Evet abi dediğimiz araç bu. Araçta değişen parça var mı? Yatak-yorgan serili mi?*

Burada galerici, başka bir galerici arkadaşına bir aracı sormaktadır. Ortamda başka kişiler olduğu için hava yastığını açıp açmadığını da bu şekilde sormaktadır. Bu diyalogu duyan başka müşteriler ise aracın donanımı hakkında bir şey sorulduğunu anlamaktadırlar. Bu yönden bir gizli dil unsurudur.

3.17. Benzetme Yoluyla Oluşan Sözcükler

Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş olan 36 kelimenin doğrudan kelime ile benzerlik ilgisi kurularak oluşturulduğu görülmektedir. Derlenen bu kelimelerde benzerlik ilgisi kurulurken bir şeyin bir niteliğini herhangi bir bakımdan göz önüne getirerek canlandırma ya da daha etkili hâle getirerek onunla başka bir şey arasında ortak bir payda oluşturulduğu tespit edilmektedir. Ortak payda veya ortak yönün bulunduğu bu kelimelerde kelimenin ya iç dünyası ile ya da doğrudan kendisiyle bir benzerlik ilgisi kurulmaktadır. Develi esnafının dilinde benzerlik yoluyla oluşan kelimeler ve bu kelimelerin cümle veya metin içinde kullanımı şu şekildedir:

Analı danalı: Hayvan satın alırken satıcıya "analı danalı aç ağzını" denilerek hayvanın yavrusu varsa ona da talip olunur. Kârlı bir satış amaçlanarak bu ifade kullanılmaktadır.

Satıcı kişi de analı-danalı ifadesiyle fiyat teklifinde bulunan alıcıya bu bağlamda cevap vermektedir.

Örnek: *Bu mala kaç lira diyorsun, analı danalı söyle?*

Burada, hayvan satın almak isteyen kişi hayvanın yavrusuna da talip olmaktadır ve *analı danalı* ifadesiyle bunu dile getirmektedir.

Askı: "Veresiye satış yapan esnaf" için kullanılan bir sözcüktür. Ertelemek anlamında kullanılan *asmak* sözcüğü ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Söz konusu esnafa borç takmak, onu asmak anlamlarını içermektedir.

Örnek: *Cepte para mı kaldı ki bir askıdan almak lazım kalan ihtiyaçları.*

Burada esnaf, ihtiyacı olduğu ürünü almak için yeterli parasının olmadığını ve bu yüzden de veresiye satan bir esnaftan alışveriş yapması gerektiğini söylemektedir. Kişinin niyeti, aldığı ürünlerini ödemesini uzun süre yapmamaktır.

Atmasını bilene: "Atmasını bilene ok gibi araba" benzetmesinden kısaltılmış bir ifadedir. "Atmasını bilene bu araba", şeklinde ifadelerle ve ilanlarla satışa çıkan arabalar görülmektedir. Bu ifadenin altında başka bir düşünce de yatmaktadır. Atmasını bilene ifadesi ile kullanmasını bilene anlamı kastedilmektedir. Araba satıldıktan sonra eğer arabada bir sorun çıkarsa, satıcı kişi, alıcının arabayı kullanmasını bilmediğini söyleyecek; kendini ve sattığı arabayı temize çıkaracaktır. Atmasını bilene ifadesinde böylece bir şart anlamı bulunmaktadır.

Örnek: *Arabanın eşi benzeri yok, atmasını bilene.*

Burada esnaf, *atmasını bilene* sözüyle kullanmasını bilen sürücüyü kastetmektedir.

Baba: "Kamyonet sınıfına giren bazı araçlar" için kullanılan sözcüktür. Argoda "iri, büyük" anlamlarında da kullanılan *baba* sözcüğü ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Kamyonet türü araçların büyüklüğünden hareketle bu sözcük kullanılmaktadır.

Örnek: *Bana bir baba türü araba lazım, aklında olsun.*

Bu örnekte, kamyonet türü araç arayan birinin oto galericiye başvurması sırasında söylediği cümleyi görmekteyiz. Baba sözcüğü ile kamyonetin boyutu ve büyüklüğü kast edilmektedir.

Balkon: Arabanın önüne, motor kaputuna verilen addır. Arabanın ön kısmında çıkıntı bir parça olarak da kabul edilebilecek olan motor kısmı, bu yönüyle evlerin balkonuna benzetildiği için bu ad verilmiştir. Bu kullanım oto kaporta ustaları, galericiler ve oto boya ustaları arasında yaygındır.

Örnek: *Arabanın balkonu temiz, kontrol ettim.*

Burada usta, galericiye arabanın motorunda sıkıntı olmadığını söylemektedir.

Başı başaklı adam: "Zengin, nakit parası çok olan esnaf" için kullanılan bir sözdür. Verimli buğday tanelerinin başları yere eğik durur ve daha değerlidir. Bu bağlamda esnafın cebi, maddi durumu, buğday tanesine benzetilmektedir.

Örnek: *Başı başaklı adamla çalışmak her zaman iyidir.*

Burada *başı başaklı adam* denilerek kişinin zengin olması kast edilmektedir.

Beyin: Oto kaportacılar ve oto galericiler arasında arabanın motor kaputu ve ön kısmı için kullanılan bir sözcüktür. Arabanın en önemli bölümünün motor kaputu olmasından dolayı insanın en önemli organı olan beyin ile ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle beyin denildiğinde bu meslek grubundaki insanların aklına arabanın motor kaputu ve o bölümdeki parçalar gelmektedir.

Örnek: *Beyni sıkıntılı bu aracın, bu yüzden en az beş bin düşerim fiyattan.*

Burada oto galerici, satın almak istediği araç için pazarlık etmekte ve daha az fiyat teklifi vermek için de arabanın beyininin sıkıntılı, sorunlu olduğunu söylemektedir. Beyinden kasıt arabanın motor kısmı ve motor kaputudur.

Bidon: Oto galericiler arasında "minibüs, otobüs, dolmuş türü araçlar" için kullanılan bir sözcüktür. Araçlar fiziksel ve işlevsel olarak bidona benzetildiği için bu ad verilmektedir. Yerine göre olumlu ve olumsuz anlamlarda kullanılsa da genellikle

olumsuz anlamda kullanılan bir sözcüktür. Bidon sözcüğü ile tanımlanan ve tarif edilen aracın fiyatı ve değeri düşürülmek istenmektedir.

Örnek: *Piyasa zaten durgun, bidon alıp niye kapımda bekleteyim aylarca?*

Oto galerici, minibüsünü satmak isteyen bir kişiye bunu söylemektedir. Minibüsü aldığı takdirde hemen satamayacağını ve aylarca dükkânının önünde bekleyeceğini söylemekte ve bidon sözcüğünü kullanarak da fiyatı iyice düşürmeye çalışmaktadır.

Ciğerci: "Çok parası olan ama hiçbir yatırım yapmayan esnaf" için kullanılan sözcüktür. Para ile ciğer arasında bir bağ kurulmakta; parayı da ciğeri gibi sakladığı kastedilmektedir.

Örnek: *Ciğerci olmaya gerek yok bu kadar, bir şube daha aç, parayı çalıştır; sakla sakla nereye kadar?*

Burada esnaf, diğer esnaf arkadaşına tavsiyede bulunmaktadır. Elinde bulundurduğu parayı saklamamasını, bir işyeri şubesi daha açmasını, parayı saklayarak bir kazanç elde edilemeyeceğini belirtmektedir.

Demir acı: Hurdacıların bir diğer adıdır. Demire aç oldukları, demir ticaretini çok sevdikleri esnaf arasında bu şekilde ifade edilmektedir.

Örnek: *Demir acı diyoruz ama bizden zengin oluyorlar.*

Burada *demir acı* denilerek küçümsenmeye çalışılan hurdacıların aslında zengin olduğu ifade edilmektedir.

Diş: "Bir parça sucuk" için kullanılan bir sözcüktür. "Bir diş" denildiğinde sucuk ve benzeri için en küçük birim kastedilmektedir. Çok az miktarda sucuk, bir diş ifadesiyle karşılanmaktadır.

Örnek: *Bir diş sucuk elli kuruş.*

Bu örnek, bir kasabın camında yazan bir ilandır.

Elin taşı elin kuşu: Genellikle kat karşılığı iş yapan müteahhitlerin kullandığı bir ifadedir. Kendilerinde para olmadığını anlatmak amacıyla arsanın da paranın da

başkasının olduğunu söylemek isterler. Kendilerini fakir olarak göstererek paraya ihtiyaçları olduğu için indirim yapamayacaklarını söylemiş olurlar.

Örnek: *En iyisi elin taşı elin kuşu, arsa almak kolay değil bu devirde.*

Burada arsa almanın zorluğundan dolayı en iyi müteahhitlik yapma yolunun kat karşılığı bina yapmak olduğu söylenmektedir.

Etek: Aracın tavandan aşağı kısmı, kapıların olduğu kısımdır. Oto galericiler ve oto kaportacılar arasında daha çok kullanılmaktadır. Genellikle olumsuz bir durumu daha olumlu bir duruma çevirerek dile getirmek amacıyla kullanılmaktadır. Aracın kapı bölümleri işlem görmüş, boyanmış veya tamamen değişmiş ise etek sözcüğü ile bu durumlar dile getirilmektedir. Ayrıca tamamen olumsuz anlamda da kullanılmaktadır.

Örnek: *Arabanın hiçbir sıkıntısı yok, sadece eteği birkaç işlem görmüş.*

Burada arabasını satmak isteyen oto galerici, hiçbir sorunun olmadığını sadece etek kısmında işlem yapıldığını söylemektedir. Etek kısmından kasıt, arabanın kapılarıdır ve kapılarda bir hasar söz konusudur. Oto galerici bu olumsuzluğu etek sözcüğü ile kapatmak istemektedir, etek sözcüğü yardımıyla ifadeyi yumuşatmaktadır.

Örnek: *Etek hep boyalı, bu parayı etmez.*

Burada, araç almak isteyen oto galerici aracın kapı kısımları için etek sözcüğünü kullanarak söz konusu hasarı olumsuz bir biçimde dile getirmektedir.

Etek altı: Aracın; yerden tekerlek üstüne kadarki bölgesidir. Daha kolay iletişim sağlama amacıyla oto kaportacılarının ve oto galericilerin bilip kullandığı bir ifadedir.

Örnek: *Etek altı boya istiyor.*

Burada, etek altı bölgesinin boyanmaya ihtiyacının olduğu söylenmektedir.

Karnı şiş: Tok satıcı olarak adlandırılan, s"atış yapmaya ihtiyacı olmayacak kadar zengin kişiler" için kullanılan bir sözdür. Tok olma durumu ile bağ kurularak çok yiyen kişinin karnının şiş olması, maddi durum ile ilişkilendirilmiştir.

Örnek: *Adamda pazarlığa oturacak niyet yok ki, karnı şiş.*

Burada, satıcı kişinin tok satıcı olduğu *karnı şiş* ifadesiyle dile getirilmektedir.

Kız gibi: "Hiçbir sorunu olmayan orijinal araçlar" için kullanılan bir sözcüktür. Oto galericiler arasında sık kullanılmaktadır. Aracın boyasının tamamen orijinal olması da bu sözcükle ifade edilmektedir. Aracı övmek için kullanılan, olumlu anlam katan bir sözcüktür.

Örnek: *Kız gibi araba.*

Burada arabanın boyasının tamamen orijinal olduğu ve hiçbir hatasının da olmadığı dile getirilmektedir.

Koçlanmak: Gelişip büyüyen koyun için kullanılır. Büyüyen koyun, kuzu ve keçi için "koçlandı" denir.

Örnek: *Koyunlar iyice koçlandı, paraya çevirelim, eti iyi gelir artık!*

Burada, koyunların oldukça pahalı fiyata satılacağı, etinin çok ağır kiloya ulaştığı söylenmektedir.

Küpçü: "Nakit para bakımından zengin olan, peşin para ile çalışan esnaf" için kullanılan bir tabirdir. Eski insanların altını ve çok miktarda parayı küpte saklamalarıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Küp ile kurulan bir benzetme söz konusudur.

Örnek: *Mehmet Bey küpçü adam, parada sıkıntısı olmaz.*

Burada söz konusu kişinin parasının çok olduğu *küpçü* sözcüğü ile ifade edilmektedir.

Kürek: "Galericilerin uzun kasalı, geniş, sedan kasa olarak bilinen arabalar" için kullandıkları bir sözcüktür. Satış sırasında yerine göre olumlu veya olumsuz anlamda kullanılmaktadır. Uzunluğun kürekle ilişkilendirilerek kullanıldığı bir ifadedir, kürek gibi uzun olduğu kast edilmektedir.

Örnek: *Bu arabaların kürekleri çok tutulmuyor çünkü performansı düşük oluyor.*

Burada galerici esnaf, satış sırasında alacağı arabanın değerini düşürmek ve az fiyat teklif etmek için *kürek* sözünü kullanarak çok tercih edilmeyen bir model olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda *kürek* sözcüğü olumsuzluk ifade etmektedir.

İnci: "Hatasız ve sorunsuz araba" için oto galericiler tarafından kullanılan bir sözcüktür. Satışa sunulan aracı övmek amacıyla inciye benzetilerek yapılan bir kullanımdır. Ayrıca inci sözcüğü araçlar için tek başına kullanıldığında beyaz renk anlamına da gelmektedir.

Örnek: *Satılık 2017 model inci.*

Burada *inci* olarak kastedilen söz konusu araçtır. Aracın hiçbir hatasının olmadığı dile getirilmektedir.

Örnek: *Satılık araba, en çok tutulan renginden, inci.*

Burada *inci* sözcüğünde kasıt beyaz renktir. Beyaz rengin avantaj olduğu düşünülmekte ve bu kullanım da buradan kaynaklanmaktadır. Satışa sunulan aracı övme amaçlı kullanılmaktadır.

Gırtlığa kadar / Gırtlığa kadar araba: Galericilerin kullandığı bir sözdür. "Gırtlığa kadar dolu olmak" deyimini ile ilgilidir. Bu sözle arabada her özelliğin bulunduğu kast edilir.

Örnek: *Araba gırtlığa kadar bir araba, oluru en son budur.*

Burada oto galerici, arabada her özelliğin bulunduğunu *gırtlığa kadar* ifadesini kullanarak dile getirmektedir. Bu nedenle de indirim yapamayacağını söylemektedir.

İçgüveyi: İki ortaklı bir iş yerinde ortaklardan birinin mülkiyete ortak olmaması ama işletmeye ortak olması durumu *iç güveyi* olarak adlandırılır. Aynı zamanda mülkün de sahibi olan diğer işletmeci, iç güveyi olarak bilinen ortakdan daha fazla söz sahibidir. Olumsuz bir anlamda kullanılmaktadır. Söz konusu kişinin yüzüne karşı söylenmeyen ama arkasından söylenen bir sözdür.

Örnek: *Selçuk, Said'in iç güveyi, ona bir şey demeye gerek yok, iş Said'de biter.*

Burada, bir ticari ilişki için Selçuk adlı kişinin çok söz sahibi olmadığı, mülkün ortağı olmadığı iç güveyi olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu iş için Said adlı kişiye başvurulması gerektiği söylenmektedir.

Ok gibi: "Kaportasında sorun olmayan, düzgün görünümüne sahip olan araba" için galericiler tarafından kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Ok gibi araba, içini ve mekaniğini bilemem.*

Burada oto galerici esnaf aracını satarken, *ok gibi* diyerek aracın dış görünümü hakkında bilgi vermektedir.

Ok sınıf: "Kaportasında sorun olmayan, düzgün görünümüne sahip olan araba" için galericiler tarafından kullanılan bir ifadedir.

Örnek: *Ok sınıf bir araba, ona göre değerlendirelim.*

Burada oto galerici esnaf, satmak istediği söz konusu aracı *ok sınıfı* olarak tanımlamakta ve ona göre değerlendirilmesini ve fiyat teklifi verirken bunun dikkate alınmasını söylemektedir.

Olga: Yabancı müşteriler için esnaf arasında kullanılan bir sözdür. Yabancı turist adlarından esinlenerek kullanılan bu sözcük, yerli turistler için de kullanılmaktadır. Ankaralı bir müşteri gören garson, ona *olga* adını vermektedir. Bu kullanım sadece lokantacılar ve garsonlar arasında bilinmekte, müşterilere bu sezdirilmemektedir.

Para çekmek: "Yüklü miktarda borç para almak" demektir. Yüklü miktarda olduğu için bankadan para çekme ile ilişkilendirilip bu biçimde bir kullanım ortaya çıkarılmıştır.

Örnek: *Mustafa Bey'den para çekmesem bu ay hâlim haraptı.*

Burada, Mustafa adlı esnaftan borç alan başka bir esnaf söz konusudur ve bu borç alma durumu *para çekmek* sözüyle dile getirilmektedir.

Süt dönmesi: Yeni doğan ineğin ilk sütünden elde edilen bir süt ürünüdür. Özel bir yöntemle pişirilen bu süt, şeker ve pekmez katılarak yenilmektedir. İlk süt, koyu süt gibi çeşitli şekillerde bilinen bu süte hayvancılıkla uğraşan kişiler *süt dönmesi* demektedir.

Ayrıca *süt dönmesi* ifadesi hayvancılık işiyle uğraşan esnaf arasında "sütten elde edilen gelir" anlamında da kullanılmaktadır. Bu sektörde iş yapan esnaf kazandıkları para için *süt dönmesi* demek ve olumlu anlamda kullanılmaktadır. Bu anlam benzetme yoluyla oluşturulmuştur.

Örnek: *Elimde süt dönmesi kalmadı ki yine hayvana bağlayayım.*

Burada esnaf, elinde hayvancılıktan kazandığı, süt satarak kazandığı nakit paranın kalmadığını; eğer olsaydı yine hayvan satın alacağını söylemekte, neden hayvan alamadığının nedenini açıklamaktadır.

Söz kesmek: Araç satışı yapıldığında kaparo istemek için kullanılan bir ifadedir. Diğer mesleklerdeki esnaf tarafından da kullanıldığı görülmektedir.

Örnek: *Adını koyalım, bir söz keselim yoksa araca müşteri var.*

Burada pazarlığı bitmiş, anlaşmaya varılmış bir araç satışı söz konusudur ve söz kesmek ifadesiyle kaparo ücreti kastedilmektedir. Kaparo verilmediği takdirde başka bir müşterinin olduğu ve ona satılacağı söylenerek tehdit içerikli bir kaparo talebi anlaşılmaktadır.

Sarı: "Yerli ve yabancı turist" için kullanılan bir sözcüktür. Yabancı turistlerin ten ve saç renginin Türklerden farklı olması, çoklukla sarı renkte olmaları gibi etkenleri genelleyerek tüm turistler için bu sözcük kullanılmaktadır. Bu kullanım sadece esnaf arasında bilinmektedir. Sarı olarak adlandırılan turistlere özel muamele ve farklı fiyat listesi oluşturulmaktadır.

Örnek: *Bir otobüs sarı geldi, hadi gözüün aydın!*

Burada esnaf, komşu esnafa müjdeli bir haber vermekte, bir otobüs dolusu turistin geldiğini söylemektedir. Bu turistler esnaf için para kaynağıdır, esnafın turiste bakış açısı bu şekildedir.

Sıratçı: "İşini sağlama alan esnaf" için kullanılır. Çek, senet gibi evrak işlerini eksiksiz yapan ve bu yönden şüphe ettiği kişilerle ticaret yapmayan esnafa söylenir. Sıratçı olarak adlandırılan esnaf, peşin para ile çalışan esnafaftır.

Örnek: *Mahmut ağa sıratçı adam, aldığı da sattığı da peşin olur.*

Tekerlek: Daha çok eskiden kuşbaşı etinin kuyruk yağı ile kavrulup tencereden kalıp hâlinde çıkarılıp tavana asılarak satışa sunulması ve evlerde de bu hâliyle muhafaza edilmesi durumundaki ete "tekerlek" denilmiştir. Sadece şeklinin tekerleğe benzemesi nedeniyle bu ad verilir.

Örnek: *Şimdi etin yanına yaklaşılmıyor, eskiden tekerlekleri dizerdik, sıra sıra tavana asardık!*

Burada dizilen tekerleklerden kasıt kavrulmuş ve kalıp hâlinde tavana asılmış ettir.

Trafo: "Ticarette çok zeki olan hatta çoğu zaman hilekâr olan ve bu yolla çok kişiyi kandıran esnaf" için kullanılan sözcüktür. En az iki ortağın olduğu iş yerlerinde alışveriş yaparken de o ortaklar için bu sözcük kullanılmaktadır. Trafo olarak adlandırılan

kişilerden alışveriş yapılacağı sırada dikkatli olunması gerektiği düşünülmektedir. Trafo sözcüğü kullanıldıysa orada tedbirli olunacak durum söz konusudur. Olumsuz anlamda kullanılan bir sözcüktür. Trafoya benzetilerek kullanılmakta olan bir ifadedir.

Örnek: *Abdullah'ın galeriye gideceksek aman dikkat trafodur orası.*

Burada, Abdullah adlı oto galericiye giden kişiler, Abdullah'ın ve onun bulunduğu ortamın tehlikeli olduğunu yani tedbirli olunmazsa kandırılacaklarını *trafo* sözcüğü ile dile getirmektedirler. Olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

Uğunmak: Genel dilde ve Anadolu ağızlarında "çok ağlamak, ağlarken soluğu tıkanmak, kendinden geçecek kadar ağlamak" gibi anlamlara gelen bu ifade, Develi'de "çok kâr etmek" anlamında kullanılmaktadır. Mecazi olarak "kârdan delirmek, kârla kafayı bulmak" anlamlarına gelmektedir. Çok kâr eden esnafın ne yapacağını bilememesi, sevinçten şaşkınlık içine girmesi demektir.

Örnek: *Dükkânı öyle bir paraya satmış ki uğundu adam!*

Burada esnaf, dükkân satan esnaf arkadaşının mutluluktan dengesinin şaştığını söylemektedir.

Uzuna geçmek: "Uyanık olmak, gözünü dört açmak" anlamında kullanılan genel bir ifadedir. Arabalardaki uzun farlardan esinlenerek kullanılan bir sözdür. Karanlık ve boş bir yolda ilerleyen araç sürücüsü nasıl kısa farlardan uzun farlara geçiş yapıyorsa; esnaf da riskli ve tehlikeli bir ortamda uyanık, işi bilen bir tutuma geçmelidir. İşte bu durum esnaf arasında *uzuna geçmek* sözüyle anlatılmaktadır.

Örnek: *Onlar sana çok yönden baskı kuracaktır, sen ilk başta uzuna geç.*

Burada esnaf, araba almaya giden oğlunu bu ifadeyle öğütlemektedir. *Uzuna geç* sözüyle tedbirli olmasını söylemektedir.

Vurdurmak: "İflas etmek üzere olan bir esnaf, son anda hamleler yaparak yeniden kâra geçmek ve iflasın eşiğinden dönmek" anlamında kullanılan bir sözdür. Çalışmayan arabaları çalıştırma yöntemlerinden birinin adı olan bu sözcük, esnaf için kullanılmakta ve çalışmayan arabaya benzetilmektedir.

Örnek: *Abdullah abi gitmişti de sonradan vurdurdu, toparlandı işte!*

Burada Abdullah adlı kişinin iflas ettiği ama son anda yeniden toparlandığı *vurdurdu* sözüyle ifade edilmektedir.

Yatık: "İşlerin az olması, piyasanın durgun olması, az müşterinin olması" anlamında kullanılan bir sözcüktür.

Örnek: *Sanayi çok yatık bu aralar, çarşı da mı öyle?*

Burada esnaf, sanayide işlerin az olduğunu söylemekte ve çarşı esnafında durumun nasıl olduğunu sormaktadır.

3.18. Yanlış Telaffuz Sonucu Oluşan Sözcükler

Çeşitli esnaf kollarından derlenmiş olan 4 kelimenin esnaf dilinde yanlış telaffuz sonucunda meydana geldiği ve bu kelimelerin iç dünyalarının bambaşka anlamlar taşıdığı görülmektedir. Tespit edilen bu kelimelerin doğru şeklinin nasıl olduğu, esnaf dilinde nasıl şekil değiştirdiği aşağıda gösterilmiştir:

Eğiş: Derleme sözlüğünde(Cilt 5, e-f) "ateş küreği" anlamında bulunan *eyiş* sözcüğü, fırıncıların hamur yoğururken unu aldıkları ve ölçtükleri bir aletin adıdır.

İstetme: İngilizceden dilimize geçmiş olan "yedek lastik" anlamındaki stepne sözcüğünün esnaf arasındaki adı istetme'dir.

Ispartula: Fırıncıların tezgâhlarını temizlemek için kullandığı büyük spatulaya Develi ağzında verdikleri addır.

Portif: Forklift denilen ve taşımacılıkta kullanılan bir araca esnaf arasında *portif* denmektedir.

SON SÖZ

1. Halk dilinde kaba veya küfürlü konuşma olarak bilinen argonun birçok alanda başka türlü ele alındığı bu tez ile birlikte gün yüzüne bir kez daha çıkarılmaya çalışılmıştır. İçerisinde genellikle kaba söz veya küfür olmamasına rağmen iletişimi sağlamak amacıyla şifre yöntemine başvuran esnafın zengin söz dağarcığı sadece bir yüksek lisans tezi ile elbette ki tamamlanmış değildir. Çünkü her yeni esnaf yeni bir kelime dağarcığını, daha doğru bir tabirle şifreyi kendi içinde barındırır. Gözlem yöntemine dayanan bu çalışmada daha nice kelimenin gizli tutulduğunu da söylemekte fayda vardır. Zira bir gizlilik amacıyla kullanılan dil ürünlerini her yönüyle ortaya çıkarmak tamamıyla mümkün olmamaktadır.

2. Dilin değişken yapısı dilin yaratıcılığının önemli bir parçasıdır. Esnaf argosunun ele alındığı bu tezde halkın keskin zekâsı, zekâsını kullanma biçimi, olaylar etrafındaki yaratıcılığı çok çeşitli sözcük yaratmasını sağlamıştır. "Sözcük yaratıcılığının kişinin eğitim durumuyla ilişkisi vardır" tezini çürüten bu çalışma, eğitim düzeyi ilkökul hatta okuma-yazma bilmeme seviyesinde olan kişilerin bile sadece gündemi, önemli kişileri takip ederek birçok sözcük yaratabildiğini göstermiştir. "Erbakan çayı" kullanımı bu durumun ispatlarından biridir. (**Erbakan çayı:** Çay ocağı işletenler arasında bilinir. Açık çay için kullanılan bir tabirdir. Bu sözün altında aslında bir düşünce vardır. Bu sözü kullanan insanlar, eski başbakanlarımızdan Necmettin Erbakan'ın kişiliği ile bağ kurarak bu sözü kullanmaktadır. Erbakan'ın yumuşak kişiliği, yumuşak ses tonu ile ilişkilendirilerek çayın da yumuşak, hafif olmasını böyle dile getirmektedirler. Erbakan'ın ilerlemiş yaşını da ima ederek Erbakan çayı diyenler vardır.)

3. Topluma renk, çeşitlilik ve zenginlik katan argo ile ilgili çalışmaların varlığı yeni bir dilin oluşmasına yardımcı olur. Yapılan bu çalışma ile derlenebilen çok sayıdaki kelimenin varlığı esasında özel ve yeni bir dilin varlığını gözler önüne sermiştir. Kültürümüzde yazılı edebiyattan takip edebildiğimiz 11. yüzyılda yazılan *Divânü*

Lügâti't-Türk'te yer alan argo kelimelere, kültürümüzde kullanılagelen bazı kelimelere özel anlam yüklenmesi geleneğine Develi ilçesi esnafı da katkı sağlamıştır.

4. Esnafın neden böyle bir dile ihtiyaç duyduğu konusuna gelince, bilindiği gibi Kayseri yüzyıllardan beri ticari zekâsıyla ün yapmış bir ilimizdir. Bu ilin ilçesi olan Develi hâliyle Kayseri'deki ticari zekâdan etkilenmiştir. Ticari sırrı gizleme esasına dayanan bu dil ile belki de esnaf olurundan daha fazla parayı kazanmayı hedefler. Şifreleme yöntemi kullanan esnaf, para kazanma kaygısının yanı sıra müşteriyi kaybetmeme ve korkutmama isteği; varsa bir suçu veya eksiği onu örtme, gizleme kaygısını da taşımaktadır. Ayrıca kesinlikle zekâ ve gözlem ürünü olan bu kelimelerde şifrenin bir diğer esası eğlence, ilgi, dikkat çekme ve sosyal kültürdür.

5. Bu tezle birlikte esnafın yaratıcı ve sanatsal bir biçimde kullandığı argo tarzı halk bilim açısından da önem taşımaktadır. Argo, esnaf gruplarının içinde yüz yüze iletişim ve etkileşimi sağlayan, aynı zamanda bu küçük grubun kendi arasında samimiyet arttırıcı bir özelliği de barındırdığını ispatlar niteliktedir (**Seyrani'nin sazi**: Esnaf arasında patavatsız olarak bilinen, arabozan, huzursuzluk çıkaran, ticaret yapılmasına engel olan kişiler için kullanılan bir sözdür. Develili bir halk ozanı olan Âşık Seyrani'nin sazıyla ilişkilendirilmesinin altında yatan sebep ise; Seyrani'nin bir hiciv ustası olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Olur olmadık yerde sazını çalan ve diyeceği sözü sakınmadan söyleyen bir ozan, yaşadığı devirde bazı gerginlikler yaşamıştır. Bunu bilen Develili esnaf da olur olmadık yerde olumsuzluk çıkaran kişiler için bu benzetmeyi yapmaktadır.

Örnek: Geldi Seyrani'nin sazi, şimdi ortalığı karıştırır, işi bozar; sonra konuşalım bu konuyu biz!

Burada, bir araba için pazarlık yapılmaktadır ve o sırada o ortama bir kişi gelmiştir. Bu gelen şahıs için de "Seyrani'nin sazi" denmiş ve onun pazarlığı bozacağı düşünülerek konu kapatılmıştır. Görüldüğü gibi bu örnekte Develili bir halk ozanı olan Seyrani ile bir kullanım ortaya çıkarılmıştır. Yaratıcı zekânın sunduğu örneklerden sadece birisidir.)

6. Argo tıpkı şiir dilinde olduğu gibi yaratıcılık, dili kullanma gücü ve esnekliği gerektirmektedir. Bu sebeple esnafın birçoğunun her ne kadar eğitim düzeyi az olsa da

farkında olmaksızın oldukça yaratıcı bir biçimde şifreli kelimeler kullandığı da tespit edilmiştir. (**Sündürmeli araba:** Vadeli satış sonucunda alınan/satılan araç için kullanılan bir ifadedir. Aracın pahalıya alındığını ifade etmek için bu söz kullanılmaktadır.

Örnek: Kaça aldın bu arabayı? Sorusunu soran birine “Hiç sorma bu araba südürmeli!” şeklinde cevap veren birisi, aracı pahalı aldığını söylemektedir.)

7. Develi ilçesindeki esnafın kullanmış olduğu argo nitelikli betimlemelere meslek terminolojisi demek doğru değildir. Çünkü günlük yaşamda belki de kendiliğinden oluşan bu betimlemeler her ilçenin her esnafında kullanılmamakta hatta bilinmemektedir. Bu betimlemeler başka ilçelerin esnafında hatta başka meslek gruplarında tespit edilse bile farklı anlam taşımaları büyük olasılıktır.

Develi ilçesi esnaf dili araştırılırken gözlem esnasında en dikkat çekici husus esnafın kullanmış oldukları gizli dildeki kapalıdır. Lokanta işleten esnaf ile oto-galeri işleten esnaf arasında da ketumluk farkı göze çarpan bir durumdur. Mesela arabasındaki bir arızadan dolayı tamir amaçlı gelen müşteriden daha fazla para kazanmak kaygısı ile argoyu sessiz, duyulmayacak şekilde kullanan esnafa da denk gelinmiştir. Gizlilik esası zaten esas unsur olsa da kapalılık esası da azımsanamayacak kadar dikkat çekici durmaktadır. (Ör: **Kesme:** Para için, daha çok yüklü miktarda para için, kullanılan sözcüktür. "Para kesmek" deyiimiyle ilişkilidir. Para kesmek deyiimi de çok para kazanmak anlamına geldiği için elinde çok parası olan kişiden söz ederken para yerine "kesme" sözcüğü kullanılmaktadır.

Örnek:

Emlakçı: Kesme durumu nasıl dediğin adamın?

İş arkadaşı: Merak etme dediğimizi çıkarabilir. (İstediğimiz parayı verecek gücü bulunmaktadır.)

Burada emlakçı, iş arkadaşına bir mülk soran kişinin parası olup olmadığını sorarken kesme sözcüğünü kullanmaktadır ve bunu da gayet sessiz dile getirmektedir. Çünkü yanlarında bulunan diğer kişilere niyetlerini açıkça belli etmek istememektedirler.)

8. Esnaf dili incelenirken esnafın günlük hayatı, yaşadıkları problemleri, hafızaya yer edinmiş olayları, sanatçıları, izledikleri filmleri ve dizileri, büyük devlet adamlarını sattıkları mal ile veya yaptıkları iş ile mizahi bir çerçevede bütünleştirdikleri görülmektedir. Develi esnafının Erbakan çayı, Türkeş çayı, Ecevit kasketi, Tayyip ceketleri örnekleri bu durumu açıklar mahiyettedir.

9. Esnaf dili oluşturulurken gizlilik; bazı maddi-manevi kaygılar, iş bitirmek için türetilen kelimeler dışında da esnaf kendi arasında sadece gülme unsuru yaratmak için de şifreye dayalı kelimeler türetmektedir. Mesela *demir acı*, *sıdika*, *lugano* gibi örneklerde esnaf herhangi bir kaygı, amaç gütmeksizin sadece gülmek, şakalaşmak maksadıyla kelime türettiği görülmektedir. Bu örneklerden anlaşılacağı üzere zeki, hafızası sağlam ve taklit yeteneği yüksek esnafın her olayda, her konuda türetebileceği kelime vardır.

10. Argonun sadece bir bölümü olarak ele alınabilecek olan esnaf argosu, argoyu sadece bir 'küfür, kaba dil' olarak göstermekten çıkarmaktadır. Meslek grupları veya irili-ufaklı her grup var olduğu sürece argo ile her zaman karşılaşılacaktır. Kültürümüzün önemli bir parçasını oluşturan argo ve bunun içinde de esnaf argosu halkın sanatsal söyleyişini en iyi yansıtan çalışma alanlarından biridir, denilebilir. Ayrıca bu çalışma ile sözlü bir dil olan esnaf argosu eldeki malzemelerle yazıya geçirilerek hızla değişen ve gelişen çağda Türk dili ve edebiyatında unutulmayanlar listesine girdiği söylenebilir.

11. Bu çalışmayla Türk dilinin çok özgün bir tarafı daha gün yüzüne çıkarılmıştır. 297 adet söz-söz öbeği bir araya getirilmiştir. Hiçbir sözlükte ve yazılı kaynakta bulunmayan ama halkın konuşageldiği söz konusu malzemeler Türklük biliminin hizmetine sunulmuştur. Başka çalışmalara öncülük edebilecek nitelikte bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Zira Develi ilçesinde bir yüksek lisans tezi çalışma süresinde bu kadar özgün malzeme ortaya çıkıyorsa başka ilçe ve illerden de birçok değerli dil malzemesi tespit edilebilir. Böylece kaynaklara geçmeyen halk ağzı derlenmekte; halkın, dili nasıl farklı mecralara çektiği görülmekte ve halk ağzına başka bir pencereden bakılmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKPINAR, Turgut, *Türk Kültür Tarihinden Esintiler*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2003.
- AKSAN, Doğan, *Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2006.
- AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Engin Yay., Ankara, 2006.
- AKTUNÇ, Hulki, *Büyük Argo Sözlüğü*, B.4, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2002.
- ARGUNŞAH, Mustafa; GÖRKEM, İsmail; ARGUNŞAH, Hülya ve Diğerleri (haz.), *Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Şöleni (Bildiriler)*, Cilt 1-2, Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yay., 2001.
- ARSLAN, Mehmet, *Argo Kitabı*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2004.
- ATİK, Kemal; ÖZDAMARLAR, Kadir; ELDEN, Yaşar; GERÇEL, Âlim ve Diğerleri(haz.), *Bütün Yönleriyle Develi*, Develi Belediyesi Kültür Yay., Kayseri, 2003.
- BAYRI, Mehmet Halit, *İstanbul Argosu ve Halk Tabirleri*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul, 1934.
- CAFEROĞLU, Ahmet, “Anadolu Abdallarının Gizli Dillerinden Bir İki Örnek”, Fuat Köprülü Armağanı, İstanbul, DTCF Yay., s. 77-79, 1953.
- CAFEROĞLU, Ahmet, “Pallacı, Tahtacı ve Çepni Dillerine Dair”, *Türkiyat Mecmuası*, c. XI, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Yay., s. 41-56, İstanbul, 1954.
- ÇAYIRDAĞ, Mehmet, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., Kayseri, 2001.
- DEMİR, Nurettin, “Türkiye’de Özel Diller”, *Yeni Türkiye, Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayısı 1*, Ocak - Şubat 2002, no. 43, s. 422-428, 2002.

- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Türk Argosu*, B.7, Ankara: Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 1990.
- ERKİLETLİOĞLU, Halit, *Kayseri Tarihi*, İl Kültür Müdürlüğü Yay., Kayseri, 1993.
- ERSOYLU, Halil, *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2010.
- GÜLENSOY, Tuncer, *Kayseri ve Yöresi Ağzları*, Türk Dili Dergisi, S.595, Ankara, 1996.
- GÜNŞEN, Ahmet, “Gizli Dil Açısından Alevilik – Bektaşilik Erkân ve Deyimlerine Bir Bakış”, *Türkoloji Araştırmaları*, S. 2, s. 328-350, 2007.
- GÜR, Muhammed, “Ahmed Rasim’de Argo”, *Türk Kültüründe Argo*, Haarlem, Sota Vakfı Yay., Hollanda, 2002.
- ERSOYLU, Halil, *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler*, L&M Yay., İstanbul, 2004.
- KALSIN, Şirvan, PEHLİVAN, Ahmet, ‘Kıbrıs Ağzında Argo’, *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu*, s. 1-13, 25-27 Nisan, Erzurum, 2007.
- KAYGILI, Osman Cemal, *Argo Lugatı*, (haz. Tahsin Yıldırım) s. 9-11, Selis Kitaplar, İstanbul, 2003.
- KAYMAZ, Zeki, *Türkiye’deki Gizli Diller Üzerine Bir Araştırma*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2003.
- KILIÇ, Özgür, *Kayseri’de Ticaret Dili*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006.
- MANGIR, Mediha, ‘Osman Cemal Kaygılı’nın Söz varlığında Argo’, *TÜBAR-XXX-*, s. 233-252, 2011.
- ÖZKAN, Nevzat, “Erkilet Gizli Dili”, *Erciyes Yöresi, 1. Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu Bildirileri*, s. 295-315, Kayseri, 1991.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, *Türkçenin Argo Sözlüğü*, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2004.
- SIRTI, Ezgi, ‘Argo’da +cI Eki Üzerine Bir İnceleme’, *III. Dünya Dili Sempozyumu*, s.1-8, 16-18 Aralık, 2010.

- ŞEN, Mesut, “Argo Üzerine”, *Türk Kültüründe Argo*, (haz. Emine Gürsoy- Naskali, Gülden Sağol), s.19-40, Ka Kitap, İstanbul, 2016.
- ŞİMŞEK, Seyfettin, *Argo Lugatçesi*, Okay Yayınevi, İstanbul, 1958.
- ŞİRALİ, M.Ş. “Azerbaycan’da İşlenen Argolar“, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, TDK Yay., Ankara, 1996.
- SAĞOL, Gülden, ‘Argo Sözlükleri’, *Türk Kültüründe Argo*, (Ed. Emine Gürsoy Naskali, Gülden Sağol), Ka Kitap, İstanbul, 2016.
- ÖZKIRIMLI, Atilla, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. I, s. 119, İstanbul, 1982.
- UZUNTAŞ, Aysel, ‘Argoya Dilbilimsel Açından Bir Bakış’ *Türk Kültüründe Argo*, (Ed. Emine Gürsoy Naskali- Gülden Sağol), s. 41-51, Ka Kitap, İstanbul, 2016.
- YEDEKÇİOĞLU, Kâzım, *Kayseri Ağzı-1 Deyimler*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., Kayseri, 1989.
- YEDEKÇİOĞLU, Kâzım, *Kayseri Ağzı-2 Sözcükler*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., Kayseri, 1992.
- YEDEKÇİOĞLU, Kâzım, *Kayseri Ağzı-3*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., Kayseri, 1998.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı: Ahmet Şükrü SOMUNCU

Doğum Yeri ve Tarihi: Kayseri – 19.10.1992

Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Bilim dalı: Yeni Türk Dili

İletişim Bilgileri

Adres: Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü, Talas / Kayseri

Cep tel: 0530 119 56 66

El-mek: somuncu-777@hotmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lisans: Erciyes Üniversitesi

Yüksek Lisans: “Develi İlçesi Esnaf Dili ” Danışman: Prof. Dr. Mustafa Argunşah, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (2014-2018)

Yayımlanan Makaleler

Kitapta Bölüm

SOMUNCU, "Ahmet Şükrü, Kayseri-Develi Esnafının Dili ve Bazı Mesleklerin Jargon Açısından İncelenmesi", *Mustafa Öztürk'e Armağan* (ed. Prof. Dr. Mustafa Argunşah), Kesit Yay., s. 323-333, İstanbul, 2015.